

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Χ. ΣΤΡΑΒΟΛΕΜΟΥ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ Ο ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ

Ο ΠΟΠΟΛΑΡΟΣ ΠΟΥ ΑΓΙΑΣΕ

ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ

ΣΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΜΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ Σ' ΕΝΑ «ΓΙΑΤΙ»

Η μελέτη αυτή έχει ηθογραφική μορφή. Σαν τέτοια αναλύεται και σαν τέτοια προβάλλεται.

Ο όρος «ηθογραφία», που έχει δύο χαρακτηριστικές ιδιότητες, εκ των οποίων η μία είναι «περιγραφή ηθών και εθίμων λαού τίνος» και η άλλη είναι «αναπαράστασις σκηνών του καθημερινού ή ιδιωτικού βίου εν ωρισμένω τόπω και ωρισμένη εποχή», ο όρος, λέγομεν, «ηθογραφία» έχει τη ρίζα του στον άλλο διακριτικό όρο «ήθος», που τον συνθέτει «το σύνολον των ψυχικών ιδιοτήτων του ατόμου, δί' ών αντιδρά εις τας εντυπώσεις εκ της κοινωνικής ζωής» και συνιστά τον ατομικό χαρακτήρα του ανθρώπου.

Πλησιάζοντας κανείς τους δύο τούτους όρους και διαβάζοντας με προσοχή τις σελίδες αυτού του βιβλίου, θα δικαιώσει πλήρως τον συγγραφέα του, που έκαμε το τολμηρό άλμα, να το αφιερώση στη νεολαία της Ελλάδος.

Σ' αυτό το «γιατί», που ίσως πολλοί μ' αυτό διερωτηθούν: «γιατί το αφιερώνει στη νεολαία της Ελλάδος;» χρειάζεται να δοθή μία εξήγηση.

Και προχωρούμε στην εξήγηση. Η μελέτη έχει, σαν κεντρικό άξονά της, ένα νεαρό Ελληνόπουλο, που γεννήθηκε σε μια εποχή που η ιδιαίτερη πατρίδα του, η Ζάκυνθος, ήταν σκλαβωμένη, αλλά και κάθε άλλη μια γωνία της Ελληνικής πατρίδας του, που του ήταν τόσο προσφιλής, στέναζε υπό διπλό ξενικό ζυγό, τον Τούρκικο και τον Ενετικό. Σκλαβωμένο γεννήθηκε, σκλαβωμένο μεγάλωσε και σκλαβωμένο άφησε, στα είκοσί του χρόνια, τη ζωή.

Ποικιλόμορφες ήταν οι κοινωνικές συνθήκες και δύσκολες οι ημέρες και οι στιγμές. Ποικιλόμορφες από πολλές γενικώτερες πλευρές και δύσκολες από ακόμη πιο πολλές μερικώτερες, που η κάθε μια, περιελάμβανε σκηνές από ένα σκληρότατο μαρτυρικό και ανελεύθερο καθημερινό, κοινωνικό και ιδιωτικό βίο.

Και το μικρό εκείνο Ελληνόπουλο, που οι καπνοί των δυσκολιών της εποχής του και των ατομικών και οικογενειακών στερήσεων το έπνιγαν, βγήκε άτρωτο μέσα από τους καπνούς εκείνους, από τις αντιξοότητες εκείνες, από τις δοκιμασίες εκείνες, από την άνιση και απεγνωσμένη πάλη, για την επιβίωση, αρχών, παραδόσεων, θεσμών, τάξεων, προσώπων και πραγμάτων.

Η πείρα δίδασκει, ότι η παιδική και εφηβική ηλικία, ανάλογα με τις επιδράσεις που δέχεται, σφυριλατεί τον ατομικό χαρακτήρα.

Ευτυχής ο νέος εκείνος, που κατορθώνει να κρατηθή επάνω στις ηθικές γραμμές του, να βγη αλώβητος από τις επιδράσεις, οποιοσδήποτε και να είναι, είτε καλές, είτε κακές, και ακόμη, που επτυγχάνει, οι επιδράσεις εκείνες, να ασκούν επάνω του επήρεια ευεργετική.

Ο ήρωας της παρούσης μελέτης, παρ' όλο που ήταν ένα άξεστο και αγράμματο παιδί, ένα παιδί που ανήκε σε μια κοινωνική τάξη κατώτερη, υπανάπτυκτη και περφηρονημένη, που άγρια την εκμεταλλεύοντο οι ισχυροί και οι μεγάλοι, που της είχαν σφικτοδεμένο κάθε δικαίωμα μέσα στη ζωή, αλλά και αυτά ακόμη τα λεπτότερα αισθήματα της ψυχής, κατώρθωσε να συγκρατηθεί επάνω στις Ελληνο- Χριστιανικές

γραμμές του, να συγκρατηθεί μέχρι του σημείου, που όχι μόνον να αντιπαχθή στις εντεύθεν και εκείθεν επιδράσεις, στις παχυλές προσφορές του άπιστου κατακτητή, όχι μόνον να μην επηρεασθή από το μίσος του και τις απειλές του κατακτητή εκείνου, αλλά και να αντιδράσει, με τις επίκτητες ψυχικές του ιδιότητες, στις εντυπώσεις εκείνες, και μέχρι μάλιστα του σημείου, να αναδειχθή ήρωας, να προτιμήσει δηλαδή να φθάσει στη θυσία του εαυτού του, να καή ζωντανό, από του να αφήσει, αυτό τον εαυτό του, να στροβιλισθή μέσα στα σκοτεινά σημεία, των εξ ίσου σκοτεινών καιρών του.

Η ζωή και ο θάνατος του Θεόφιλου, του διπλοσκληρωμένου εκείνου Ελληνόπουλου, του έτους 1635, δείχνει μέχρι ποίου σημείου μπορεί να εξαρθή και να φθάσει ο νέος της κάθε εποχής και ιδιαίτερα το σημερινό ελεύθερο Ελληνόπουλο, που αναπνέει τον μοσχοβολισμένο αέρα της ελεύθερης Ελλάδος μας, το μοναδικό σημείο, του τρόπου της εκδηλώσεως. Τα πάντα, δί' αυτόν, επετυγχάνοντο με το γάντι· με ένα καλοφτιαγμένο γάντι, που μ' εκείνο το γάντι, έδειχνε ότι εθώπευε, αλλά διαιρούσε κι' εβασίλευε.

Με το γάντι επέβαλε και επεβάλετο. Είχε φτιάξει ένα κοινωνικό οικοδόμημα, που έφερε την σφραγίδα του τέλειου, αλλά η διαίρεσίς του, ο τρόπος και η απόσταση με την οποία εχώριζε τις διηρημένες κοινωνικές τάξεις, έδειχνε, ότι το οικοδόμημα εκείνο, κατ' επίφαση ήτο πολιτισμένο. Ουσιαστικά, ήτο επισφαλές. Και όχι μόνον επισφαλές, αλλά και τρισάθλιο κατασκευάσμα, που μ' αυτό επετύγγανε τους σκοπούς του ο κατακτητής. Και τους επετύγγανε εις βάρος των υποδούλων, οι οποίοι εστροβιλίζοντο μέσα σ' ένα τρομακτικό στρόβιλο ανισότητας και πάθους, υποτελείας και διακρίσεως, αντεκδικήσεως και εγκλήματος, στοιχεία και δεδομένα, που συνέθετον την μορφήν των ανελευθέρων θεσμών, τους οποίους εισήγαγε και εφήρμοζε και επί των οποίων εστήριζε την υπόστασί του ο Βενετσιάνικος πολιτισμός.

Γέννημα του πολιτισμού εκείνου, ήτο και η διαίρεσις των κοινωνικών τάξεων σε τρεις κατηγορίες· των Ευγενών, των Αστών και των Ποπολάρων.

Οι τελευταίοι, ήσαν οι αποδιοπομπαίοι. Οι άνθρωποι που ήρχοντο στη ζωή, χωρίς να έχουν κανένα δικαίωμα επί της ζωής. Εστερούντο τα πάντα. Ήσαν δούλοι των δύο πρώτων κοινωνικών τάξεων και ίδια των Ευγενών, οι οποίοι εφρόντιζον να παραμένει η στάθμη των στο ίδιο πάντοτε σημείο της υπαναπτύξεως.

Και τούτο, για να τους έχουν υποχείριους, για να τους χρησιμοποιούν όποτε και όπως αυτοί ήθελον, για να τους καλλιεργούν εις το έγκλημα και αγρίως να τους εκμεταλλεύονται.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μέσα στο κεντρικό Δημοτικό Νεκροταφείο, της νοτίου πλευράς, της πόλεως Ζακύνθου υπάρχουν δύο ναοί, ο ένας Ορθόδοξος και ο άλλος Καθολικός.

Ο Ορθόδοξος τιμάται επ' ονόματι του Αγίου Θεοφίλου, ο δε Καθολικός του Τιμίου Σταυρού.

Το Νεκροταφείο αυτό, ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1871 επί Δημάρχου Ζακυνθίων Ιωάννου Λισγαρά και επί Αρχιεπισκόπου Νικολάου Κατραμή (1868-1884).

Ο σοφός εκείνος Ιεράρχης είχε την ευτυχή έμπνευση να εγκαινιάσει τον Ορθόδοξο ναό με το όνομα ενός Νεομάρτυρος της Ορθοδόξου Εκκλησίας, που δεν ήτο ξένος προς την Ζάκυνθο. Ήτο γέννημα και θρέμμα Ζακυνθινός.

Πολιούχος της Νήσου είχε ανακηρυχθή από του έτους 1724 ο επίσης Ζακυνθινός Άγιος Διονύσιος και επομένως άλλη θέσις πολιούχου δεν υπήρχε.

Με την ίδρυση όμως του Νεκροταφείου, του πρώτου επισήμου Νεκροταφείου της πόλεως Ζακύνθου, γιατί προ αυτού οι νεκροί εθάπτοντο στους περιβόλους των ναών της κάθε μισ ενορίας, ευρέθη η θέσις που θα εξησφάλιζε στο Νεομάρτυρα Θεόφιλο την τιμή της ακονίας συνδέσεως του ονόματός του με τας καρδιάς των απανταχού Ζακυνθίων, που, στην ιερή εκείνη περιοχή, ο καθένας έχει αφήσει, έστω και ένα προσφιλή.

Στη Ζάκυνθο έχει δοθή από τον Θεό το εξαιρετικό προνόμιο, (αλλά, γιατί να μη πούμε και η μεγάλη ευτυχία;) να έχη αποκτήσει δύο Αγίους δικούς της, αποκλειστικά δικούς της, καθαρόαιμους δικούς της.

Ο ένας είναι ο Διονύσιος, ο Αρχιεπίσκοπος Αγίνης και Πόρου, ο Άρχοντας που άγιασε, και ο άλλος, ο Νεομάρτυς Θεόφιλος, ο Ποπολάρος που άγιασε.

Και οι δύο γεννήθηκαν μέσα στην πόλι της Ζακύνθου, αλλά σε δυο ξεχωριστές και ακραίες συνοικίες της. Ο Διονύσιος στη συνοικία Αγίας Τριάδος, της βορείου πλευράς, και ο Θεόφιλος στη συνοικία Άμμου, της νοτίου πλευράς, σ' εκείνη ακριβώς, που σήμερα την κοσμεί ο περικαλλής ναός του πρώτου της Αγίου, και Πολιούχου της Αγίου Διονυσίου.

Ήσαν σύγχρονοι. Ο δεύτερος όμως, ο Θεόφιλος, κατά πολύ νεώτερος του πρώτου, πλην απεδήμησαν εις τους ουραμούς σε μικρή διαφορά ετών, δηλαδή ο μεν Διονύσιος την 17^η Δεκεμβρίου 1622, ο δε Θεόφιλος την 24^η Ιουλίου 1635.

Δεν ανήκαν στην ίδια κοινωνική τάξη. Έζησαν σε μια εποχή που τα νησιά του Ιονίου εστέναζαν υπό το πέλαμα του Βενετσιάνικου δεσποτισμού.

Ο φύσει Ελληνικός την εθνικότητα και ακραϊκής Ορθόδοξος το θρήσκευμα πληθυσμός της Επτανήσου, επί αιώνες έζησε χωρισμένος σε κοινωνικές τάξεις, τις οποίες ο δεσποτισμός εκείνος εκράτησε διηρημένες, γιατί αυτό ήταν το συμφέρον του.

Ο κατακτητής, ο οιοσδήποτε ξένος κατακτητής, και με οποιασδήποτε μορφής προσωπίδα και αν καλύπτεται, ποτέ δεν ενδιαφέρεται για 'κείνους που, κακή τη μοίρα, έθεσε υπό τον ζυγό του, αλλά για τον εαυτό του και μόνον. Δί' ό,τι αυτόν εξυπηρετεί, δί' ό,τι αυτός κρίνει ότι τον συμφέρει.

Και πράττει τούτο, ανεξάρτητα του εάν, με αυτό το «ό,τι» στραγγαλίζονται δίκαια, υποδαυλίζονται πάθη, δεσμεύονται σκέψεις, ελευθερίες χάνονται, χαρακτήρες διαφθείρονται, καρτομούνται αλήθειες, υποτιμώνται αξίες.

Επάνω σ' αυτό το «ό,τι», ο κατακτητής εκείνος, είχε στηρίξει τον πολιτισμό που εισήγαγε· τον πολιτισμό που έφερε την μάσκα του ωραίου, αλλά κάτω απ' αυτή εκρύπτετο το άσχημο.

Ο Τούρκος κατακτητής, στην υπόλοιπη Ελλάδα, ήτο βάρβαρος, εφάνετο βάρβαρος, εδείχνετο βάρβαρος.

Ο Βενετσιάνος στην Επάνησο, διέφερε του πρώτου κατά το μοναδικό σημείο, του τρόπου της εκδηλώσεως. Τα πάντα δε' αυτόν, επετυγχάνοντο με το γάντι· με ένα καλοφτιαγμένο γάντι, που μ' εκείνο το γάντι, έδειχνε ότι εθώπευε, αλλά διαιρούσε κ' εβασίλευε.

Με το γάντι επέβαλε και επεβάλετο. Είχε φτιάξει ένα κοινωνικό οικοδόμημα, που έφερε την σφραγίδα του τέλειου, αλλά η διαίρεσίς του, ο τρόπος και η απόσταση με την οποία εχώριζε τις διηρημένες κοινωνικές τάξεις, έδειχνε, ότι το οικοδόμημα εκείνο, κατ' επίφαση ήτο πολιτισμένο. Ουσιαστικά, ήτο επισφαλές. Και όχι μόνον επισφαλές, αλλά και τρισάθλιο κατασκευάσμα, που μ' αυτό επετύγχανε τους σκοπούς του ο κατακτητής. Και τους επετύγχανε εις βάρος των υποδούλων, οι οποίοι εστροβιλίζοντο μέσα σ' ένα τρομακτικό στρόβιλο ανισότητας και πάθους, υποτελείας και διακρίσεως, αντεκδικήσεως και εγκλήματος, στοιχεία και δεδομένα, που συνθέτουν την μορφήν των ανελευθέρων θεσμών, τους οποίους εισήγαγε και εφήρμοζε και επί των οποίων εστήριζε την υπόστασί του ο Βενετσιάνικος πολιτισμός.

Στην πρώτη κοινωνική τάξη, των Ευγενών, με τον επίζηλο οικογενειακό τίτλο και οικόσημο του Κόμητος, ανήκε ο Διονύσιος ο Συγούρος, Αρχιεπίσκοπος Αγίνης και Πόρου (ο ήδη Πολιούχος της Ζακύνθου), με μόνη τη διαφορά, ότι, από τα μικρά του χρόνια, απετόλμησε «τας υλικάς αρχάς» του Ευγενούς και εκράτησε «τας ηθικάς αρχάς» του αληθινού, του πραγματικού Ευγενούς, των οποίων το μεγαλείον είχαν ενσταλάξει στην ψυχή του ο ίδιος ο Θεός.

Στην τρίτη κοινωνική τάξη, των Ποπολάρων, ανήκεν ο Θεόφιλος, ο μετέπειτα Άγιος Θεόφιλος, ο Νεομάρτυς, ο οποίος κοσμί το πάνθεον των ηρώων της Χριστιανικής Εκκλησίας και για τον οποίον σεμνύνεται η Ορθοδοξία.

Οι κοινωνικές τάξεις των δύο αυτών ανδρών εχωρίζοντο με απόσταση μεγάλη. Τίποτε δεν εφάνετο ότι ήτο δυνατόν να τους συνδέση. Μόνον μία περίπτωσης υπήρχε· το έγκλημα.

Αλλά ούτε ο Διονύσιος ηγάπησε το έγκλημα, ούτε ο Θεόφιλος εγεννήθη για το έγκλημα.

Και οι δύο εστέναζαν υπό τον αυτό κατακτητή. Και οι δύο επίστευαν, χωρίς ο ένας να γνωρίζη τον άλλον, ότι υπάρχει κάποιος που μεδιά στους δυστυχείς. Γιατί και οι τρεις κοινωνικές τάξεις, κατά βάθος ήσαν δυστυχείς. Και αυτός ο κάποιος, ήτο ο μεγαλοδύναμος Θεός· ο Θεός της αλήθειας και της αγάπης. ο Θεός που έφερε στον κόσμο τον αληθινό πολιτισμό, τον πολιτισμό του ηθικού μεγαλείου και της πραγματικής ελευθερίας.

Μέσα στους αιώνας της δουλείας, της ψυχικής και σωματικής δουλείας, από την μικρή Ζάκυνθο ανέτειλαν δύο αστέρες αυτόφωτοι, δύο ισχυρές προσωπικότητες, δύο άγγελοι ολόλαμπροι, ο Διονύσιος και ο Θεόφιλος, που έκοψαν τα δεσμά με τα οποία ο κατακτητής είχε δέσει και έσυρε εις το άρμα του τις δύο κοινωνικές τάξεις, των Ευγενών και των Ποπολάρων, και πρώτοι αυτοί εξεμηδένισαν τας αποστάσεις που τας εχώριζαν, δέλυσαν τα πνευκτικά νέφη των αντιθέσεων και απέδειξαν, ότι ουδείς μέγας, ουδείς ισχυρός, ουδείς κραταίος, ει μη Είς, ο Χριστός. «Τα πάντα εν τω ενδυναμούντι με Χριστώ...».

Προς τί και αν ο Διονύσιος εγεννήθη αριστοκράτης, πλούσιος, από γονείς άρχοντας, με τίτλους ευγενείας και οικόσημα, με δικαιώματα επί των άλλων ανθρώπων, των συνανθρώπων του, των δούλων, των πτωχών, των αδυνάτων; Προς τί και αν η ανθρωπίνη σοφία του εχάρισε τα φώτα της;

Προς τί και αν ο Θεόφιλος εγεννήθη άσημος, πτωχός, από γονείς ανήκοντας εις τον όχλο, τον αγράμματο όχλο, τον δούλο όχλο, τον αστοχειώτο όχλο; Προς τί και αν ο Θεόφιλος παρέμενε πτωχός, άξεστος, αγράμματος, ακαλλιέργητος, περφηρονημένος Ποπολάρος;

Και ο ένας και ο άλλος διεκρίνοντο από κάτι που τους ξεχώριζε μεταξύ των συνανθρώπων των, μεταξύ των κοινωνικών τάξεων που ανήκον.

Διεκρίνοντο για τη δύναμη που είχαν, «να κρατηθούν εις την πίστιν». Εις την πίστιν του Χριστού, με την οποία, ο καθένας, μέσα στον δικό του πνευματικό κόσμο, μέσα στο δικό του τον τομέα, μέσα και από την δική του την σκοπιά, μπορεί να φθάση το ωραίο, να προσεγγίση το τέλειο, να κατακτήση το απόλυτο.

Η πίστις εις Χριστόν, δεν ζητεί προσφορά τίτλων ή δύναμη ισχύος.

Ζητεί κάτι άλλο, το πολύ μικρό και το πολύ ελάχιστο κάτι, που είναι εν ταυτώ και πολύ μεγάλο και πολύ σημαντικό.

Ζητεί προσφοράν καρδίας. Με μια τέτοια προσφορά, είτε από πλούσιο προέρχεται, είτε από πτωχό, ο προσφέρων ηθικοποιείται, ενισχύεται, μεταρσιούται.

Παύει αυτομάτως να ανήκη στην κοινωνία των διαιρέσεων, στην κοινωνία των διακρίσεων, στην κοινωνία των αντιθέσεων, στην κοινωνία της πάλης των τάξεων, στην κοινωνία της μικρότητας.

Εγγράφεται στις δέλτους της ουρανίου πολιτείας, καθίσταται πολίτης της άλλης, της πνευματικής κοινωνίας, μέσα στην οποία όλοι, ανεξαιρέτως όλοι, που προσέφεραν εις Χριστόν καρδίαν, απολαμβάνουν τα αγαθά της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της ισότητας.

Καρδίαν προσέφερε εις Χριστόν ο Άρχοντας Διονύσιος.

Καρδίαν προσέφερε εις Χριστόν και ο Ποπολάρος Θεόφιλος. Και οι δύο, από δυο ξεχωριστές σκοπιές από δυο ξεχωριστές κοινωνικές τάξεις, από δυο ξεχωριστούς πνευματικούς κόσμους.

Ανεξάρτητα, όμως, η προσφορά ήταν μία και σαν μία την δέχθηκε ο Χριστός, σαν μία την αντάμειψε ο Θεός.

Η προβολή της συγκριτικής μορφής που διεχώριζε εν τη ζωή τους δύο αυτούς Ζακυνθινούς, που δεκρίθησαν εν τη πίστει και ηνώθησαν εν αυτή, εθεωθήθη απαραίτητη και επιβεβλημένη.

Εκ της προβολής αυτής δυνάμεθα ήδη να προχωρήσωμεν στο ειδικό μέρος της παρούσης μελέτης, που κύριο σκοπό της έχει, να παρουσιάση τον Ζακυνθινό Θεόφιλο, τον Ποπολάρο νέο, που προσέφερε την καρδιά του εις Χριστόν και με την προσφορά του εκείνη, ανεδείχθη μέγας, απήλαυσε τον πλούτο της χρηστότητας, περιεβλήθη της αγιότητας την χάρη.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

ΣΤΟ ΛΥΚΑΥΓΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ένα ανοιξιάτικο πρωινό του 1622 σε μια άκρη του αιγιαλού της πόλεως Ζακύνθου, όπου η σημερινή «Στράτα Μαρίνα» - παραλιακή οδός – μία μεγάλη τριίστια Βενετσιάνικη γαλέρα κάνει τις απαραίτητες προετοιμασίες για να φύγει.

Με περιέργεια, ένα οχτάχρονο παιδάκι, καθισμένο χάρμου στη γη, παρακολουθεί τη γαλέρα που κινείται. Και σε κάθε κίνησή της, βγάζει και από ένα βαθύ αναστεναγμό, σαν να δείχνη μ' αυτόν, ότι κάτι απ' όλ' αυτά που βλέπει του προκαλεί το ενδιαφέρον, κάτι το κάνει να αγωνιά, κάτι του πιάζει τα στήθη, κάτι του πληγώνει την καρδιά.

Το παιδάκι αυτό δεν είναι καλοντυμένο. Φορεί ρούχα καθαρά, αλλά πολύ πρόχειρα και πολύ πτωχικά. Φαίνεται ότι ανήκει σε οικογένεια εργατική, από εκείνες που με πολύ κόπο και με πάρα πολύ ιδρώτα βγάζουν το ψωμί τους.

Το προσωπάκι του, ένα ωραίο, αρρενωπό και πολύ συμπαθητικό προσωπάκι, είναι χλωμό.

Έχει μια έκφραση ακαθόριστη, που εύκολα, μπορεί να ερμηνευθή σαν λυπημένη, σαν πονεμένη, σαν θλιμένη, μια έκφραση, που δεν παρουσιάζει κανένα ίχνος παιδικής αμεριμνησίας και χαράς.

Έχει τα μάτια καρφωμένα στη Βενετσιάνικη γαλέρα. Βλέποντάς το, το παιδί αυτό, νομίζει κανείς, πως το θέαμα το έχει συναρπάσει· πώς κάποια αόρατη δύναμις του άνοιξε ξαφνικά τον εσωτερικό του κόσμο, τον κόσμο της ψυχής, και το έφερε μπροστά σε μια καταπληκτική εικόνα, που εντατικά του την προβάλλει.

Έχει μπροστά του ένα θέαμα και μια εικόνα δυο ταυτόσημες, εν προκειμένω, παραστάσεις, που διήγειραν τον συναισθηματισμό του μικρού αυτού παιδιού, που γεννήθηκε υπό την επήρεια του μόχθου, της ανέχειας και του πόνου των γονέων του και μεγάλωνε υπό την επίδραση του γενικότερου πόνου, που φώλιαζε στις ψυχές των ανθρώπων της κοινωνικής τάξεως που ανήκε, των συνανθρώπων του, όλων γενικά των πτωχών και κατατρεγμένων εκείνων όντων, που ήσαν εκ των πραγμάτων υποχρεωμένα να ζουν και να κινούνται μέσα στα σκοτεινά πλαίσια της ανάγκης, της υποτελείας και των στερήσεων.

Ένα μεγάλο αξίωμα, που βγήκε από την πείρα, που την γαλούχησαν οι αιώνες, υπαγορεύει, ότι το παιδί, κάθε εποχής, κάθε εθνικότητας και κάθε φυλής, μεγαλώνει περιπρηγυρισμένο από ένα διπλόμορφο κόσμο, προσώπων και πραγμάτων. Οι δύο αυτοί κόσμοι δεν χωρίζονται με τείχη. Αντίθετα, ο ένας ζει μέσα στον άλλο και οι δύο μαζί αποτελούν τον ενιαίο κόσμο, τον κόσμο προσώπων και πραγμάτων.

Οι αρχικές εντυπώσεις που δημιουργεί το παιδί κατά τα πέντε πρώτα του χρόνια από την οικογενειακή ζωή και το κοινωνικό περιβάλλον, αφήνουν τη σφραγίδα τους. Είναι οι πιο θεμελιακές και εκείνες που διαρκούν περισσότερο.

Επηρεασμένο από τέτοιες εντυπώσεις, θλιβερές όμως, το παιδί αυτό, που έχει καθηλωθή μπροστά στο θέαμα της Βενετσιάνικης γαλέρας και έχει απορροφηθεί από την εικόνα που παρουσιάζουν οι άνθρωποι που στενάζουν και μοχθούν μέσα σ' αυτή, δεν μπορεί να αντικρύσει την αύριο τη δική του με μάτι απηλλαγμένο από τον τρόμο.

Νοιώθει, ότι οι δυσάρεστες εντυπώσεις έχουν αφήσει τη σφραγίδα τους επάνω στο είναι το δικό του και ότι, αργά ή γρήγορα, θα δεχθή και αυτό με τη σειρά του τη θύελλα των καιρών του.

Και ο φακός των εντυπώσεων του μεγενθύνει την εικόνα και του διευρύνει το θέαμα που αδυσώπητα προβάλλει ενώπιον του.

Είναι, στ' αλήθεια, θλιβερή η όψις των πραγμάτων. Δείχνει μέχρι ποίου σημείου μπορεί να εξαρθή και να φθάση η μορφή της ανθρώπινης δυστυχίας.

Το παιδάκι, καθισμένο χάμου στη γη, βλέπει, πάσχει, σκέπτεται, τρομάζει.

Ολόκληρος ο συναισθηματικός του κόσμος σαν ηφαιστειο φουντώνει και αισθάνεται, σαν να φθάνουν γύρω του οι καπνοί της κουραστικής περιπέτειας, που, τελικά, θα του απειλήσει τη ζωή.

Τί βλέπει; γιατί πάσχει; τί σκέπτεται; γιατί τρομάζει; πώς φούντωσε έτσι απότομα ο συναισθηματικός του κόσμος; τί είναι αυτό που το φοβίζει; θα βγή, άρα γε; αλλά και πώς; από τον ασφυκτικό κλοιό του συναισθήματος του φόβου;

Και στα ερωτήματα αυτά χρειάζεται μία απάντησις. Αλλά, δια να δοθή, επιβάλλεται να πλησιάσουμε το παιδί, κοντά, πολύ κοντά, και να απενίζουμε μαζί του την εικόνα και το θέαμα.

Είναι αρκετά μεγάλη η Βενετσιάνικη γαλέρα. Έχει τρία ξάρτια πανύψηλα και χίλια δυο εξαρτήματα, που όλα χρειάζονται ένα πλήθος ανθρώπων, που είναι χωρισμένοι σε ομάδες δράσεως, μια δράσεως ποικίλης, της οποίας τα όρια υπερβαίνουν εν πολλοίς τα σημεία της ανθρώπινης αντοχής.

Η γαλέρα είναι του Ενετικού τύπου «Ζενσίλλε». Η οργανική δύναμις της συνίσταται εξ ενός πλοίαρχου, ενός υποπλοίαρχου, ενός «κομίτα –ρεάλ», ενός φροντιστού, ενός ιερέως (οποία ειρωνεία της Χριστιανικής θρησκείας!), ενός χειρουργού, οκτώ δοκιμών, τεσσάρων πηδαλιούχων και ισarıθμων βοηθών των, τεσσάρων πρακτικών μετεωρολόγων «συμβούλων δια τας θυέλλας και τας καταγίδας», είκοσι ναυτικών πείρας, οκτώ αρχηγών των ομοχειριών των πυροβόλων και 250 «ερετών» ονομαζομένων «τσιούρμο». Επί πλέον, υπάρχουν 70 «τοξότα» ή «αρκιβουζέρο», ένας καδοποιός, ένας επισκευαστής κωπών, δύο κουρείς (εις πείσμα των οποίων έβραζε η ψείρα εις το «τσιούρμο») και δύο «τρομεροί αϊαντες βουνευροφόρο», οι «αργουζίνο» κελευσταί, «δια την εν ρυθμώ ερεσίαν» (κωπηλασίαν) προς κανονισμόν της οποίας μετεχειρίζοντο (οι «αργουζίνο») αντί μπακέτας το βούνευρον όντες «δεσμοφύλακες συνάμα». Και ένα άλλο ακόμη πλήθος ανθρώπων, συμπληρώνει το πλήρωμα του σκάφους. Είναι το πλήθος του κατώτερου εργατικού προσωπικού, των ναυτών, (των «μούτσων» κατά την ναυτική προσωνυμία), που ασχολείται με όλες τις βαρείες εργασίες της «κουβέρτας» - του καταστρώματος – και που διαιρείται σε πολλές ομάδες, που η κάθε μια ξεχωριστά παίρνει διαταγές από ανθρώπους ξένους προς τον μόχθο τους, που τους φέρονται βάνουσα και σκληρά.

Εκ των πραγμάτων διαφαίνεται, ότι το κατώτερο προσωπικό είναι χωρισμένο σε δύο συγκροτήματα: Στο συγκρότημα της «κουβέρτας» - του καταστρώματος – και στο συγκρότημα του κύτους, «του αμπαριού», που τιτλοφορείται «τσιούρμο» και που δεν έχει κανένα δικαίωμα να θεωρήται και να λέγεται «προσωπικό» του σκάφους, γιατί αυτοί που το αποτελούν, όπως εν συνεχεία θα εκτεθή, είναι σαν έγκλειστοι στα «κάτεργα», σαν κατάδικοι, που τους επιβλέπει ο «κομίτα –ρέάλ» - ο οποίος είναι και ο διοικητής του «τσιούρμου» - και επαγρυπνούν επ' αυτών οι δεσμοφύλακες, «οι αργουζίνο», με τα βούνευρα στα χέρια.

Και τα δύο συγκροτήματα είναι στις θέσεις των. Το οκτάχρονο παιδάκι, απορροφημένο στην εικόνα και στο θέαμα, τα παρακολουθεί με προσοχή.

Η Επιστήμη λέγει, ότι «η προσοχή είναι μία σύνθεσις αντιλήψεως και φαντασίας». Και αυτή η σύνθεσις είναι εκείνη που κάνει τον άνθρωπο ικανό να εκτιμήση την ψυχολογία των συνανθρώπων του. Αυτή τον κάνει ευαίσθητο δέκτη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των άλλων. Ένα δέκτη που πρέπει να δέχεται ελεύθερα και χωρίς προκαταλήψεις αυτά τα μηνύματα. Η παιδική ηλικία του ανθρώπου διαρκεί, βιολογικά, από την στιγμή που γεννήθηκε, ως τα είκοσι – πάνω κάτω – χρόνια του. Και κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει, τη σπουδαιότητα που έχουν τα χρόνια μεταξύ 6-18 ετών για τη μεταβίβαση, στις μετέπειτα ηλικίες, της μορφωτικής κληρονομιάς, μια κληρονομιάς που την συνθέτουν πολλοί σχολικοί, εξωσχολικοί, οικογενειακοί και κοινωνικοί παράγοντες και συντελεστές. Αυτοί διεγείρουν την προσοχή, η οποία ως παραγωγός αντιλήψεως και φαντασίας, καθιστά τον άνθρωπο, και ιδιαίτερα όταν ευρίσκεται στην εύφλεκτη παιδική ηλικία, ευαίσθητο δέκτη των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των άλλων, που έμμεσα είτε άμεσα αποτελούν το πρωταρχικό ρόλο στη μορφωτική κληρονομία.

Το οκτάχρονο παιδάκι, βλέποντας την εικόνα της Βενετσιάνικης γαλέρας και το θέαμα όλων εκείνων των ανθρώπων που ή ούτως ή άλλως, ζούσαν και μοχθούσαν μέσα σ' αυτή, εδέχθη ελεύθερα και με χωρίς καμιά προκατάληψη τα μηνύματα των συνανθρώπων του, τα οποία, ως γνωρίσματα, επηρέασαν «ψυχολογικώς», την μορφωτική του κληρονομία. Και του έδωσαν δύναμη και φτερά. Το κατέστησαν ικανό να εκτιμήση την ψυχολογία των άλλων, να αγαπήση αυτούς τους άλλους, με μια αγάπη, τόσο ισχυρή, που δεν άργησε να του ανοίξη διάπλατα την καρδιά και να κλείση μέσα σ' αυτή τον ίδιο τον Θεό.

Άλλ' ας παρακολουθήσουμε το θέαμα μαζί με το παιδί. Επί «της κουβέρτας», του καταστρώματος, οι ομάδες των ναυτών, κινούνται πυρετωδώς.

Στην άκρη της πλώρης, δυο ομάδες προσπαθούν να σηκώσουν τις άγκυρες που είναι ποντισμένες, σύροντας τις αλυσίδες με τα χέρια, που το τράβηγμά τους, τους τάχει ματωμένα.

Στο πίσω άκρο, στη πρύμνη, άλλη ομάς απελευθερώνει το πλοίο από τους κάβους, τα χονδρά συρματοσχομα που το έχουν δεμένο από τη στεριά και τα μαζεύουν τυλίγοντάς τας στις σιδερένιες βάσεις τους.

Ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ναυτών φέρεται προς όλες τις διευθύνσεις, όπου υπάρχουν ιστία δεμένα από τα «άρμπουρα» και επιδίδεται με σπουδή στη προετοιμασία του ανοίγματος των πανιών. Τα σχονιά που τα συνδέουν είναι πολλά πάρα πολλά. Ο χειρισμός τους είναι δύσκολος· αλλά και επικίνδυνος· ιδίως, για 'κείνους που έχουν την υποχρέωση να γαντζωθούν, με χέρια και με πόδια, στα κάθετα σχονιά και με υπεράνθρωπες προσπάθειες να προωθηθούν μέχρι την κορυφή των ιστών και από εκεί να υποβοηθήσουν το «βιράρισμα» των πανιών, το άνοιγμά τους και τη στροφή τους προς την κατεύθυνση του ανέμου.

Βλέπουμε τους ανθρώπους εκείνους να αιωρούνται στο κενόν, κυριολεκτικά «κρεμασμένους», να διακινδυνεύουν και με τον ιδρώτα της αγωνίας των, να βρέχουν το κατάστρωμα.

Άλλους, να έχουν πιαστή από τα σχονιά «των πρωραίων ιστίων», «τους φλόκους», να προχωρούν πατώντας από σχονί σε σχονί να φθάνουν μέχρι την άκρη της πλώρης που εκτείνονται όλα τα σχονιά, να ξεδιπλώνουν τα πανιά, ενώ άλλοι, γαντζωμένοι από άλλα χονδρά σχονιά του πανύψηλου πρώτου «άρμπουρου», κοπιαστικά ανεβαίνουν για να «βιράρουν» τους «φλόκους» και ν' ανοίξουν.

Η εικόνα είναι πραγματικά ενδιαφέρουσα, αλλά και πολύ καταθλιπτικό το θέαμα. Και να αναλογισθή κανείς, ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι που εργάζονται τόσο κοπιαστικά, που κινούνται με τόση πίεση και προσφέρουν τον ιδρώτα της αγωνίας των σ' εκείνους που τους πιέζουν, είναι όλοι Έλληνες Επτανήσιοι, που έχουν υποκύψει στις συνθήκες εκείνης της ζωής, της μαρτυρικής ζωής, της υποτελείας και της δουλείας, και ότι όλοι αυτοί που δέχονται του ιδρώτος την προσφορά, ή μάλλον που έχουν επιβάλλει την παροχή τέτοιου είδους προσφοράς, είναι όλοι αλλοεθνείς,

που με τη δύναμη του ισχυροτέρου μπόρεσαν κάποτε και ικανοποίησαν, και εξακολουθούν ακόμη να ικανοποιούν, την κατακτητική τους μανία.

Και η σκέψις αυτή και μόνη, στον Επτανήσιο Έλληνα, που αντικρύζει το θέαμα και ζει κι αυτός μέσα στη φλόγα της δουλείας, μέσα στην ανισότητα των τάξεων, μέσα στην κατωτερότητα την πάλη, στον Επτανήσιο Έλληνα, και ιδίως σ' εκείνον που βρίσκεται κοντά στην ζωή του το λυκαυγές, δημιουργεί τέτοιες μελανές εντυπωσιακές παραστάσεις, που του ποτίζουν με πόνο τη ψυχή που του χαλυβδώνουν το αίσθημα, αλλά και που επικίνδυνα του σκιάζουν το όμορφο λυκαυγές.

Ο οπλισμός του τύπου αυτού της γαλέρας, συνίσταται εξ ενός πυροβόλου των 37 λητρών τοποθετημένου «επί δίκωξιν» κατάπρωρα και στην απόληξη του διαδρόμου που χωρίζει τους δεξιotoίχους κωπηλάτας (ερέτας), από τους αριστεροtoίχους, εκ δύο πυροβόλων των οκτώ λητρών, δύο των τεσσάρων και από δώδεκα λιθοβόλα που είναι κατανεμημένα στις πλευρές του σκάφους. Και ο οπλισμός αυτός, έχει οκτώ Βενετσιάνους αρχηγούς. Κάθε δε πυροβόλο είναι επανδρωμένο με ναύτες του πληρώματος.

Όλους τους βλέπουμε στις θέσεις τους, ενώ άλλοι που αποτελούν το βοηθητικό εργατικό προσωπικό μεταφέρουν από τις αποθήκες των πυρομαχικών, που είναι κάτω στο αμπάρι, τα βλήματα και τα τοποθετούν προσεκτικά στις βάσεις των πυροβόλων.

Η Μεσόγειος στους χρόνους εκείνους εμαστίζετο από τους Αλγερινούς πειρατές. Ήσαν απότομοι στις επιθέσεις των, σκληροί και καταπληκτικοί στις μαχητικές τους ιδιότητες. Γι' αυτό, όλα τα Ευρωπαϊκά σκάφη ξεκινούσαν και ταξίδευαν, πάντα «εις τάξιν μάχης».

Η Βενετσιάνικη αυτή γαλέρα έπρεπε να αποπλεύση με ετοιμότητα για να αντιμετωπίση το κάθε ενδεχόμενο.

Και οι πάντες ήσαν εκ των πραγμάτων υποχρεωμένοι να εργασθούν γι' αυτή την ετοιμότητα να κινηθούν μέχρι εξαντλήσεως να προσφέρουν οι υπόδουλοι, που όλοι προήρχοντο από την τάξη των Επτανησίων ποπολάρων, του ιδρώτος των την προσφορά.

Αλλά το θέμα δεν εξαντλείται μέχρι εδώ. Το κατάστρωμα της γαλέρας, δεν είναι και το μοναδικό της σημείο που περιλαμβάνεται στα όρια της εικόνας που παρουσιάζει.

Υπάρχει ακόμη και ένα άλλο σημείο, που είναι περισσότερο τρομακτικό. Το σημείο που προβάλλει τις δύο πλευρές του σκάφους. Εκεί βλέπουμε τους «δεξιοτόιχους» και τους «αριστεροτόιχους ερέτας», κωπηλάτας.

Μια προσεκτική έρευνα του σημείου αυτού της εικόνας, που δείχνει την υπό το κατάστρωμα ζωή 250 ανθρώπων, όλων δούλων των συνθηκών της εποχής των, φέρει εκπληκτικές παραστάσεις.

Ο Ναύαρχος Στυλιανός Έμμαν Λυκούδης, που εμελέτησε καλά την ναυτική ιστορία όλων των εποχών και ησχολήθη ειδικά με την εποχή εκείνη, της γαλέρας, δίνει ζωντανή περιγραφή και αναλύει προσεκτικά το σημείο αυτό της εικόνας, που, μαζί με τάλλα, έχει αποσπάσει την προσοχή του οκτάχρονου παιδιού.

Και εξηγεί ο Ιστορικός Ναύαρχος:

«... Η τραγωδία όμως ήτο το «τσιούρμο» και η ενδιαίτησίς του. Γενικώς απετελείτο από δεσμώτας, του μέτρου τούτου αποδιδομένου κατ' άλλους εις τους Κάρολον τον ΣΤ' και τον Ζ' , κατ' άλλους εις τους Ροδίους Ιωαννίτας Ιππότας, κατ' άλλους εις τους Τούρκους. Ημείς ονομάζοντες τας γαλέρας – ορθώς δε – «κάτεργα», ωνομάζομεν και τους ερέτας των σελμάτων (πάγκων) «κατεργάρηδες», εξ ου και η παροιμία «κάθε κατεργάρης στον μπάγκο του», ορθοτάτη εις μεταφορικήν έννοιαν, εφ' όσον οι ερέται του τσιούρμου, ιδίως οι εθελονταί, ήσαν ό,τι ελεεινόν. Τρεις δε ήσαν αι προελεύσεις των: 1) Οι δυνάμει καταδικαστικής αποφάσεως καταδικαζόμενοι εις καταναγκαστικά έργα επί των κατέργων του στόλου και οι θεωρηθέντες ως Ουγενότοι . 2) Οι δυστυχείς κατόπιν συμπλοκής αιχμαλωτιζόμενοι ναυτικοί και επιβάται και 3) Οι «μπενεβόλο», κοινωνικά αποβράσματα, οικειοθελώς αναλαμβάνοντα τοιαύτην υπηρεσίαν. Οι των δύο πρώτων κατηγοριών ήσαν διαρκώς αλυσόδετοι από τον αριστερόν σφυρόν εις τον προ αυτών πάγκον. Εκεί έτρωγον, εκεί κοιμόντο, απ' εκεί εμάχοντο, απ' εκεί εκωπηλάτου, εκεί ησθένουν και εκείθεν ερρίποντο εις την θάλασσαν αποθήσκοντες. Οι «μπενεβόλο» όμως δεν ήσαν αλυσόδετοι και απελάμβανον ελευθεριών, καταδίδοντες όμως τους συντρόφους των του ίδιου πάγκου, ψευδώς κατά το πλείστον, δια να απολαμβάνουν ευνοίας. Ο Χαϊρδερίν όμως δεν αλυσόδενε τους Μουσουλμάνους ερέτας, τους οποίους και

ώπλιζεν ολίγον προ της ενάρξεως της ναυμαχίας, αλλά μόνον τους «γκιαούρ», τους Έλληνες. Συχνά απήτουν «οι Ενετοί» από τα τσιούρμα δωδεκάωρον και πλέον κάποτε συνεχή ερεσίαν, επιπυγχανομένην με την παρέμβασιν του βουνεύρου του αργουζίνου, εν περιπτώσει δε λιποθυμίας κανενός, του έχωνον εις το στόμα πανάδα (τάκον διπυρίτου) εμποτισμένην με όξος ή οίνον, ο οποίος ήτο και αυτός όξος. Όταν όμως επέκεπο η ναυμαχία, οπότε έπρεπε να είναι εις την διάθεσιν του πλοιάρχου όλη η από των μυών του τσιούρμου κινητήριος δύναμις, έθετον εις το στόμα του ερέτου (κωπηλάτου) τεμάχιον φελλού, ονομαζομένου «τάπα» και τον προσέδενον εις την κεφαλήν με σφικτά λουριά δια να μη εκφεύγη· τούτο δε, δια να μη διαταράσσουν αι οίμωγαί των τραυματιών και των δερομένων, την διεξαγωγήν της μάχης. Ες επίμετρον, αι πνευμονίαι τον χειμώνα, αι ηλιάσεις το θέρος και ο εξανθηματικός τύφος καθ' όλας τας εποχάς έκαμνον θραύσιν μεταξύ των τσιούρμων. Τεσσαράκοντα τρεις χιλιάδες δεσμώται του τσιούρμου απέθανον τον χειμώνα του 1570 εις το Σεμπεκίνον και εις την Ζάραν και μάλιστα εις Ενετικάς γαλέρας.. Δί' όλα αυτά απέβανεν απόλαυσις δια να δυστυχή αυτά όντα η αγγαρεία ξυλεύσεως, όταν δηλαδή εξήρχοντο εις την ξηράν υπό την συνοδείαν του «αργουζίνου της αγγαρείας» και των οργάνων του και κρατούντες με το αριστερόν χέρι σφαίραν δέκα οκάδων και με το δεξιόν υποβαστάζοντες φορτίου καυσοξύλων, μετέφερον τα καύσιμα του μαγειρείου της γαλέρας...».

(Σημ. Συγγραφέως): Για την ολοκλήρωση της ιστορικής προβολής, στο σημείο αυτό, ανοίγουμε μία παρένθεση.

-«τα Τουρκικά κάτεργα» - με τις οποίες πολύ συχνά ήρχοντο σε σύγκρουση οι Βενετσιάνικες γαλέρες, δεν ήταν διαφορετική. Ο διαπρεπής Ιστορικός – Ακαδημαϊκός – Ηλίας Βενέζης στη περισπούδαστη μελέτη του «Η φοβερή ζωή στα Τουρκικά κάτεργα», δίνει ζωντανή την εικόνα της διαβίωσης «των νησιωτών μας, που στον καιρό της Τουρκοκρατίας υπεχρεώνονταν να αποτελέσουν τα πληρώματα του Τουρκικού στόλου». Και ενισχύει, ο κ. Ηλίας Βενέζης, τα χρώματα της εικόνας του αυτής, με την ακόλουθη αφήγηση ενός ερευνητού: «... Τας αθλίας συνθήκας υπό τας οποίας έζων οι ναύται των Τουρκικών πλοίων κατά τον 16^{ov} και 17^{ov} αιώνα, απεικονίζουν με τα μελανώτερα χρώματα περιηγηταί και χρονογράφοι, οι οποίοι εγένοντο αυτόπται μάρτυρες των βασανιστηρίων και των ταλαιπωριών των δια της βίας ριπτομένων εις τα Τουρκικά πλοία Χριστιανών. Η τραχύτης του ναυτικού βίου και η μανία των κυμάτων δεν ήσαν πράγματα άγνωστα εις τους νησιώτας και τους κατοίκους των παραλίων περιοχών. Συνεχής εικοσιπετράωρα κωπηλασίας ήσαν

σύνηθες γεγονός δια πολλούς εξ αυτών, αι δε συγκρούσεις προς τους πειρατάς είχαν εξοικειώσει τούτους εις τους κινδύνους των πολεμικών επιχειρήσεων. Άλλ' ο βίος των πληρωμάτων του Τουρκικού στόλου, δεν ήτο βίος του ελευθέρου ναύτου, ο οποίος ρίπτεται χάριν κέρδους εις την περιπέτειαν και μεθά με την περιπέτειαν. Οι Έλληνες και γενικώς οι Χριστιανοί ναύτες της αρμάδας, ήσαν ραγιάδες και ως σκλάβους τους έβλεπον οι Τούρκοι. Παρά το γεγονός ότι άνευ του εμπύχου τούτου ηλικού δεν ηδύνατο να κνηθή ούτε έν Οθωμανικόν πλοίον, η ζωή των υπηρετούντων εις τα κάτεργα ουδόλως υπελογίζετο. Η πείνα, η δίψα, η δυσωδία και αι ασθένειαι καθίστων φρικτωτέραν την σκληρότητα των επί κεφαλής των ναυτών ολίγων Τούρκων αξιωματικών, όταν δε αι φρεγάται και τα γαλιόνια δέσχιζον υπερήφανα την Μεσόγειον με καταπλήσσουσαν ταχύτητα, αληθής τραγωδία εξελίσσετο εις το εσωτερικόν των πλοίων όπου αι σειραι των εξηντλημένων κωπηλατών εκνουόντο με την μονοτονίαν μηχανής υπό ανάληγον συχνότητα μαστίγωμα και άλλας ταπεινώσεις». Και προσθέτει ο κ. Ηλίας Βενέζης: «Μία ζωηρή εικόνα αυτής της αθλιότητας στα Τουρκικά πλοία του 16^{ου} αιώνα δίνει ο Βαρώνος Βέγκεσλα Βρατισλάφ φον Μήτροβιτς, που τον έπιασαν οι Τούρκοι στα 1591 και τον ρίξαν κωπηλάτη σ' ένα κάτεργό τους». Και αφηγείται ο βαρώνος: «Ωδηγήθημεν επί της γαλέρας, μεγάλου πολεμικού πλοίου, υπό την επίβλεψιν προσεκτικής φρουράς. Ο δε Αχμέτ – Ρεϊς, κυβερνήτης του πλοίου, Χριστιανός γεννηθείς εις Ιταλίαν και κατόπιν μεταστραφείς εις Τούρκον, μας παρέλαβεν αμέσως και διέταξεν, όλους να μας αλυσοδέσουν επί των κωπών. Το πλοίον ήτο ευμέγεθες και εσωτερικώς αυτού πέντε φυλακισμένοι ήτο δυνατόν να κάθηνται εφ' ενός θρανίου και να κωπηλατούν όλοι συγχρόνως. Απίστευτον πόσον μεγάλη είναι η αθλιότης της κωπηλασίας επί της γαλέρας· ουδέν έργον εις τον κόσμον δύναται να είναι σκληρότερον· διότι αλυσοδένουν έκαστον φυλακισμένον με τον ένα πόδα υπό το κάθισμά του, και τον αφήνουν ελεύθερον να κνηθή τόσο, ώστε να φθάνη το θρανίον και να κωπηλατή. Ως εκ του μεγάλου καύσωνος είναι αδύνατον να κωπηλατήση τις άλλως πως ή γυμνός, ούτε να φέρη επί του σώματος άλλο τι πλην λνής περισκελίδος. Οσάκις δε τοιούτον πλοίον διέλθη τα Δαρδανέλλια και εξέλθη εις το ανοικτόν πέλαγος, εις τας χείρας εκάστου αιχμαλώτου θα διαπερασθούν σιδηροί δακτύλιοι ίνα μη δύναται να αντισταθή και αμυνθή κατά των Τούρκων. Ούτω λοιπόν ο αιχμάλωτος, σιδηροδέσμιος εις χείρας και πόδας, οφείλει νυχθημερόν να κωπηλατή, πλην περιπτώσεων τρικυμίας, και μέχρις ότου το δέρμα του καή ως του καφαλισμένου χοίρου και διαρραγή εκ της θερμότητος...

Εν τούτοις πρέπει να δοθή η ταχύτης δια της κόπης, διότι, οσάκις ο διοικητής του πλοίου ἴδη τινά να αναπνή και να σταματά, τον κτυπά αμέσως με την μαστίγα των γαλερών δια τους δούλους ή με υγρόν σχονίον εμποτισμένον εις την θάλασσαν, έως ότου του καλύψη το σώμα με αιματηρούς μώλωπας... Είχομεν δε και αφθονίαν φθειρών και κοριών, αλλά τα δέρματα και σώματά μας ήσαν ήδη τόσοσιν κεκαλυμένα εκ δηγμάτων και εφημένα εκ της θερμότητος του ηλίου, ώστε ολίγον ησθανόμεθα την ενόχλησιν εκείνην».

Εδώ, κλείνουμε την παρένθεση και επανερχόμεθα στην εικόνα και το θέαμα της Βενετσιάνικης γαλέρας που είχε απορροφήσει το παιδί.

Πραγματικά εκπληκτικές είναι αι παραστάσεις που προβάλλουν εκ της προσεκτικής αυτής έρευνας του σημείου αυτού της εικόνας που βλέπει το οκτάχρονο παιδί και που δείχνει την υπό το κατάστρωμα ζωή 250 ανθρώπων, που ζουν και στενάζουν εκεί κάτω. Και είναι εκπληκτικές αι παραστάσεις για το παιδί αυτό, χωρίς και να του είναι δυνατόν να υπεισέλθη στις λεπτομέρειες της ζωής αυτής, που τόσο ζωντανά τις περιγράφουν οι ασχοληθέντες μ' αυτές ιστορικοί.

Το παιδί, σαν απολιθωμένο βλέπει την εικόνα και από ό,τι βλέπει, συμπεραίνει. Και τα συμπεράσματά του είναι θλιβερά· είναι εφιαλτικά· είναι λυπηρά. Έχει μπροστά του ένα θέαμα αξιοδάκρυτο. Ένα θέαμα που του δείχνει συνολικά ανθρώπους, που είτε στο επάνω, είτε στο κάτω μέρος της γαλέρας ευρίσκονται, είναι υποχρεωμένοι να κινούνται υπό το κράτος του εξαναγκασμού και της πίεσεως. Αλλά και υπό το κράτος της περικφρονήσεως και του εκμηδενισμού της ανθρώπινης προσωπικότητος και ζωής.

Και ταύτα πάντα, σε εποχή Χριστιανική· και όχι μόνον αυτό, αλλά και που, εις το κύριο προσωπικό της γαλέρας, στο προσωπικό «αφεντικό», περιλαμβάνετο και ένας Ιερεύς Καθολικός που υπετίθετο ότι η εκεί παρουσία του, δεν είχε ως σκοπό την επευλογία των ανελεύθερων και στραγγαλιστικών μεθόδων της προχριστιανικής εποχής.

Το παιδί καθισμένο χάμου στη γη, έχει ανοίξει διάπλατα την καρδιά του και έχει κλείσει μέσα σ' αυτή τους ανθρώπους που μοχθούν.

Έτσι, του έρχεται να σηκωθή, να τρέξη, να πηδήση μέσα στη γαλέρα, να τους πλησιάση ακόμη πιο κοντά, να τους αγκαλιάση, όλους ανεξαίρετως, να τους δείξη το τι αισθάνεται γι' αυτούς, να τους γλυκάνη τον πόνο, να τους απλύνη τη

θλίψη, να τους δώσει το βάλαμο της αγάπης, της μεγάλης αγάπης του Χριστού, που εκείνη τη στιγμή του είχε πλημμυρίσει την καρδιά.

Πόσα και πόσα μπορεί να περιμένη κανείς από ένα παιδί! Πόσα και πόσα είναι δυνατόν να επιτευχθούν με την καλή θέληση ενός μικρού παιδιού, που πολλές φορές το περφορούμε, είτε γιατί είναι ντυμένο φτωχικά, είτε γιατί δεν θέλουμε ή δεν είμαστε σε θέση να εισχωρήσουμε στον εσωτερικό του κόσμο, στον αγνό κόσμο της ψυχής του! Ή γιατί δεν έχουμε ίσως καταλάβει όσο θα έπρεπε, ότι το παιδί φέρνει μέσα του το αληθινό νόημα της ζωής, ότι είναι ο δεσμός ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον.

Τη στιγμή εκείνη, το φτωχό εκείνο παιδί, χωρίς κανείς να το προσέχη, προσέφερε πολλά στους ανθρώπους που βογγούσαν τους εξέπεμπε ηλεκτρομαγνητικά κύματα αγάπης, συμπόνιας και στοργής, τους εκάρριζε μια συμπαράσταση αληθινά Χριστιανική.

Και ήταν πραγματικά μεγάλη, αφάνταστα μεγάλη, της αγάπης η προσφορά.

Μέσα σ' όλη αυτή τη δυσάρεστη πραγματικότητα, εισεχώρησε κάτι το πολύ αγγελικό. Κάτι που ξεπήδησε μέσα από μια αγνή παιδική καρδιά. Ξεπήδησε απ' αυτή, το ωραίο, το όμορφο, το ιδανικό. Το ιδανικό της αγάπης προς τον συνάνθρωπο, προς τον πάσχοντα, προς τον πλησίον.

Και αγάπησε το παιδί αυτό, χωρίς να εγείρεται στη σκέψη του η παραμικρή απαίτησις να ανταγαπηθή, χωρίς καν να γνωρίζει, ότι το ν' αγαπά κανείς για ν' ανταγαπηθή είναι ίδιο ανθρώπου χωρίς καν να είναι σε θέση να αντιληφθή, ότι το ν' αγαπά κανείς γιατί πρέπει ν' αγαπά, είναι επιθυμία και πρόσταγμα Θεού.

ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ

Ένας μεγάλος πυρετός, ένας γλυκός πυρετός της ψυχής και των αισθήσεων, είχε καταλάβει το μικρό αυτό παιδί.

Έβλεπε γύρω του πολλά εκείνα τα πολλά του είχαν δημιουργήσει μέσα στο είναι του μια ανεξήγητη κατάσταση, μια ανησυχία, μια αγωνία, μια ένταση, αλλά και μια προσδοκία, που δεν του ήτο δυνατόν να την καθορίση, άλλ' ούτε και να την φαντασθή.

Η καρδιά του, του έδινε ρυθμικά δυο διαδοχικούς τόνους. Τη θλίψη και τη χαρά. Τη θλίψη για ό,τι έβλεπε και τη χαρά, γιατί μπόρεσε κι αγάπησε τους συνανθρώπους του, τους δυστυχείς.

Η σκέψις του και τα ματάκια του είχαν κουρασθή. Το κεφαλάκι του, το ησθάνετο βαρύ, τόσο βαρύ, που ένοιωθε την ανάγκη να σηκωθεί, να φύγει, να τρέξει στο φτωχικό του το σπτάκι, που ήταν εκεί κοντά, απέναντι από τον αιγαλό.

Ρίχνει μια τελευταία ματιά στη γαλέρα και σηκώνεται.

Αλλά, ενώ σηκώθηκε, βλέπει μπροστά του έναν όμορφο, ευθυτενή και κατάλευκο παπά, που είχε για συντροφιά του ένα επίσης κατάλευκο καλόγερο.

Και οι δυο ήρχοντο από την άλλη άκρη του αιγαλού κι εβιάζαν κοντά, πολύ κοντά, στο κράσπεδο του, που το κύμα της ήσυχης θάλασσας γαλήνια το χτυπούσε.

Το παιδί στάθηκε. Από την μια έκπληξη, έπεσε στην άλλη. Σε πόσο ωραίο θέαμα μετεπήδησε! Αλλά, και πόσο ωραίο ήταν το άλλο θέαμα που αντίκρουσε εν συνεχεία!

Ήταν όνειρο αυτό που έβλεπε, ή πραγματικότητας; Και όμως, το έβλεπε. Ήταν αληθινό, πραγματικό, υπέροχο, μεγάλο, που έλεγε πολλά, πάρα πολλά, περισσότερα απ' όσα του είχε πη εις την ψυχή του η εικόνα της Βενετσιάνικης γαλέρας.

Ώστε υπάρχουν και θεάματα καλά μέσα στη ζωή; Υπάρχει και κάτι άλλο, που σε βγάζει από το στρόβιλο του πόνου, έχει και αντίθετη πλευρά η δυστυχία; Ποιά είν' αυτή η πλευρά; Πώς μπορεί κανείς να την πλησιάσει;

Αυτά τα πελώρια ερωτηματικά εκύκλωσαν ξαφνικά τη σκέψη του παιδιού. Και ένα άλλο ακόμη ποιός θα του έδινε τις απαντήσεις;

Και χωρίς να προλάβει να συνέλθει το παιδί, το πρόλαβε το θέαμα το καλό.

Σαν έφθασε ο όμορφος και σεβάσμιος παπάς αντίκρου στη γαλέρα και γύρισε και εκύταξε προς τα εκεί, όλος εκείνος ο κόσμος που με τόση αγωνία εκκείτο μέσα στη γαλέρα, προετοιμάζοντας τον απόπλου της, σταμάτησε προς στιγμή τον οργανισμό του, και ο καθένας έμεινε στη θέση που βρισκόταν, έβγαλε το σκούφο του και βλέποντας τον παπά, έκαμε μ' ευλάβεια τρεις φορές το σημείο του σταυρού. Ο γέρο

παπάς δέχθηκε την ευλαβική αυτή εκδήλωση των ανθρώπων του πόνου και του μόχθου, ύψωσε το χέρι του ψηλά και τους ευλόγησε.

Τι όμορφο θέαμα! Πόση δύναμη είχε η προσευχή εκείνη!

Το παιδάκι σύρθηκε προς τον παπά· πήρε το χέρι εκείνο που ευλογούσε και το έφερε στα χείλη του. Το ακούμπησε επάνω τους σφιχτά· και με όλη τη φλόγα της ψυχής του, του το φίλησε.

Ο παπάς κύταξε στα μάτια το παιδί και με σιγανή φωνή, σταθερή, ήρεμη και γλυκειά, το ερωτά: «Πώς σε λένε παιδί μου;»· «Θεόφιλο», του απαντά δειλά – δειλά.

«Και τί αγαπάς περισσότερο στον κόσμο;» συνεχίζει ο παπάς.

«Να, εκείνους τους ανθρώπους που δουλεύουν μέσα εκεί», αυθόρμητα ο μικρός του απαντά· και με το άλλο του το χεράκι του έδεξε τη γαλέρα.

Ο παπάς που είχε τη δύναμη να διαβάσει τη σκέψη του παιδιού και που ήξερε την απάντηση που θα έπαιρνε, με τρυφερότητα συναρπαστική, του συνεχίζει:

«Παιδί μου, καλά κάνεις π' αγαπάς εκείνους τους ανθρώπους, αλλά πιο πολύ πρέπει ν' αγαπάς και Εκείνον, που, χωρίς να φαίνεται, στέκεται κοντά τους».

«Και ποιός είναι εκείνος που στέκεται κοντά τους;» ερωτά εκπληκτικά το παιδί.

«Ο Θεός, παιδί μου, ο καλός μας ο Θεός, που είναι πάντα εις όλους μας κοντά, σε, σε, σε, με, στους ανθρώπους εκείνους, σ' όλο τον κόσμο, και ξεχωριστά, σ' όποιον πάσχει και πονεί, σ' όποιον τον αδικούν οι άλλοι, σ' όποιον τον σέβεται και τον αγαπά»

«Και ο καλός μας ο Θεός, συνέχισε ο παπάς, ένα πράγμα ζητάει από μας: την καρδιά μας, και σαν του δώσουμε την καρδιά μας, δεν φεύγει στιγμή από κοντά μας, μας βοηθάει χωρίς να τον βλέπουμε, χωρίς να τον ακούμε· μας χαρίζει το μεγαλύτερο δώρο που μπορεί στον άνθρωπο να δοθή, μας χαρίζει την δική του την καρδιά, τον ουρανό του, την βασιλεία του· και όταν έχουμε δοσμένη την καρδιά μας στο Θεό, όταν αγαπάμε τον Θεό, αγαπάμε και όλους τους άλλους που πονούν».

Το παιδάκι, πλημμυρισμένο από συγκίνηση, σαν άκουσε τα λόγια του σεβάσμιου παπά, αισθάνθηκε μέσα στο είναι του, κάτι να σκιρτά. Και αυτό το κάτι,

του άνοιξε διάπλατα την καρδιά του και του έκλεισε μέσα τον Θεό. Τον μέχρι εκείνη τη στιγμή άγνωστό του Θεό, που του τον έφερε κοντά του εκείνος ο καλός παπάς, που φανόταν πως μιλούσε με τον ίδιο το Θεό.

Μια φορά, προ πολλών αιώνων, σε μια άλλη μακρινή της γης γωνία, στην Ιουδαία, επάνω σ' ένα πηγάδι, στο «φρέαρ του Ιακώβ», ο Θεάνθρωπος Ιησούς έκανε την υψηλότερη δογματική διδασκαλία σε μια Σαμαρίτισσα γυναίκα αμαρτωλή.

Της άνοιξε τα μάτια της ψυχής, και μαζί μ' αυτής όλου του κόσμου, και της έδειξε το φώς· της άνοιξε την καρδιά και έκλεισε τον Θεό μέσα σ' αυτή.

Έτσι κι εδώ· σαν σε «φρέαρ του Ιακώβ», ένας αγνός του Υψίστου Λειτουργός, έκανε μια υψηλή διδασκαλία σ' ένα τρυφερό βλαστό, που παρ' όλο που ήταν χριστιανός, ζούσε μέσα στο σκοτάδι της αγνοίας. Το κήρυγμα, παράλληλα μ' εκείνο το άλλο του ίδιου του Χριστού, ήτο εξ ίσου καρποφόρο.

Τα μάτια της ψυχής του μικρού αυτού παιδιού, αποτελεσματικά, άνοιξαν για πάντα· η καρδιά του εδέχθη τον Θεό και με βήμα σταθερό, προχώρησε προς την άνοδο, προς τις μεγάλες προσδοκίες, προς τη μεγάλη κατάκτηση, την κατάκτηση του Χριστού.

Η γαλέρα σιγά – σιγά απομακρυνόταν από τον αιγιαλό. Βγήκε από το λιμάνι και άρχισε να χάνεται μέσα στον ορίζοντα.

Ο παπάς με το συνοδό του, συνέχισε το δρόμο του και το παιδάκι κουρασμένο από τα όσα είδε και ζαλισμένο από τα όσα άκουσε, έτρεξε στο φτωχικό του το σπιτάκι.

Ήταν κατακόκκινο από τη συγκίνηση. Τα ματάκια του πετούσαν φλόγες και η φωνή του ακουγόταν σαν σβησμένη.

Ο πατέρας του, που στο ισόγειο του σπιτιού του εμπάλωνε παπούτσια, σαν είδε έτσι το παιδί εθορυβήθη. Ετρόμαξε μη του συνέβη κάτι το πολύ σοβαρό, κάτι το κακό, γιατί έλειπε πολύ ώρα από το σπίτι.

Και άρχισε να το ρωτά. «Τίποτσι πατέρα· να, εκεί κάτω που έβλεπα το καϊκι το μεγάλο, με τα πολλά κουπία, ένας παπάς πέρασε και στάθηκε κοντά μου· έκαναν όλοι, που ήσαν μέσα στο καϊκι, το σταυρό τους, και εκείνος τους ευλόγησε. Με ρώτησε, πώς με λένε και τι αγαπάω περισσότερο στον κόσμο· και όταν του είπα,

εκείνους τους ανθρώπους που δούλευαν στο καΐκι, μου είπε, ν' αγαπάω το Θεό που στέκεται κοντά τους· ναι πατέρα, τον είδα το Θεό, τον είδα· και ήταν σαν να τον έπιασα με τα χέρια μου· τον έχω μέσα στην καρδιά μου· ποιος ήτανε, πατέρα, εκείνος ο παπάς;».

«αχ! παιδάκι μου, του λέει, ο παπάς εκείνος είναι άγιος· είναι ο γούμενος τσ' Αναφωνήτριας που κατεβαίνει κάθε τόσο, από το μοναστήρι του, που είναι στα βουνά, κι έρχεται στη χώρα, για να κάμη πράματα καλά. Μοιράζει ψωμιά, τρόφιμα, ρούχα, την αγάπη του και την καρδιά του στους φτωχούς· σ' αυτούς που είναι σαν κι εμάς· πόσες φορές, δε μούδωσε κι εμέ! Πόσες φορές δεν πήρα από τα άγια του τα χεράκια το ψωμάκι και στο έφερα και το έφαγες εσύ!»... Κι εδάκρυσε ο φτωχός εκείνος ο πατέρας. Εδάκρυσε, και αναστέναξε και πάλι πιο βαθιά.

Το παιδάκι έκατσε δίπλα του στον πάγκο, κι αναστέναξε κι αυτό, έπιασε από τα χέρια τον πατέρα του και με φωνή τώρα σταθερή, άρχισε να τον παρακαλεί.

«Πές μου, πές μου πατέρα, πές μου για τον παπά που είδα· πές μου, τί ξέρεις γι' αυτόν να μου πής; Θέλω να τα μάθω ούλα, όσα εσύ ξέρεις».

Δεν δυσκολεύτηκε ο πατέρας να μιλήση· γιατί άλλως τε, να τα κρύψη από το μικρό του, το μονάκριβό του το παιδί, τον αγαπημένο του Θεόφιλο;

«Άκουσε, λοιπόν παιδί μου. αυτόν που είδες και σου μίλησε τον λένε Διονύσιο και δεν είναι παπάς· είναι Δεσπότης· ένας ξακουστός Δεσπότης που γεννήθηκε εδώ στη Ζάκυνθο και αγάπησε την πατρίδα του τόσο πολύ που άφησε την Επισκοπή του την Αίγινα και ήρθε και έκατσε κοντά μας. Πάνε κάμποσα χρόνια από τότες. Απάνου στα βουνά που βρίσκεται το μοναστήρι τση Παναγίας τσ' Αναφωνήτριας, πήγε και κλείστηκε, γιατί βαρέθηκε τσι δόξες. Ήτανε πολύ πλούσιος και πολύ μεγάλος αφέντης. Ήτανε γιός του κόντε Νούκιου Συγούρου και της κοντέσας της Παυλίας του κόντε Βάλβη. Είχε και ένα αδελφό το κόντε Κωσταντάκη και μία αδελφή την κοντέσα Συγούρα, που την πάντρεψε με τον κόντε Βασιλάκη το Μακρή. Απ' ούλους αυτούς τσι δικούς του, δεν ζη κανέναν σήμερα, παρά μοναχά η κοντέσα η αδελφή του. Από μικρός ήτανε καλός. Δεν έμοιαζε με κανένα από 'κείνους τους αφεντάδες που δε μας βλέπουνε εμάς τσι φτωχούς με μάτι ανθρώπινο. Ξεχώριζε τόσο πολύ, που τα πέταξε ούλα· και πλούτια και δόξες και τιμές και αφού πρώτα μοίρασε το μερτικό του από την περιουσία του τσι φτωχούς, πήγε ύστερα στα Στροφάδια, πούναι το μοναστήρι τση Παναγίας τσή Παντοχαράς, και γίνηκε

καλόγερος και παπάς. Ερχότανε κάθε τόσο από τα Στροφάδια και έφερνε ό,τι μπόρει και τα μοίραζε· άχ! αν ήτανε ούλοι οι αφεντάδες σαν κι αυτόνε, πόσο καλύτερη θάτανε η Ζάκυνθος! Πίστευε αληθινά το Θεό και τούδειχνε, με τα έργα του, πώς τον λάτρευε.

Αλλά και ούλος ο κόσμος τον αγάπαε· γιατί ήτανε πραγματικός αφέντης που πονούσε τη φτωχολογιά, που την υποστήριζε, που φώναζε για τσι αδικίες που της κάνανε και δεν έκανε διάκριση σε κανένανε. Ήτανε καταδεχτικός, εφτός ο μεγάλος άρχοντας, και πολλές φορές τον είδα που ήμουνα παιδί, να πλησιάζη τσ' ανθρώπους τσή τάξης μας και να τους παρηγοράη, ναι μα την ευχή του, με λόγια που τους γλύκανε τον πόνο. Και μία μέρα τον χάσαμε· τον στερηθήκαμε. Εμείς ξέρουμε πόσο μας στοίχισε η στέρησή του. Έφυγε για να πάη να προσκυνήση τον τάφο του αφέντη μας του Χριστού, στα Ιεροσόλυμα και περνώντας από την Αθήνα, τον κάμανε Δεσπότη, γιατί του άξιζε, και τον στείλανε στην Αίγνα. Τον χάσαμε εμείς και τον αποχτήσανε εκείνοι. Αλλά, δεν μπορούσε να κάτση στην Αίγνα πολύ, γιατί η Ζάκυνθος τον τράβαε. Κι έτσι, τον ξανάδαμε και ήτανε, σα να ήρθε ούλος ο κόσμος κοντά μας. Έμεινε Δεσπότης κάμποσο καιρό στην Ζάκυνθο, που δεν μπορώ να σου αραδιάσω, τα πόσα καλά έκαμε στον τόπο. Είναι τόσα πολλά· είναι τόσα, που ένα μοναχά σου λέω, ότι εμείς οι φτωχοί, είδαμε άσπρη μέρα. Αλλά στις εκλογές που γινήκανε για να βγάλουνε Δεσπότη τσή Ζάκυνθος και Κεφαλλονιάς, οι παπάδες που ψηφίσανε, Κεφαλλονίτες και Ζακυθνοί, δεν του δώσανε ούλοι τη ψήφο τους, όχι οι Ζακυθνοί, αλλά οι Κεφαλλονίτες που ήτανε περισσότεροι και έτσι εβγήκε ο Κεφαλλονίτης Νεόφυτος Κολοκυθάς και χάσαμε οι Ζακυθνοί το Ζακυθνό Δεσπότη, που θ' απόχταε μεγαλύτερη δύναμη, για να μας βοηθήση πιο πολύ. Πικραθήκαμε ούλοι μας πολύ, αλλά κι εκείνος περισσότερο. Ήθελε να φύγη, να πάη να κλειστή στα Στροφάδια, αλλά πέσανε ούλοι και με δάκρυα τον παρακαλέσανε να μείνη κοντά στον τόπο, για νάχουμε την προστασία του. Δέχτηκε και έκατσε ένα χρόνο και λειπούργαε σα παπάς στον Άη Νικόλα, σ' εκείνηνε την Εκκλησία που είναι σ' εκείνο εκεί το Νησάκι που είναι εκεί κοντά απέναντί μας· το βλέπεις;

-«Ναι το βλέπω» - και πήγαμε με βάρκα. Στο χρόνο αυτό και τι δεν έκαμε! Και για τα καλά που έκανε, για την αγάπη που έδειχνε σε ούλους και για την καλή του την καρδιά, σαν τον βλέπανε οι Ζακυθνοί, νομιζαμε πώς δε πάταγε στη γη· τον νοιώθαμε αγιασμένο. Μοσχοβόλαγε από Θεϊκό λιβάνι. Σαν πέρασε ο χρόνος, έφυγε από τη χώρα και πήγε στο Μοναστήρι τσι κυράς τσ' Αναφωνήτριας που είναι στα

βουνά. Εκεί, γίνηκε Γούμενος. Είναι χρόνια που είναι Γούμενος τσ' Αναφωνήτριας. Αλλά, και σα Γούμενος, βοήθησε για καλά τη φτωχολογιά. Βοήθησε και βοηθάει όπως μπορεί και με ό,τι μπορεί. Τι να σου πω, παιδί μου, δεν είναι άνθρωπος· είναι άγγελος· είναι άγιος. Ο Θεός από τώρα τον άγιασε. Γιατί πολλές φορές ακούσαμε να κάνη θαύματα.

Τώρα τσι προάλλες, πήγε με κάτι καλόγερους στο Βόδι, σε μία ακρογιαλιά πούναι πίσω από τη χώρα και 'κει, πάνου σ' ένα βράχο μέσα στη θάλασσα, είναι χτισμένο τ' Άη Γιωργιού.

Σαν έφτασε στην σπιάντσα, οι ψαράδες που ψαρεύανε πήρανε σε κακό το πέρασμα του παπά από κοντά τους και σαν έρριξαν τα δίχτυα και δεν πιάσανε ούτε ένα ψάρι, αγανακτήσανε· τότε, γύρισε ο γούμενος και αφού τους ευλόγησε τα δίχτυα, τους είπε να τα ρίξουνε και πάλι. Σαν τα ρίξανε στη θάλασσα, γεμίσανε από ψάρια και πιάσανε τόσα πολλά, που λίγο έλλειψε να σκιστούνε τα δίχτυα. Τότε οι ψαράδες, πέσανε στα πόδια του και του ζητήσανε να τους συχωρέση γιατί καταλάβανε, ότι τους είχε κάνει θαύμα.

-Τον περασμένο χειμώνα, ξεκίνησε μία μέρα με τα πόδια, μαζί με το διάκο του, να κατέβη κάτου στη χώρα για να μοιράση τρόφιμα τσι φτωχούς, όπως έκανε ταχτικά. Εκεί που κατεβαίνανε, τους έπιασε η βροχή. Κάμανε 30 χιλιόμετρα δρόμο βρέχοντας και όταν ήρθανε στη χώρα, είδαμε ούλοι, ότι επάνω τους δεν είχε πέσει ούτε μία ρανίδα νερό. Θαύμα παιδί μου, θαύμα πολύ μεγάλο· όπως δε άκουσα, κατεβαίνοντας, σαν έφθασε στις Αλυκές, την ίδια μέρα που έβρεχε, και βρέθηκε μπροστά σ' ένα ποτάμι, σταμάτησε το νερό του ποταμιού και αφού πέρασε η Γούμενος με το διάκο του, ξανάρχισε πάλι να τρέχη το νερό του.

Ήταν μεγάλο πράμα να φτάση άβρεχος στη χώρα και να προβατή 4 ώρες μέσα στη βροχή. Ούλος ο κόσμος είπε, πώς δε βράχηκε, γιατί είναι αγιασμένος.

-Θυμάμαι εδώ και λίγα χρόνια, που στην Εκκλησία του αγίου Νικολάου, σ' εκείνηνε που θάφτουνε τους ξένους που πεθαίνουνε στο νησί, σαν ανοίξανε να βάλουνε ένανε που πέθανε, βρήκανε το σώμα μίας γυναίκας άλυωτο, με τα ρούχα της όπως ήτανε την ώρα που τη θάψανε, που πάνε πολλά χρόνια από τότες. Δεν είχε λυώσει, γιατί ήτανε αφωρισμένη. Εχάλασε ο κόσμος μέσα στη χώρα. Πήγα κι εγώ και την είδα· ήτανε κατάμαυρη η κακομοίρα, κι έμοιαζε με βρυκόλακα, όπως γίνονται οι αφωρεσμένοι. Κανένας δεν τόλμησε να την πλησιάση, ούτε παπάς, ούτε οι συγγενείς

της` από μακριά την κοπάζαμε ούλοι. Ως που, κάποιος πήγε με τα πόδια απάνου στο μοναστήρι και τώπε του Γούμενου. Εκείνος, ο καϋμένος, κατέβηκε αμέσως, αφού περπάταγε 4 ώρες. Πλησίασε την αφωρεσμένη, γονάτισε μπροστά της και δεήθηκε στο Θεό να τη συχωρέση. Και ο Θεός τον άκουσε` και αμέσως, λυθήκανε οι αμαρτίες τσή γυναίκας και σωριάστηκε, απ' όπου την είχανε ορθή σ' ένα στασιδι, χάμου και είδαμε ούλοι μας να γένη κόκκαλα και χώμα. Το ίδιο γίνηκε και στο Καταστάρι, που βρήκανε άλυωτο έναν αφωρεσμένο. Ο Γούμενος προσευχήθηκε και έλυωσε κι αυτός αμέσως.

-Σαν ήτανε στα Στροφάδια και ασκήτευε, μία χρονιά πέσανε ακρίδες πολλές και μεγάλες και τρώγανε ούλα τα σπαρτά του μοναστηριού. Ο Γούμενος βγήκε μοναχός του όξω, οι καλόγεροι φοβόντανε, μπήκε μέσα στις ακρίδες που ήτανε σα σύννεφο, και γονάτισε και προσευχήθηκε. Ο Θεός τον άκουσε και έκαμε το θαύμα του. Ούλες οι ακρίδες φύγανε, σαν να τσί έδωχνε ένα χέρι και πέσανε στη θάλασσα και πνιγήκανε.

-Άλλη φορά, όπως μάθαμε από τσί καλογέρους, εκεί στα Στροφάδια έπεσε αρρώστεια στα πρόβατα του μοναστηριού και στραβοθήκανε ούλα. Οι καλόγεροι πήγαν να πεθάνουν από την πίκρα τους. Ο Γούμενος έκαμε αγιασμό, βούτυσε το χέρι του μέσα και ευλόγησε το νερό. Ύστερα, ραντίσανε οι καλόγεροι με το νερό εκείνο τα άρρωστα πρόβατα και αμέσως γνήκανε καλά και είδανε το φως τους.

Αλλά, ούλα αυτά τα θαύματα που σου είπα, και χίλια δύο άλλα ακόμη, δεν είναι τίποτσι μπροστά σε ένα πολύ μεγαλύτερο που έκαμε` και το έκαμε σ' εκείνον που τον πίκρανε κατάκαρδα. Αχ! που νάχουμε την κατάρρα εκείνοι που τον βάλανε να τον πικράνη. Τον άγιο αυτό άνθρωπο` τον ευεργέτη του τόπου και τσι φτωχολογιάς.

Του σκοτώσανε τον αδελφό του, τον κόντε Κωσταντάκη, τον καλό αφέντη ο Μουδίνος έβαλε ένα κάθαρμα, από ` κείνα πούχει στο σπίτι του για να τον φυλάνε, κι έσφαξε τον καλό άρχοντα, γιατί τον ζήλευε. Ο κόντε Κωσταντάκης ο Συγούρος ήτανε πολύ πλούσιος` κι ο πατέρας του, του είχε αφημένη μεγάλη περιουσία και τούχε πη ν' αγαπάη τσί φτωχούς. Τι εχάσαμε παιδί μου μ' αυτό τον σκοτωμό! Ούλος ο κόσμος έκλαψε στην κηδεία του. Κι εκείνο το κάθαρμα, ο φονιάς, γύριζε κυνηγημένος από τσ' ανθρώπους του κόντε Συγούρου, από βουνό, σε βουνό. Την ίδια νύχτα του φονικού, εκεί που έτρεχαν, μπερδευτήκανε τσί λαγκαδιές και τον χάσανε εκείνοι που τον κυνηγούσανε, γιατί έβρεχε πολύ. Αν τον πιάνανε, δεν θα έμενε ούτε το κοκκαλάκι του. Θα τον κάνανε κομματάκια. Όπως του άξιζε. Ο φονιάς,

βλέποντας μέσα στα σκοτάδια από τ' αστροπελέκια που πέφτανε, βρέθηκε μπροστά σ' ένα ξέπορτο. Χτύπησε και του άνοιξε ένας καλόγερος. Ήτανε το Μοναστήρι τση κυράς της Παναγίας τσ' Αναφωνήτριας και ο καλόγερος που του άνοιξε ήτανε ο Γούμενος ο αδελφός του σορ Κωσταντάκη που του τον είχε σκοτωμένο ο φονιάς και που δεν ήξερε ακόμα το σκοτωμό του αδελφού του, αλλά και που να ξέρη κι ο φονιάς πώς ο καλόγερος εκείνος ήτανε ο αδελφός του Κωσταντάκη. Και ήτανε τ' αδέρφια πολύ αγαπημένα. Σαν τον είδε ο Γούμενος τρόμαξε, γιατί ήτανε σα σκιάχτρο ο αναθεματισμένος ο φονιάς. Εκείνος του ζήτησε να τον κρύψη, γιατί τον κυνηγούσανε να τον σκοτώσουνε οι άνθρωποι του κόντε Κωσταντάκη του Συγούρου, που τον έσφαξε τ' απόγωμα στη χώρα. Ο Γούμενος πήγε να πέση χάμου από τον πόνο που αισθάνθηκε η καρδιά του, σαν άκουσε από το στόμα του φονιά, ότι τον κυνηγούσανε γιατί σκότωσε τον κόντε Κωσταντάκη το Συγούρο. Και δεν έκαμε, ό,τι θάκανε στη θέση του ένας άλλος. Δεν τον έπιασε να τον πνίξη, ούτε τον παράδωσε τσ' ανθρώπους του αδικοσκοτωμένου του αδελφού του, σαν έφτασαν στο Μοναστήρι και τον ρωτήσανε αν είδε τον φονιά. Έκαμε κάτι άλλο, που το έκαμε ο Χριστός όταν οι Οβραίοι τον κρεμάσανε στο σταυρό. Τον κατάφερε και ζήτησε συχώριο από τον Θεό για το αμάρτημα που έκαμε το μεγάλο και αφού έκλαψε ο φονιάς κι έπεσε στα πόδια του Γούμενου, τότε τον συχώρεσε κι αυτός. Κι ύστερα απ' ούλα αυτά, τούπε πως ήτανε ο αδελφός του σκοτωμένου. Ανατρχιάζω παιδί μου που στα λέω. Ο καλός ο Γούμενος, ναι αυτός ο ίδιος που τον είδες και σου μίλησε, τούκαμε το μεγαλύτερο καλό του έσωσε τη ζωή και του έσωσε και την ψυχή. Τον έκαμε καλό Χριστιανό τούδωσε μία βάρκα κι έφυγε που πήγε, κανένας δε ξέρει. Λένε πώς η βάρκα έφτασε στα Στροφάδια, βγήκε όξω, μπήκε στο Μοναστήρι και γίνηκε καλόγερος». Ο αγαθός Ποπολάρος, ο φτωχός πατέρας του Θεόφιλου, σταμάτησε εδώ την ενδιαφέρουσα αφήγησή του. Δεν μπόρεσε να προχωρήσει περισσότερο. Από τη μεγάλη του τη συγκίνηση, τον έπιασε ένας κόμπος στο λαιμό. Αλλά, και τί άλλο να του έλεγε του λατρεμένου του παιδιού; Έκλεισε εδώ, πιστεύοντας πως του τα είχε είπει όλα όλα όσα του χρειάστηκαν για την άνοδό του στις ιδανικές σφαίρες της τελειότητας. Ο Θεόφιλος με ολάνοχτα τα μάτια κύταζε τον πατέρα του. Δεν χόρτανε, ήθελε ν' ακούση κι άλλα. Ένοιωθε κάποια έλξη να τον τραβά προς τον Ηγούμενο, τον άγιο εκείνο Ηγούμενο, που με τόση απλότητα του μίλησε.

Και με μια αυθόρμητη κίνηση, έπιασε τα χέρια του πατέρα του, τα έσφιξε όσο του ήταν δυνατό και με ύφος που έδεχνε σταθερότητα, του είπε:

«Πατέρα, θέλω να πάω εκεί, στο γούμενο, να μείνω κοντά του, να ζήσω μ' αυτόν όλη μου τη ζωή να γίνω υπηρέτης του· δεν μπορώ να μείνω άλλο σ' αυτό τον κόσμο που σκοτώνει τους ευεργέτες· τον φοβάμαι· θέλω να εύρω την ασφάλεια· αχ! πήγανέ με εκεί πατέρα! Δεν λυπάσαι το παιδί σου; Δώσε το στα χέρια του Γούμενου και χάρισέ το στον καλό μας τον Θεό!».

Ο πατέρας έσκυψε και φίλησε το παιδί του. Ήταν ασυγκράτητος· το αγκάλιασε και τόσφξε με αγάπη, με λαχτάρα, με στοργή. Τι όμορφο σύμπλεγμα!

Αφού πέρασε έτσι λίγη ώρα, του έδωσε την απάντηση· «παιδί μου, του είπε, ναι θα σε πάω στο γούμενο· θα σε χαρίσω στο Θεό, αλλά είσαι μικρός ακόμα· άσε να μεγαλώσεις λίγο, και δε θα σου το αρνηθώ. Τώρα, δεν μπορείς τίποτα να προσφέρεις στον καλό τον γούμενο. Σαν θάλθη η ώρα η καλή, δεν θα σε αφήσω να μείνης εδώ πέρα. Θα σε πάω. Ναι παιδάκι μου· θα σε πάω, να σε σώσω. Σ' ευχαριστώ Θεέ μου, που φώτισες το παιδί μου στο καλό!».

Ο Θεόφιλος, κατενθουσιασμένος από τα λόγια του πατέρα του, από την υπόσχεση που του έδωσε, έγερσε και του φίλησε τα χέρια, λέγοντάς του: «σ' ευχαριστώ, καλέ μου πατέρα, σ' ευχαριστώ που με κατάλαβες, σ' ευχαριστώ που θα με πας. Ναι, θα περιμένω να μεγαλώσω· και όσο θα περιμένω, τόσο θα πλησιάζω το Θεό. Θα είμαι έτοιμος να τον πλησιάσω περισσότερο, σαν θα με πας κοντά του». Κι έτσι, ο μικρός Θεόφιλος, προχωρώντας προς τη μεγάλη κατάκτηση, ουσιαστικά την είχε φθάσει.

Η καρδιά του, το είναι του, η ψυχή του που ονειρεύτηκε το ωραίο, επλησίασε το ωραίο.

Η απόσταση που τον χώριζε από την ολοκλήρωση του πόθου του ήταν μικρή. Ελάχιστη, μπορεί να πη κανείς, μέσα στα απέραντα όρια του χρόνου.

Λίγο ακόμη και τα φτερά της ηλικίας του θα είναι σε θέση να τον κάμουν να πετάξει.

Να πετάξει προς τα εκεί που τον ωδήγησε ο Ηγούμενος ο καλός· προς τις μεγάλες προσδοκίες, με τα χαρίσματα τα υψηλά και την ανταύγεια τη γλυκειά.

ΣΥΜΦΟΡΑ ΠΟΥ ΧΑΛΥΒΔΩΝΕΙ

Πέρασαν από τότε που ο Θεόφιλος πήρε τη μεγάλη απόφαση έξι μήνες.

Καθισμένος επάνω σ' ένα μπάγκο μέσα στο φτωχικό μαγαζάκι του πατέρα του, ένα βροχερό και πολύ χειμωνιάτικο πρωινό του Νοέμβρη του 1622, ξαφνικά βλέπη να μπαίνει λαχανιασμένος ένας κακοντυμένος Ποπολάρος, που τρέμοντας από το κρύο του και την ταραχή του, αφήνει να ξεφύγη από το στόμα του μία ειδηση που συνεκλόνησε το μικρό Θεόφιλο και τον πατέρα του.

«Τα μάθατε τα θλιβερά μαντάτα; Φέρανε κάτου στη χώρα άρρωστο το γούμενο· είναι πολύ βαρεία· τον έχουνε στ' αρχοντικό τσ' αδελφή του, τσή κοντέσσας Συγούρας· ας τε τα, συμφορά που θα μας έρθη εμάς του φτωχόνε αν πάθη κανένα μεγαλύτερο κακό! Ο σκοτωμός τ' αδελφού του του σόρ Κωσταντάκη, τον έφαγε. Μα δεν είχε κι άδικο. Εκείνο το παληόσκυλο το φονιά, τον γλύτωσε, μα εφτός δε θα γλυτώση· το πήρε κατάκαρδα...».

-«Στάσου καϊμένε, τον διέκοψε κλαίοντας ο πατέρας του Θεόφιλου, πες μου, που έμαθες τη νοβπά; Μην είναι ψέμματα; Που να φας τη γλώσσα σου...».

-«Όχι, δεν είναι ψέμματα, μακάρι νάτανε· αλλά, είν' αλήθεια, μα το Θεό».

Ο Θεόφιλος έπεσε λιπόθυμος. Ο πατέρας του με λυγμούς προσεπάθησε να συνεφέρει το παιδί. Και με πολύ κόπο το κατώρθωσε.

Και άρχισε να το παρηγορή: «Σώπα παιδάκι μου, μην κάνης έτσι· ο καλός μας ο γούμενος δεν θα πάθη τίποτσι· αλλά και αν ο Θεός μας έχει φυλαμένο το κακό, εφτό θα πη, πως το κακό θάναι για μας τσί φτωχούς και όχι για κείνονε. Τί χρεια έχει πούναι αγιασμένος από ζώντας του; Για σένανε θα φροντίση από όπου και να βρίσκεται και θα σε προστατέψη.....».

-«Όχι πατέρα, δεν θέλω να πάθη κακό ο γούμενός μας, απήνητησε ο Θεόφιλος· θέλω νάναι γερός, να πάω κοντά του· να του γένω υπερέτης· να του φιλώ τα αγιά του τα χεράκια· να με βοηθήση να φτάσω στο Θεό· ναι στο Θεό, που εκείνος ο ίδιος μου τον έδεξε. Τα λόγια του δεν θα τα ξεχάσω ποτέ: «ν' αγαπάς περισσότερο, εκείνον πούναι κοντά σ' αυτούς τους ανθρώπους, κοντά στον πόνο τους, στην ερημιά τους». Έτσι μούπε και μούδειξε μ' αυτό τον Θεό· τον καλό μας το Θεό, που δε γυρεύει πολλά πράματα από μας, παρά ένα μοναχά· την καρδιά μας, κι εκείνος, μας δίνει τη δική του· μου το είπε ο Γούμενός μας. αχ! γιατί να τον χάσουμε

πατέρα; Γιατί; Γιατί; Γιατί;» και άρχισε να πνίγη το γιατί του, μέσα στους λυγμούς του, ο Θεόφιλος.

Ο φτωχός και κουρελιασμένος Ποπολάρος, που έφερε την είδηση, την τόσο τρομερή, έμενε απολιθωμένος, μ' αυτά που έβλεπε, αλλά και μ' αυτά που άκουε.

«Ωστε μας δίνει την καρδιά του ο Θεός, έ, Θεόφιλε σαν του δώσουμε τη δική μας;» ψελίζει ο ποπολάρος στον Θεόφιλο.

Και ο Θεόφιλος, συνέρχεται αμέσως, σαν να άκουσε τη φωνή του Ηγούμενου να του λέη: «μη θρηνείς· ο Θεός δε θέλει θρήνους· θέλει μαζί με την καρδιά σου, να του δώσεις και το θάρρος σου· και την υπομονή σου· και την καρτεριά σου. Θέλει να κάμης και τους άλλους να του δώσουν τη δική τους την καρδιά, το είναι τους την ψυχή τους». Και αμέσως σηκώθηκε από τον πάγκο που καθόταν ο Θεόφιλος, και με φωνή σταθερή δίνει την απάντηση στο φτωχό τον ποπολάρο, μια απάντηση, που δεν την περίμενε κανείς να την ακούση, από ένα μικρό και άξεστο παιδί.

Πήρε απότομα επίσημη θέση διαφωτιστού· κήρυκος του θείου Λόγου, της μεγάλης αλήθειας, και άνοιξε τα κλεισμένα μάτια της ψυχής του φτωχού εκείνου συνανθρώπου του, του αγράμματου, του απλοϊκού, του περικφρονημένου ποπολάρου, που οι συνθήκες της εποχής του, του είχαν στερήσει κάθε ίχνος δικαιώματος και του είχαν φορτώσει, στις κοκκαλιάρικες πλάτες του, μόνον υποχρεώσεις.

Παραμέρισε ο μικρός Θεόφιλος τις συνθήκες και τις υποχρεώσεις, παράβλεψε τις γήινες αποστάσεις που εχώριζαν τις κοινωνικές τάξεις και τους ανθρώπους της εποχής του, παραβίασε το σιδερόφραχτο τείχος της απέραντής του φυλακής και άφησε τη σκέψη του ελεύθερη να πετάξη· να πετάξη προς τα άνω, προς τον όμορφο κόσμο της ηθικής, προς τη μεγάλη αλήθεια, προς της ακωνιότητος το φώς.

Ελεύθερος ψυχικά, περιζωσμένος την πανοπλία της θείας δυνάμεως, άπλωσε τα μικρά του τα χεράκια, αγκάλασε το φτωχό και με τη σαγηνευτική του φωνούλα, τον πήρε από τα σκοτάδια της αγνοίας και τον έφερε στο φως· στο φως της γνώσεως· στο φως που διαλύει τους πόνους, στο φως που θερμαίνει τις καρδιές.

«Έλα εδώ κοντά μου, άρχισε να του λέη ο Θεόφιλος, έλα εδώ που βρίσκομαι· έλα πλησίασε, μη φοβάσαι· κάποτε είμουνα κι εγώ, εκεί που είσαι σήμερα

και συ´μα εκείνος που μας είπες πώς αρρώστησε βαρειά, ο γούμενός μας ο καλός, μία ημέρα με κάλεσε κοντά του´ τον είδα σε μια στιγμή, που είχ´ αφήσει όλη μου την αγάπη να ξεχυθή επάνω στους ανθρώπους που πονούσαν´ στους ανθρώπους τους δικούς μας, που στέναζαν μέσα στο καΐκι το μεγάλο. Και με πήρε από το χέρι και μούδειξε ποίον πρέπει πρώτα ν´ αγαπώ. Εκείνον, που στέκεται πάντα του κοντά σ´ εκείνους που πονούν. Και εκείνος είναι ο Θεός. Ο Θεός που ζει και υπάρχει και θα ζη και θα υπάρξει. Ο Θεός, που μας έδωσε μια καρδιά όμοια με τη δική του´ που χτυπάει τους ίδιους χτύπους, γι´ αυτό τον έχουμε μέσα μας, αιστάνεται ό,τι αιστανόμαστε κι εμείς´ υποφέρει, σαν υποφέρουμε´ πονάει, σαν πονούμε´ χαίρεται, σαν χαιρόμαστε´ λυπάται, σαν λυπόμαστε´ και το μεγαλύτερο που μας κάνει, είναι, που μας χαρίζει τη δική του την καρδιά, σαν εμείς του δώσουμε τη δική μας, και είναι τόσο μεγάλη η δική του καρδιά, είναι τόσο μεγάλη που σκεπάζει όλο τον κόσμο´ και τσί πλούσιους και τσί φτωχούς. Για μας δε τσί φτωχούς, που ακούμε τους χτύπους της καρδιάς του, μας έχει φυλαμένη μία άλλη καλύτερη ζωή, που ούλοι αυτοί εδώ που βλέπεις και μας περφρονούνε γιατί γεννηθήκαμε φτωχοί, θα μας ζηλεύουνε μία μέρα´ και θα θέλουν νάρθουνε κοντά μας, αλλά δεν θα μπορούνε. Άνοιξε την καρδιά σου, δός τη στο Θεό και πάρε τη δική του. Θα ιδής πόσο θ´ αλλάξει η ζωή σου. Τον ανθρώπινο πόνο θα τον έχης αλλά θα στον δροσίζη ο Θεός´ θα στον κάμη θησαυρό, που θα τον έχης για πάντα δικό σου....».

Ο φτωχός ο Ποπολάρος και ο πατέρας του Θεόφιλου τον κύταζαν στα μάτια. Κι εκεί που τον κύταζαν, είδαν κάτι το ανέλπιστο, το περίεργο, το πολύ εκπληκτικό. Είδαν ένα φωτεινό στεφάνι να είναι γύρω από το κεφάλι του. Δεν βάσταξαν. Πλησίασαν το φωτισμένο παιδί και πιάνοντάς του τα χέρια, άρχισαν να του τα φιλούν και να του λένε:

«Ναι αγαπάμε το Θεό´ του δίνουμε την καρδιά μας, παρακάλεσέ τον να μας δώση τη δική του».

Και η σεμνή ιεροτελεστία έφθασε στο τέλος της´ σ´ ένα τέλος που είχε φέρει τ´ αγαθά της αποτελέσματα: την καρποφορία του σπόρου. Του σπόρου, που τον είχε ρίψει, μια Ανοξιάτικη ημέρα, ο Ηγούμενος στην απαλή καρδιά του απλοϊκού παιδιού και από εκεί, τον πήρε το παιδί και τον έρριψε τώρα, κι αυτό με τη σειρά του, στη γη την καλή.

Ο μικρός Θεόφιλος έγινε σπορεύς του Θείου Λόγου. Δεν άφηγε ευκαιρία που να μη την εκμεταλλευθή. Τα λίγα και απλά λόγια που έλεγε, προσέφεραν πολλά και στο Θεό και στους ανθρώπους.

Θαυμασία η δύναμη της προσφοράς που βγαίνει από την καρδιά ενός αγράμματος παιδιού.

Η ασθένεια του Ηγουμένου διατηρούσε σε αγωνία την κοινωμία της Ζακύνθου. Όλη ανεξαιρέτως την κοινωμία όλους που ανήκον στις τρεις κοινωνικές τάξεις, γιατί και από τις τρεις ελατρεύετο πολύ. Και ιδιαίτερα η τρίτη, των Ποπολάρων, δεν τον ελάτρευε μονάχα τον είχε ίνδαλμα, προστάτη, μεγάλο ευεργέτη.

Ο πατέρας του Θεόφιλου περνούσε κάθε μέρα από τ' αρχοντικό του κόντε Βασίλη Μακρή, γαμβρού επ' αδελφή του Ηγουμένου, μέσα στο οποίο ήταν άρρωστος και προσπαθούσε να πλησιάσει κάποιον από τους ανθρώπους του κόντε για να ρωτήσει για τον Γούμενο. Με αγωνία παρακαλούσε να του πουν και με πόνο ψυχικό έφευγε από εκεί, σαν του έλεγαν, ότι η κατάσταση του ήταν σοβαρή.

Είχε προσβληθή από πνευμονία η ηλικία του, μάλλον μεγάλη ήταν 75 χρόνων και ο οργανισμός του πολύ εξητλημένος. Από τότε που του σκότωσαν τον αδελφό, η λύπη του είχε χαλάσει τη ζωή. Και η ζωή, όταν την χαλάσει η λύπη, δεν ξαναγίνεται. Ένοικθε, ότι ο πολυχρόνιος βίος του είχε μαραθή από την αχαριστία και είχε θανάσιμα τρωθή από την κακία των ανθρώπων. Το βάρος του πόνου, παρ' όλα αυτά, δεν τον είχε τέλεια λυγίσει. Γιατί, ξαλάφρωνε από το δυσβάσταχτο φορτίο του, (και είναι τόσο βαρύ του πόνου το φορτίο!), με την προσευχή και την φιλανθρωπία. Αν ανέπνεε ακόμη, ανέπνεε για να προσεύχεται εις τον Θεό και για να προσφέρει εις τους ανθρώπους. Να προσεύχεται και να προσφέρει να προσεύχεται για εκείνους που τον έβλαψαν και να προσφέρει τα αγαθά της φιλανθρωπίας του, σ' εκείνους που τον πλήγωσαν.

Πόσο όμορφος, πόσο ανώτερος, πόσο Θεός ήταν ο συνδυασμός που τον κρατούσε στη ζωή! Και αυτή τη ζωή, έστω και πληγωμένη από τον ανθρώπινο πόνο, την είχε ακουμπήσει, στα χέρια του Θεού. Γι' αυτό προσηύχετο και γι' αυτό προσέφερε. Και ήτο ενηρμονισμένη πλήρως η προσεχή του, με την άσκηση της φιλανθρωπίας και με την προσφορά της ζωής του εις τον Θεό. Με εστραμμένα τα μάτια του σώματος και της ψυχής στον ουρανό, ανέμενε τη στιγμή, την μεγάλη

στιγμή της εξόδου του προς τα εκεί, προς το ανέσπερο φως, προς την αιώνια ζωή. Και έχαιρε, σαν ένωθε, ότι οι σωματικές του δυνάμεις άρχιζαν σιγά – σιγά να υποχωρούν, σαν έβλεπε να λιγοστεύουν τα σκαλοπάτια της ανόδου του και γοργά – γοργά να προσεγγίζει τη δόξα του Θεού.

17 Δεκεμβρίου 1622. Η ημέρα ξεπρόβαλε πολύ – πολύ θλιμμένη. Ο ουρανός επάνω από την πόλι της Ζακύνθου είχε καλυφθή από πυκνότατους μελανίες, που άφηναν να πέφτη μια σιγανή βροχή, που έμοιαζε περισσότερο με δάκρυ, σαν, η φύσις να έδεχνε μ' αυτή, τη συμμετοχή της, στην καθολική θλίψη του Νησιού.

Ένα λυπητερό καμπάνισμα, παράλληλα με τ' ουρανού το δάκρυ, από τα καμπαναριά των Εκκλησιών, ανήγγειλε κάτι το πολύ δυσάρεστο και θλιβερό.

Ο Γούμενος πέθανε. Ο καλός Δεσπότης και Γούμενος, ο φιλεύσπλαχνος, ο αγαθός, ο ευγενικός, ο «άγιος Ηγούμενος τσ' Αναφωνήτριας», υπέκυψε τη νύχτα στο θέλημα του Θεού.

Δεν υπάρχει πια μεταξύ των πονεμένων και των δυστυχών.

Οι πτωχοί, δεν θα ιδούν άλλο κοντά τους, κοντά στον πόνο τους και στη δυστυχιά τους, τη μορφή που τους ανακούφιζε από τον πόνο και τους έβγαζε από τη δυστυχία.

Δεν θα βρούνε άλλο, τον μεγάλο φιλάνθρωπο που ποικλότροπα τους ευεργετούσε, που τους έδινε το ψωμί, τα τρόφιμα, τα ρούχα, που τους γιάτρευε από τις αρρώστιες με τη θαυματουργική του δύναμι, που τους παρηγορούσε, που τους ενίσχυε, που τους έδεχνε τον ανθρωπισμό, που ήταν κάτι το άγνωστο στην εποχή τους, που τους γέμιζε τις ψυχές από Θεϊκή χάρη κι ομορφιά.

Ο τόπος στερήθηκε τον μεγάλο, τον πραγματικό, τον ουσιαστικό άρχοντά του και ο πληθυσμός, όλος γενικά ο Ορθόδοξος Ελληνικός πληθυσμός της Νήσου, έχασε το μοναδικό του υποστηρηχτή.

Οι Ποπολάροι χτυπούσαν τα κεφάλια τους στους τοίχους και με τα δάκρυά τους πότιζαν τη γη. Οι γυναίκες τους μαυροφορέσανε και η κάθε μία, εις ένδειξιν πένθους, έκλεισε «τις γρίλιες» των παραθυριών του σπιτιού της.

Και οι Ευγενείς και οι Αστοί, μαζί με τους Ποπολάρους έκλαιγαν κι αυτοί. Για πρώτη φορά έσπασαν οι διακρίσεις. Καθολικό το πένθος και καθολική η συμφορά.

Μα μέσα σ' ένα μικρό σπιτάκι, στη παραθαλάσσια συνοικία του Άμμου, στη γωνία του «καντουνιού» που πήγαμε στο πλάτωμα της μεγάλης Εκκλησίας της Φανερωμένης το μεγάλο κακό, πήρε πιο διαφορετικές διαστάσεις.

Ήταν το φτωχικό σπιτάκι του Θεόφιλου. Του παιδιού που γεννήθηκε με τη μεγάλη καρδιά, που ένα ανοξιάτικο πρωινό του ίδιου αυτού χρόνου, ο καλός ο Γούμενος, της ενεφύσησε την πνοή της αγγελικής μορφής του. Την διάπλασε, την ενίσχυσε, την επλούτισε, την έκαμε πραγματικά μεγάλη, τόσο μεγάλη, που να παίρνη μέσα της όλο το Θεό.

Τώρα ο Θεόφιλος, που μόλις τον ξύπνησε το νεκρικό καμπάνισμα, πεσμένος στην αγκαλιά της φτωχής του της μανούλας, κλαίει απαρηγόρητα. Νοιώθει, ότι κάποιο χέρι του έκοψε τα φτερά που του έδωσε Εκείνος, για ν' ανέβη πιο ψηλά, για να φθάση της τελειότητας τη χάρη.

Θρηνεί το παιδί και μαζί του θρηνούν και οι δύστυχοι γονείς του. Κλαίνε για τον άνθρωπο που χάσανε· κλαίνε για τα όνειρα που τους σβήσανε· κλαίνε και για το χάος που βρεθήκανε.

Πέρασαν έτσι πολλές ώρες. Δεν είχαν να σκεφθούν τίποτ' άλλο. Η μοναδική τους σκέψις, ήταν το κενόν που άφηνε μέσα στις καρδιές τους, μέσα στο φτωχικό τους, ο θάνατος του Ηγουμένου.

Και δεν είχαν άδικο γι' αυτό. Ο καλός Δεσπότης και Γούμενος, από τότε που είδε τον Θεόφιλο, τους είχε εξασφαλίσει την καθημερινή συντήρηση και τους είχε χαρίσει τον πιο μεγάλο θησαυρό, το θησαυρό της αγιότητας, με την οποία ανεβαπτίσθη ο Θεόφιλος. Και περίμεναν οι άτυχοι γονείς, και περίμενε ο μικρός Θεόφιλος, να περάσουν λίγο τα χρόνια, για να πραγματοποιηθούν οι πόθοι των, οι πόθοι των οι Ιεροί, οι πόθοι της προσφοράς μιας περισσότερο ζωντανής λατρείας στο Θεό.

Και βλέπανε, τώρα, να τους γκρεμίζονται οι πόθοι· να τους χάνονται οι ελπίδες· να τους διαλύονται τα όνειρα.

Και εκεί που είχαν πέσει σ' αυτήν την απελπισία, σαν κάποια σκιά να φάνηκε μπροστά στο Θεόφιλο.

Το παιδί, σήκωσε το κεφάλι του και κύταξε τη σκιά με προσοχή. Ήταν η σκιά του λατρεμένου του Ηγουμένου. Ώ! ναι, τον είδε· ακόμη, τον είδε να τον ευλογή. Ξανακύταξε πάλι φοβισμένα, αλλά την έχασε τη σκιά. Το όραμα ήταν ζωντανό. Δεν του έμενε καμιά αμφιβολία. Πόσο χάρηκε! Πόσα είπε στην ψυχή του το όραμα εκείνο! Πόση παρηγοριά του έδωσε! Και με πόση ενίσχυση τον ώπλισε!

Και μίλησαν οι ψυχές τους. Ο Θεόφιλος απεσπάσθη απότομα από την αγκαλιά της μάνας του και της λέγει: «Γιατί κλαίμε; Ποίος μας είπε πως ο Γούμενος θα πάψη να μας αγαπά; Όχι δεν θα πάψη. Θα ζη κοντά μας· κοντά στη φτώχεια μας· κοντά στον πόνο μας, και το πιστεύω πώς δεν θα μ'αφήση· θα με προστατέψη· θα ενδιαφερθή περισσότερο για εμέ. Μου το είπε και πάλι, τώρα αυτή τη στιγμή, που τον είδα με τα μάτια μου. Πάμε κι οι τρεις να κλάψουμε μπροστά του, να του φιλήσουμε το άγιο του το χεράκι, να τον παρακαλέσουμε να μας θυμάται από 'κει που θα βρίσκεται· να μας θυμάται και αυτό θα μας φτάνη· δεν θέλω τίποτσι άλλο, παρά να μας θυμάται».

Αγκάλισαν πατέρας και μάνα το παιδί και το φίλησαν. Φόρεσαν τα φτωχικά τους και βγήκαν από το σπίτι τους στο δρόμο. Ξεκίνησαν για τη μεγάλη κεντρική Εκκλησία του Αγίου Νικολάου των Ξένων που τους είπαν πως μετέφεραν τον πεθαμένο Γούμενο.

Η πόλις ήταν βουτυγμένη στο πένθος· ακόμη και τ' αρχοντικά είχαν «λιμπρέττο» (κλεισμένα πένθιμα) τα μεγάλα τους παράθυρα. Στο κάστρο, η τεράστια Βενετσιάνικη «παντιέρα», με το λιοντάρι του SAN MARCO στη μέση, που όλες τις ημέρες, επί τετρακόσια χρόνια, κυμάτιζε περήφανη, αυτήν την ημέρα είχε υποστείλει την προκλητική κορμωσασιά της. Συμμερίστηκε κι αυτή τον πανζακύνθιο πόνο κι ελύγισε η υπεροχή της μπροστά στη μεγαλειώδη μορφή του υπέροχου νεκρού.

Οι άνθρωποι όλοι, όλοι ανεξαιρέτως, πλούσιοι και φτωχοί, με σκυμμένα τα κεφάλια, προχωρούσαν προς την Εκκλησία για να δώσουν το φίλημα της λατρείας των, στο χέρι του Ευεργέτη.

Και μαζί με όλο αυτόν τον κόσμο, μια φτωχή οικογένεια, από ένα πατέρα, μία μάνα και ένα οχτάχρονο παιδί, προχωρούσε κι αυτή προς τα εκεί. Και πήγαμε με θλίψη, με πόνο, με συντριβή.

Φτάσανε στην Εκκλησία. Στη μέση, και μπροστά από το Άγιο Βήμα, σε μια πολυθρόνα αρχοντική, ένας μεγαλοπρεπής, αλλά πολύ αδύνατος Δεσπότης, με τα αρχιερατικά του άμφια ντυμένος ήταν καθιστός και με το ένα χέρι είχε αγκαλιασμένο το Ευαγγέλιο και με το άλλο ευλογούσε.¹ Ο Δεσπότης εκείνος δεν ήταν ζωντανός· ήταν νεκρός· ήταν ο Γούμενος, ο λατρεμένος Γούμενος που τον είχαν εκθέσει σε διήμερο προσκύνημα και την τρίτη ημέρα θα τον μετέφεραν με καΐκι στα Στροφάδια, στη Μονή της μετανοίας του, στην οποία είχε ποθήσει να ταφή.

Όλοι που περνούσαν από μπροστά του, παπάδες, άρχοντες, ευγενείς, αστοί και ποπολάροι, γονάτιζαν και με δάκρυα στα μάτια του φιλούσαν το χέρι που ευλογούσε, το χέρι που τους είχε ευεργετήσει, που τόσα και τόσα καλά τους είχε κάνει.

Ήλθε κι η σειρά της οικογένειας του Θεόφιλου. Με δέος πλησίασαν κι οι τρεις. Γονάτισαν. Οι καρδιές τους χτυπούσαν δυνατά, τα μάτια τους θάμπωσαν από τα δάκρυα και τα χείλη τους τρέμοντας ακούμπησαν το αγιασμένο χέρι. Ο Θεόφιλος σαν αντίκρουσε το Λείψανο, αισθάνθηκε κάτι το ανεξήγητο να του συμβαίνει. Σαν τα μάτια του να βλέπανε ένα φως ισχυρό να περιβάλει το νεκρικό πρόσωπο του Ηγουμένου και σαν ο εσωτερικός του κόσμος να δέχτηκε την αντανάκλαση εκείνου του φωτός. Και αμέσως, μία λάμψη αισιοδοξίας εκυριάρχησε στη σκέψη του. Μία λάμψη, που ήταν σαν να του δέλυε τα σκοτάδια της αμφιβολίας, σαν να του απεμάκρυνε το φόβο, σαν να τους ενίσχυε τη θέληση να αγωνισθή δίπλα στην Ιερή σκιά του Ηγουμένου, για να κρατηθή ακλόνητος στην πίστη, για να φθάσει στο ευχάριστο τέρμα της Χριστιανικής αποστολής του.

Και με την αισιοδοξία αυτή προχώρησε, έσκυψε, φίλησε το χέρι που κάποτε του έδειξε το δρόμο τον καλό, έρριξε ένα δάκρυ επάνω στο νεκρωμένο εκείνο σώμα, που μοσχοβολούσε, και έδωσε τη θέση του στους άλλους. Βγήκε έξω από το ναό· τον πήραν οι γονείς του κι εγύρισαν στο σπίτι.

Πέρασε το διήμερο. Μια επιβλητική πομπή ξεκίνησε από τον Καθεδρικό Ναό για τον αγιαλό.

Εξαπτέρυγα, «παντιέρες» μεσίστιες, παπάδες, ο Αρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας και Ζακύνθου Παχώμιος Δοξαράς, ο Πρωτοπαπάς της Νήσου Σταμάτιος Αβούρης, ο Βενετσιάνος Προβλεπτής Αυγουστίνος Σαργέδος, όλες οι τοπικές αρχές και εξουσίες και χιλιάδες λαού, που είχε συρρεύσει από όλα τα σημεία της Ζακύνθου, επλασίωσαν

την νεκρική πομπή. Στο μέσον της, τέσσαρες παπάδες κρατούσαν στους ώμους το νεκρό Δεσπότη και Γούμενο.

Στα παράθυρα όλων των σπιτιών καίγανε λιβάνια και είχαν αναμμένα κεράκια, ενώ τα καμπαναριά μετέδιδαν στους αθέρας, τους θλιμμένους ήχους, μιας παναρμόνιας μουσικής.

Ένα μεγάλο καΐκι, διπλωμένο στην περιοχή του Άμμου περίμενε. Ήταν ακριβώς στο ίδιο σημείο που ο Θεόφιλος για πρώτη φορά αντίκρουσε τον Γούμενο, σαν, καθισμένος χάμου στη γη, έβλεπε τη Βενετσιάνικη γαλέρα.

Στο ίδιο αυτό σημείο ο Θεόφιλος στάθηκε και περίμενε. Η πομπή έφθασε. Το παιδί άρχισε να κλαίη. Μαζί του,, έκλαγαν όλοι.

Πόση διαφορά εχώριζε το δάκρυ εκείνο του παιδιού, από τα δάκρυα των άλλων!

Τον Μεγάλο Νεκρό τον μπάσανε στο καΐκι. Ήταν έτοιμο να φύγει. Αλλά, προτού φύγει, ο Αρχιεπίσκοπος κατευόδωσε τον Δεσπότη και Γούμενο με μια δέηση θερμή προς το Θεό: «... Το μέν σώμα αυτού εις τα εξών συνετέθη διάλυσον, την δε ψυχήν αυτού, εν σκηναίς Αγίων κατάταξον...».

Το καΐκι, σήκωσε τις άγκυρες και τα πανιά και άρχισε σιγά – σιγά να κινήται προς την έξοδο του αγιαλού. Ο κόσμος όλος καθηλωμένος, το έβλεπε να φεύγει. Έφευγε και μαζί του έφευγε και ο Γούμενος ο καλός. Πίστευαν για πάντα. Αλλά, «άλλαι μεν βουλαί ανθρώπων...». Ο Θεός, άλλως τα είχε καθορίσει.

Ο Θεόφιλος έδωσε το τελευταίο «αντίο» στο Γούμενο και τη διαβεβαίωσε του, ότι θα μείνη πιστός μέχρι θανάτου στις Χριστιανικές του αρχές και πεποιθήσεις, που του χάραξε Εκείνος.

Από την συμφορά βγήκε άτρωτος ο Θεόφιλος. Άτρωτος και ενισχυμένος. Με ακλόνητα τα αισθήματα και με τη θέληση χαλυβδωμένη.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΒΙΟΠΑΛΗΣ

Από πολύ μικρός μπήκε στο δρόμο της βιοπάλης ο Θεόφιλος. Το φάσμα και ο φόβος γης γαλέρας, και οι κίνδυνοι που διέτρεχαν οι νέοι της τάξεώς του, έκαμαν τον πατέρα του να πάρη μια σοβαρή απόφασι για το παιδί του: να το απομακρύνη από το περιβάλλον. Προς τούτο, έσπευσε και το ναυτολόγησε μέσα σ' ένα καϊκι που το πλήρωμά του, ήταν όλο Ελληνικό. Ήτο, τότε, 12 χρόνων. Για πρώτη φορά έφευγε από το σπίτι του και απομακρυνόταν από την πατρίδα. Το πράγμα ήτο δύσκολο για το Θεόφιλο. Μοναχοπαίδι αυτό, είχε γνωρίσει μια ιδιαίτερη μεταχείριση και είχε δοκιμάσει μια εξαιρετική στοργή, από τους γονείς του. Γί αυτούς ήταν δυστύχημα ο αποχωρισμός του Θεόφιλου. Και πολύ περισσότερο, που είχαν διαπιστώσει, ότι το παιδί των είχε ένα πλούσιο συναισθηματικό κόσμο, γεμάτο χάρες και καλωσύνες, αγάπη προς το Θεό και προς τους συνανθρώπους του. Μα, ακριβώς, η διαπίστωση αυτή, τους έκαμε να αντιμετωπίσουν πιο ψύχραιμα το μέλλον του παιδιού των. Γιατί, έβλεπαν, ότι μέσα σε μια εποχή και σε μια κοινωνία, που αι αποφάσεις και διακρίσεις, μεταξύ των ανθρώπων, είχαν πάρει κατήφορο ολισθηρό, το μέγαλωμα ενός παιδιού κοντά σ' εκείνο τον κατήφορο, εγκυμονούσε κινδύνους, που μπορούσαν να παρασύρουν στο στρόβιλο των παθών και τα πλέον λεπτότερα αισθήματα της ψυχής.

Απ' αυτό τον κίνδυνο ήθελαν οι φτωχοί γονείς να σώσουν το παιδί τους. Γιατί, μπορεί να ήσαν αγράμματοι, μπορεί να ήσαν άξεστοι, μπορεί να μην είχαν τα μέσα για να συντηρηθούν, είχαν όμως κάτι άλλο, το πολύ σημαντικό. Είχαν ανεπτυγμένο, μέσα στον εαυτό τους, ένα αίσθημα, που η δημιουργία του ανήκει στον ίδιο τον Θεό. Το πατρικό και μητρικό φίλτρο.

Αν η ανθρωπίνη αδυναμία καυχάται, ότι όλες τις αρετές και καλωσύνες εδημιούργησαν οι άνθρωποι, για το μητρικό όμως φίλτρον, δεν έχουν το δικαίωμα, οι άνθρωποι να καυχώνται. Το εδημιούργησε, εξ ολοκλήρου, « ο εις έξ ημέρας δημιουργήσας το στερέωμα και τον άνθρωπον», μας λέγει ο μέγας Γκαίτε.

Το φίλτρον του πατέρα και της μάνας, είναι καθολικό. Είναι δικαίωμα αναφαίρετο όλων των όντων, που έρχονται στη ζωή και υπόκεινται στο νόμο του θανάτου.

Είναι κάτι, που η φύσις η ίδια το ριζώνει μέσα και σ' αυτά ακόμη τα ζώα, και ιδιαίτερα στο λογικό ζώο τον άνθρωπο, ανεξάρτητα του εάν ο άνθρωπος ζει διαχωρισμένος σε εθνικότητες, τάξεις, θρησκευματα, φυλές, ανωτερότητες, κατηγορίες και κατωτερότητες. Το μόνο που δεν μπορεί να φθάση και να θίξη ο

οιοσδήποτε διαχωρισμός, είναι το φίλτρο των γονέων προς ό,τι πολυτιμότερον τους έδωσε ο Θεός. Το παιδί. Αυτό, είναι το μεγαλύτερο δώρο του Θεού. Αυτό, είναι η ζωντανή μορφή του δικαίωματος της ζωής, που το παρέχει Εκείνος που είχε κάθε λόγο να ειπή περί αυτού: «Εγώ ειμί η οδός, και η αλήθεια και η ζωή».

Το φίλτρο των γονέων του Θεόφιλου προς αυτόν, τους έκαμε ψυχραιμότερα να σκεφτούν και να κυτάξουν, πως ήτο δυνατόν, το παιδί των, να απαλλαγή από τις επιδράσεις εκείνες που θα δημιουργούσαν, μέσα στον ψυχικό του κόσμο, επικίνδυνες επιπλοκές.

Και έκριναν, ότι ο ασφαλέστερος τρόπος, ήταν η απομάκρυνσίς του από τη Ζάκυνθο, αλλά να είναι συνυφασμένη με την προϋπόθεση, ότι εκεί που θα πήγανε να εργασθή, θα είχε εξασφαλισμένη τη διατήρηση της ηθικής του σταθερότητος. Και το επέτυχαν αυτό, χάρις στις προσευχές που έκαναν στο Θεό. Το καϊκι που έμπασαν το παιδί, είχε έναν πλοίαρχο Έλληνα, Ορθόδοξο Χριστιανό, πολύ καλό τιμιο και ηθικό και το πλήρωμά του, βρισκόταν κι εκείνο, σε ανάλογη στάθμη, αμοιβαίου σεβασμού, πειθαρχίας και τιμιότητος.

Πόσα ανεκτίμητα διαμάντια υπάρχουν κρυμμένα μέσα σε καρδιές, που φαίνονται φτωχές!

Ήσαν όλοι σαν μια οικογένεια. Και αγάπησαν όλοι το Θεόφιλο, σαν να ήταν δικό τους παιδί. Από τις πρώτες μέρες του έδειξαν τη στοργή τους, αλλά κι εκείνος, τους έδειξε τα αισθήματα που τον περικλοσμούσαν.

Το καϊκι ταξίδευε σ' Ελληνικές θάλασσες, που άλλες ήσαν Βενετοκρατούμενες και άλλες Τουρκοκρατούμενες, και μετέφερε εμπορεύματα από το ένα νησί στο άλλο. Στη Ζάκυνθο έπανε κάθε δύο μήνες. Και εδίδετο η ευκαιρία στο Θεόφιλο να βλέπη τους γονείς του. Πόση χαρά ένοκωθαν κι αυτοί οι δύο άνθρωποι, σαν έβλεπαν το παιδί τους να μεταβάλλεται σ' έναν ωραίο και αρρενωπό έφηβο, που στο πρόσωπό του ήταν ζωγραφισμένη η εικόνα της αισιοδοξίας και του θάρρους, που το αντλούσε από την ευχάριστη Χριστιανική ζωή που περνούσε στο καϊκι.

Αλλά, ακόμη, και σαν επληροφορούντο από τον πλοίαρχο και το πλήρωμα του καϊκιού, ότι ο Θεόφιλος έκρυβε μέσα του ένα κόσμο πλούσιο από αρετές και

καλωσύνες και ότι αυτός ο κόσμος ηύξανε την τελειότητά του, χωρίς να έχει φόβο κάποτε να κλονισθή.

Και εδόξαζαν τον Θεό· κι ευγνωμονούσαν τον Ηγούμενο· κι εμακάριζαν τη στιγμή της συναντήσεως του παιδιού των με τον άγιο εκείνο άνθρωπο.

Ο Θεόφιλος εργαζόταν στο καΐκι ως ναύτης καταστρώματος. Ήταν πρόθυμος, υπάκουος, πειθαρχούσε στις εντολές που λάβανε και όταν τελείωνε τη δουλειά του, δεν τεμπέλαζε. Προσέφερε άλλου είδους υπηρεσίες στη μικρή κοινότητα που βρισκόταν. Είχε πάρει κοντά του την Αγία Γραφή και μ' εκείνα τα λίγα γραμματάκια που του είχε μάθει η μητέρα του, την μελετούσε με τόση λαχτάρα και με τόση προσοχή, που δεν άργησε να αποκτήσει την ικανότητα να την ερμηνεύη. Κι εμάζεψε κάθε φορά γύρω του, τμηματικώς, τους ναύτες που τελείωναν τη βάρδια τους και τους διάβαζε κομμάτια από την Αγία Γραφή, το πολύτιμο αυτό βιβλίο, και τους τα εξηγούσε με τρόπο θαυμαστό. Πολλές φορές, στο κήρυγμα κατέβανε κι ο πλοίαρχος. Και είχε μεταβάλλει, σε πλωτό ναό, το καΐκι ο Θεόφιλος. Σε ναό, που μέσα σ' αυτόν, δεν εδοξολογείτο μονάχα ο Θεός, αλλά και ελατρεύετο. Πραγματικά, είχε αναβαπτίσει τους ανθρώπους εκείνους ο Θεόφιλος. Μεγάλο το κατόρθωμά του. Να επιβληθή σε σκληροτράχηλους ναυτικούς, που επί χρόνια πάλευαν με τις θάλασσες και δεν είχαν γνωρίσει καμιά χαρά της ζωής. Αλλά, ούτε και ποτέ τους είχαν ακούσει τα Ευαγγελικά εκείνα λόγια, που με τόση γλυκύτητα έβγαναν από τα χείλη του Θεόφιλου. Η καλωσύνη του πλοίαρχου τους είχε μαλαξει τις καρδιές, αλλά η θετική και διαφωτιστική διδασκαλία του δεκαπεντάχρονου παιδιού, τους είχε ανοίξει τις καρδιές και τους είχε κλείσει μέσα το Θεό.

Και αυτοί οι ίδιοι απορούσαν για τη μεταβολή που έβλεπαν στον εαυτό τους. Και τους ικανοποιούσε αυτή η μεταβολή. Γιατί μπόρεσαν κι εκατάλαβαν πως ο άνθρωπος, εφήμερος στον κόσμο αυτό, είναι αθάνατος στον άλλο που μας υπόσχεται ο Θεός. Και με τα όσα, συστηματικά τους έλεγε ο Θεόφιλος, εγνώρισαν το Θεό. Τον εγνώρισαν και τον έκαμαν βίωμά τους· και μέχρι του σημείου μάλιστα, να συσχετίζουν οι απλοϊκοί εκείνοι άνθρωποι, την εργασία με την προσευχή. Και εργάζοντο προσευχόμενοι· και ο ένας ένοιωθε τον άλλο, σαν κάτι το δικό του, σαν κάτι που έπρεπε να το αγαπά.

Και η μικρή εκείνη πλεούμενη κοινότητα, είχε γίνη μια μεγάλη, σε Χριστιανικό περιεχόμενο, κοινότητα.

Ο άθλος του Θεόφιλου ήταν σημαντικός. «Εκ νηπίων και θηλαζόντων καταρτίσω αίνον». Και μήπως δεν είχε την αυτή μορφή ο αίνος που κατήρτισε ο Θεόφιλος; Εργάτης μικρός του αμπελώνος, κατώρθωσε να φέρη «καρπόν πολύν», κατώρθωσε να παρουσιάση αποτελέσματα μεγάλα, να οδηγήση εις Χριστόν, μία μάζα ανθρώπων, που άλλως εχόντων των πραγμάτων, δεν θα έφθαναν ποτέ στην αφύπνηση, άλλ' ούτε και θα εύρισκαν ποτέ, την ψυχική τους σωτηρία.

Και ο μικρός Θεόφιλος απέδειξε, ότι δημιουργός καλού, δύναται να γίνη κάθε άνθρωπος, είτε εγγράμματος, είτε αγράμματος, είτε πτωχός, είτε πλούσιος, είτε μορφωμένος, είτε αμόρφωτος, είτε άρχοντας, είτε άσημος ποπολάρος, αρκεί να έχη φωλιάσει μέσα στην καρδιά του το πνεύμα του καλού. Να έχη πιστέψει ο ίδιος στο καλό. Να έχη τη θέληση να κάμη το καλό. Και ευρίσκεται εύκολα ο τρόπος. Ο καθένας, από τη σκοπιά του, πολλά μπορεί στους άλλους να προσφέρει. Και προσφέροντας στους άλλους, που αυτοί οι άλλοι αποτελούν το σύνολο, είτε μεγάλο είναι, είτε μικρό, ηθικοποιεί την κοινωνία. Και φθάνει έτσι ο καθένας στον αληθινό, στον προορισμό του, που είναι η προσφορά, η αγνή προσφορά, η καλή προσφορά, η θετική προσφορά, είτε δι' έργου, είτε δια λόγου, που εξαγνίζει και αγιοποιεί.

Έναν τέτοιο προορισμό ένοικθε ο Θεόφιλος ότι επιπελεί. Και δεν έπαυε ποτέ, από τους να μην επιτελή αυτό τον θαυμαστό προορισμό, σ' οποιαδήποτε κατάσταση και να βρέθηκε.

Ο Θεόφιλος δούλεψε στο καΐκι εκείνο τρία χρόνια. Δεν είχε κανένα λόγο να το αποχωρισθή. Εκεί μέσα ηγάπησε και αντιγαπήθη. Εκεί μέσα έδωσε φτερά στον εαυτό του και πέταξε ψηλά, πολύ ψηλά, πολύ υψηλότερα από τα επίπεδα της ύλης. Και μαζί του, έκαμε και τους άλλους να πετάξουν, τους δυστυχείς συνανθρώπους του, που με τη θέλησί του και την επιμονή του, τους έκαμε ευτυχείς.

Μα κάποιο άλλο καθήκον, που το ένοικθε κι αυτό επιπακτικό, τον έκαμε ν' αφήση προς στιγμήν το όμορφο εκείνο περιβάλλον, που αυτός ο ίδιος το είχε δημιουργήσει, και να ξεμπαρκάρη.

Σε μια προσέγγιση του καΐκιού στη Ζάκυνθο, μέσα στο έτος 1628, βρήκε την κοινωνική τάξη που ανήκε, πολύ αναστατωμένη. Σύσσωμη είχε ξεσηκωθεί κατά της αποφάσεως του Βενετσιάνου Προβλεπτού Π. Μαλιπιέρου και προσεπάθησε να κόψη τα δεσμά που τον κρατούσαν στην υποταγή και στη δουλεία.

Εύφλεκτη από πατριωτική έξαρση η ψυχή του Θεόφιλου, δεν μπόρεσε να κρατηθή. Έπρεπε να προσφέρει μια θετική υπηρεσία, στον ξεσηκωμένο όχλο, προσπαθώντας να αποτρέψει ένα μεγαλύτερο κακό, που θα είχε ως επακόλουθο την άδικη αιματοχυσία, με την οποία «η δύναμις του ισχυροτέρου», θα επεβάλλετο επί των αδυνάτων.

Η ιστορία, το ξεσήκωμα εκείνο, το παρουσιάζει, με τον παραστατικό τίτλο «Το Ρεμπελιό των Ποπολάρων».

Και τί ήταν «το Ρεμπελιό» εκείνο; Τί ήθελαν να επιτύχουν ή και να αποτρέψουν, μ' αυτό οι άνθρωποι του όχλου, οι λεγόμενοι ποπολάρω;

Ο Ζακύνθιος Ιστορικός Λ. Χ. Ζώης στη σελίδα 131 του βιβλίου του «Ιστορία της Ζακύνθου», δίνει τον λόγον στον σύγχρονο «της δημεγερσίας» Ιστορικό Άγγελο Σουμάκη, ο οποίος περιέγραψε «την στάσιν ταύτην λεπτομερώς», υπό τον τίτλο: «Διήγησις του Ρεμπελιού των ποπολάρων εις το νησίον της Ζακύνθου, οπού έγενεν εις τους 1628».

Ας ιδωμεν, πως τα είδε και πως τα προβάλλει τα γεγονότα ο σύγχρονός των Ιστορικός:

«Του Προβλεπού, γράφει ο Σουμάκης, ζητήσαντος να καταγράψη τους δυναμένους να φέρουν όπλα δια να γνωρίζη ποία η στρατιωτική δύναμις του τόπου εις περιπτώσιν εισβολής του εχθρού, ο λαός δυσθύμως το ήκουσε υποπευόμενος, ότι, ως στατικώς καταγεγραμμένους, εύκολον θα ήτο να τους εκτοπίζουν, δια τούτο και όταν ο Προβλεπτής ήρχισε την εργασίαν της καταγραφής, εκατοντάς εκ του λαού μετέβησαν εις την οικίαν του Προβλεπού φωνασκούντες σκανδαλωδώς κατ' αυτού και των εκεί παρατυχόντων Συνδίκων. Κατόπιν κατελθόντες εις την πόλιν και συνενωθέντες μετ' άλλων πολλών εξύβριζον τους άρχοντας ζητούντες να προσελκύσουν προς το μέρος των τον Προβλεπτήν δια χρημάτων, το οποίον και επέτυχον, διότι ο Προβλεπτής ήρχισε καταφερόμενος κατά των αρχόντων εναντίον των οποίων είχε στραφή όλη η μήνις του λαού, ως εκείνων δήθεν υποκνητών της καταγραφής. Άλλ' ο Προβλεπτής εκείνος δεν εβράδυνε κληθείς εις Βενετίαν να δώση λόγον της τοιαύτης διαγωγής του και να τιμωρηθή αυστηρώς.

Εν τούτοις, η αναρχία και παραλυσία εξηκολούθουν και μετά την αναχώρησιν του Προβλεπού Π. Μαλιπιέρου, εστάλη δε νέος τοιούτος ο Ιερώνυμος Μπέμπος, ο οποίος εζήτησε ν' αποκαταστήση την τάξιν δικαίων τους άρχοντας απέναντι των

συκοφαντιών, τας οποίας εναντίον των είχαν εξυφάνει οι ποπολάροι, ἀλλ' οι τελευταίοι οὔτοι, και δη οι καπουριόνοι (στασάρχαι) αυτών, εξεμάνησαν κατά του Προβλεπτού και μέλλοντα ν' αναχωρήση εις Βενετίαν, τον ὕβρισαν και περιεφρόνησαν.

Κατόπιν συμβουλίου, ἐπήφισαν οι ἄρχοντες να στείλουν πρέσβυν εις Βενετίαν και ζητήσουν πρόσωπον δίκαιον προς ακρόασιν των παραπόνων των, τοιούτον δε ἔστειλαν τον Μ. Φασόην, ἀλλά συγχρόνως ἔστειλαν και οι Ποπολάροι ἴδιον τον Α. Δόξαν, χωρίς οι τελευταίοι να ἔχωσι δικαίωμα αποστολῆς πρέσβεως. Η Βενετική Πολιτεία ἔστειλεν εις Ζάκυνθον τον Αντώνιον Τζιβράν, ο οποίος, κατά τας αρχάς των ταραχών ἐπὶ Προβλεπτού Μαλιπέρου, εἶχε παρευρεθῆ ως Κομεσάριος της συλλογῆς των αυθεντικῶν χρημάτων και εἶχεν ἀντιληφθῆ την κατάστασιν των πραγμάτων, και οὔτος καλέσας τον λαόν ἔδωκεν εις αυτούς ὄπλα και τους διέταξε να παρελάσουν ἐμπροσθέν του δια να τους καταγράψη, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἠρνήθησαν, ο δε Τζιβράν εξοργισθεὶς συνέλαβε τρεῖς των Κουμέσων του λαοῦ, τους ἐπεβίβασεν εις το κότεργον (Βενετσιάνικη γαλέρα) και ἐπιβασθεὶς και αὐτὸς πλεύσας προς το μέρος του Κρύου –Νερού διέταξε να τους ἀπαγχονίσουν. Ἐπὶ τη εἰδήσει της συλλήψεως των Κουμέσων, ο λαὸς συνηθροίσθη εις την παραλίαν ἐναντι του πλοίου και ἤρχισεν ἐπιπθέμενος δια πυροβολισμῶν κατά του πλοίου, ἀλλ' ο Προβλεπτής διέταξε και ἔρριψαν κανονιοβολισμούς και δεσκορπίσθη το πλήθος. Μεσπεύσαντος κατόπιν του ἄρχοντος Χριστοφάλου Κανάλε, ἀπελύθησαν οι Ἐπίτροποι, ο δε λαὸς προσελθὼν ευχαριστημένος, ἐπροσκύνησε τον Προβλεπτήν και τα σκάνδαλα ἔπαυσαν προσωρινῶς.

Δεν παρήλθεν ὅμως πολὺς καιρὸς και ο λαὸς ἤρχισε και πάλιν καταφερόμενος κατά των ἀρχόντων και υβρίζων αὐτούς. Κατόπιν προσβειῶν σταλεισῶν παρ' ἀμφοτέρων των μεριδῶν του λαοῦ και των ἀρχόντων, η Πολιτεία ἔστειλε τον στρατηγὸν Πιζάνην, ο οποίος μεταβάς εις Ζάκυνθον ἐτάχθη προς το μέρος των ἀπειθῶν και σκανδαλοποιῶν, ἀλλά βραδύτερον συμμορφούμενος προς τα ἔγγραφα της κρίσεως του Τζιβράν, συνέλαβε τους πέντε καπουριόνους και τους ἐφυλάκισε. Ο λαὸς ἔσπευσε εις το φρούριον (ἐκεῖ ἦσαν τότε αι φυλακαὶ) και ἀπῆται την ἀπόλυσιν αὐτῶν, ἀλλά κατόπιν ἀπειλῆς ὅτι θα διατάξη τους σκλαβούνους να τους κτυπήσουν, διελύθησαν. Οι φυλακισθέντες ἐν τῷ μεταξύ κατῶρθωσαν να δραπετεύσουν και κνηγηθέντες κατέφυγον εις τμα οικίαν του Ἄμμου και ἐπυροβόλησαν κατά των στρατιωτῶν, συγχρόνως πλοῖον ἀγκυροβόλισαν ἐναντι της παραλίας Ἄμμου (στην περιοχὴ που εὐρίσκεται σήμερον η Ἐκκλησία του Ἁγίου

Διονυσίου) έλαβε κατά των φυγάδων, οι οποίοι κρυφθέντες εις άλλο μέρος έφυγαν κρυφίως εις Πελοπόννησον και κατόπιν εις Κωνσταντινούπολιν, όπου ο εκεί Βάϊλος συλλαβών αυτούς απέστειλεν εις Ζάκυνθον και ερρίφθησαν εις τας φυλακάς, ενώ ο Προβλεπτής δέταξε και εκρήμνισαν τας οικίας των και εστέρησαν παντός δικαίωματος τας γυναίκας και τα τέκνα των».

Έτσι προβάλλεται μέσα στις σελίδες της ιστορίας η «δημεγεροσία» του λαού της Ζακύνθου, του 1628.

Αλλά, η «στάσις» εκείνη είχε βαθύτερα τα αίτια. Ήτο απότοκος μιας αθλίας καταστάσεως που είχε δημιουργηθή μέσα στις τρεις κοινωνικές τάξεις και ιδία μεταξύ των δύο πρώτων, Ευγενών και Αστών, οίπνες αλληλοϋποβλέποντο, πλήρη εικόνα της οποίας παρέχει μία έκθεσις προς την Γερουσία της Βενετίας του Προβλεπτού Ζακύνθου Ματθαίου Μικέλη.

Η τάξις των Αστών περιελάμβανε επιστήμονες, καλλιτέχνες, χρυσοχόους, διδασκάλους, συμβολαιογράφους, Ιερείς, μεγαλεμπόρους, φαρμακοπώλες, εργοστασιάρχες, επιτηδεύματα τα οποία η αρχοντική υπερηφάνεια των Ευγενών, δεν επέτρεπε την εξάσκηση. Οι Αστοί, καίτοι ήσαν τόσοσιν χρήσιμοι στην κοινωνία, δεν τούτοκις εστερούντο πολιτικών δικαιωμάτων· αυτό όμως το μειονέκτημα, δεν τους ημποδίζε να είναι και επιδοξοί Ευγενείς· και τους βλέπομεν να προσπαθούν να επιτύχουν, πάση θυσία, την κοινωνική προαγωγή τους, ανερχόμενοι στην πρώτη τάξι και εγγραφόμενοι στο Libro d' oro – την Χρυσόβιβλο. – Οι Ευγενείς όμως, αντιδρούσαν την προσπάθεια αυτή των Αστών και εντεύθεν οι διενέξεις και οι έριδες μεταξύ των δύο προνομιούχων τάξεων, που έφθαναν και μέχρι αλληλοεξοντώσεως δια δολοφονιών, που ενήργουν δια των χειρών των Ποπολάρων, που τους όπλιζαν και συστηματικά τους εξεπαίδευαν εις το έγκλημα.

Οι Ποπολάροι – Plebe – Popolo – (η τρίτη τάξις, η λαϊκή, του όχλου), απετελείτο «εκ των μετερχομένων βαναύσους τέχνας, γεωργών, ναυτών, εργατών» και άλλων, που και αυτοί εστερούντο παντελώς πολιτικών δικαιωμάτων. Έφερον στους ώμους των όλα τα βάρη της Πολιτείας, χωρίς να έχουν και κανένα απολύτως δικαίωμα. Και όχι μόνον αυτό, αλλά και εσύροντο, τη επευλογία και επινεύσει των Βενετσιάνων Προβλεπτών, στα άρματα των δύο άλλων κοινωνικών τάξεων, αι οποίαι, καθ' ό ισχυρότεροι, επέβαλον τη δύναμι τους στους ανισχύρους, και τους μετέβαλαν σε ασυνείδητα όργανά των, με αποτέλεσμα, να πέφτη επάνω σ' αυτούς ο πέλεκυς της Πολιτείας και να πληρώνουν αυτοί με τη ζωή τους, των άλλων τις αμαρτίες.

Και αυτά τα βάρη, φυσική συνέπεια ήτο, να κάμουν, κάποτε, όλους εκείνους που άθελά των τα εφορτώνοντο, να γονατίσουν να λυγίσουν ψυχικά. Και ν' ανάψη μέσα τους ο πόθος της εκδικήσεως. Ο πόθος της απαλλαγής των από τη δουλεία, που τους την είχε επιβάλλει ο ξενικός ζυγός.

Και ήτο τόσο σκληρός εκείνος ο ζυγός! Τόσο σκληρός, όσον αδύνατος και διεφθαρμένος ήταν ο τρόπος της διακυβερνήσεως υπό της Βενετικής Πολιτείας, η οποία «εκυβέρνα την Νήσον δια φατριών, των οποίων, εκείνη διετήρει την ισορροπίαν». «Η ατομική βία και η διαφθορά, αναφέρει ο Λ.Χ. Ζώης, ήταν τότε τα μόνα κυβερνητικά μέσα».

Έτσι, ο λαός γύρευε την αφορμή για να ξεσπάσει. Την εύρηκε και ξέσπασε, στα 1628, με «την δημεγερσία», που παρέμενε γνωστή, υπό το όνομα «το Ρεμπελιό των Ποπολάρων».

Ίσως η στάσις εκείνη, να μην έφερε άμεσα αποτελέσματα. Ως είδομεν, κατεπνίγη. Αλλά, δεν ήτο δυνατόν να είχε διαφορετική τύχη. Παρ' όλ' αυτά, όμως, κάτι το καλό εδημιούργησε. Κάτι το ανώτερο, αφήκε να ανατείλη. Κάτι το πολύ μεγάλο, βγήκε από το πολύ μικρό, το απόλυτα μικρό: Ο ηθικός αντίκτυπος. Και ήτο τεράστιος, γιατί αφήκε να γραφή μέσα στην Ιστορία της Βενετοκρατίας, μία σελίδα μελανή, που μέσα στις άλλες, θα διαφαινεται και θα διδάσκη, το πώς οι δούλοι ξεσηκώνονται, για ν' αποτινάξουν το ζυγό και ν' αποκτήσουν την ελευθερία.

Αυτό το ιδανικό, το ιδανικό της ελευθερίας, συνυφασμένο με το ιδανικό της Ορθοδόξου Χριστιανικής πίστεως, είχε πλημμυρίσει μέσα στα αθά εφηβικά στήθη του Θεόφιλου.

Και επειδή ο λόγος περί ιδανικού και περί πίστεως, η αντικειμενική τοποθέτησις των πραγμάτων, επιβάλλει να ανοίξουμε μία μικρή παρένθεση.

Είναι αναμφισβήτητο, ότι και οι τρεις κοινωνικές τάξεις είχαν τα επιζήμια ελαττώματά των. Ελαττώματα και κακά, που μπορούν κάλλιστα να χαρακτηρισθούν, ως κακά των χρόνων εκείνων, απότοκα των κακούργων σκευωριών της Ενετικής Πολιτείας.

Οι Ευγενείς, που εκείνοι, ως κατέχοντες δημόσια υπουργήματα, έφερον τα βάρη των κακών, είναι βέβαιον, ότι διεπνέοντο από τα ιδανικά της ελευθερίας και της πίστεως. Και τους βλέπομεν, κατά την μακραιώνα περίοδο της Βενετοκρατίας, να

προσφέρουν βοήθεια στους Ενετούς, όταν εκείνοι πολεμούσαν, εναντίον των εχθρών της πατρίδος και της πίστεως, των Τούρκων επιδρομέων.

Εξ άλλου, μέγα μέρος από τα πλούτη των, δέθητον για φιλανθρωπικούς και θρησκευτικούς σκοπούς. Η ίδρυσις Ενεχυροδανειστηρίου, η σύστασις Νοσοκομείων, Ορφανοτροφείων, Πτωχοκομείων, Γηροκομείων και άλλων φιλανθρωπικών Ιδρυμάτων, που ήκμαζαν στην πόλι της Ζακύνθου, ήσαν έργα των Ευγενών.

Οι Αστοί, ως επίδοξοι Ευγενείς, αμιλλώντο στις προσφορές, οι δε Ποπολάροι, παρ' όλες τις δυσάρεστες επιδράσεις που είχαν γί' αυτούς τα ελαττώματα και τα κακά, οι διενέξεις και οι έριδες των δύο προνομιούχων τάξεων, εν τούτοις εκρατούντο στερεά από την άγκυρα της πίστεως, και ήσαν προσκεκολλημένοι στις γραμμές της Ορθοδοξίας, που επί 300 και πλέον χρόνια, ανελέητα εβάλλετο από την απορροφητική μανία των εκπροσώπων της Δυτικής Εκκλησίας.

Και παρουσιάζουν, και οι τρεις κοινωνικές τάξεις, ένα καταπληκτικό φαινόμενο. Μέσα στα πάθη των και μέσα στα κακά ελαττώματά των, να γίνονται εν ταυτώ, και δημιουργοί, ενός ξεχωριστού, σε ποιότητα και χρώμα, πολιτισμού της Νήσου.

Ένα αδιάψευστο δείγμα του πολιτισμού εκείνου, ήσαν και αι εκδηλώσεις αφοσίωσης και λατρείας, προς τα ιδανικά της Ορθόδοξου Χριστιανικής πίστεως.

Αυτά τα ιδανικά, που τα είχαν όλοι, ανεξαιρέτως όλοι οι Ζακυνθνοί, ριζωμένα μέσα στις ψυχές των, απετέλεσαν τους μοναδικούς φορείς αντιδράσεως, στους ανελεύθερους θεσμούς της ξένης διοικήσεως και στα καταθόνια σχέδια του Παπισμού.

Φορείς αντιδράσεως ήσαν οι πάμπολλες Ορθόδοξες Εκκλησίες, μεγάλες και μικρές, που κοσμούσαν την πόλι της Ζακύνθου και που, πλην φεύ, τις αφάνισαν οι σεισμοί και η επακολουθήσασα πυρκαϊά του Αυγούστου του 1953 και που ανηγέρθησαν κατά την διάρκεια της Βενετικής κυριαρχίας, και επλουτίσθησαν με θαυμαστά έργα τέχνης, αγιογραφικής, αργυρογλυπτικής και ξυλογλυπτικής και με αξιόλογες κτηματικές περιουσίες.

Ύστερα, βλέπομεν τους Ζακυνθνούς, και των τριών κοινωνικών τάξεων, με πρωτοπόρους τους Ευγενείς, οσάκις η Νήσος εδοκιμάζετο από λοιμώδεις αρρώστειες,

να προστρέχουν στη Θρησκεία και να εκδηλώνουν την ευγνωμοσύνη των σ' αυτή, όταν περνούσε η δοκιμασία, με την ανέγερσι Εκκλησιών. Και μερικά δείγματα:

-Στα 1671 είχε μεταδοθή στην Ζάκυνθο Πανώλης, που κυριολεκτικά εθέριζε τους κατοίκους. Οι Σύндικοι της Ζακύνθου κατέφυγαν σε νηστείες και δεήσεις και ανήγειραν ναό στο κέντρο της πόλεως, μεγαλοπρεπή και ωραίο, των Αγίων Πάντων, Αγγέλων και Αρχαγγέλων, ευθύς ως κατέπαυσεν ο λοιμός.

-Στα 1646, η Νήσος εδοκιμάσθη πάλι από Πανώλη. Ο λαός κατέφυγε σε προσευχές και νηστείες, ο δε Ευγενής Μπατίστας Μοτσενίγος, παρεχώρησε, στις 9 Ιουλίου 1646 μία ομαποθήκη του, επί της οποίας ανήγειραν τον Ναό των Αγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων, σε κεντρικό σημείο της πόλεως, και επί της προσόψεώς του έθεσαν την επιγραφή: «Ο Θεός ούτος Ναός ωκοδομήθη χάριτι Θεού, δια την απολύτρωσι της Νήσου εκ της λοιμικής νόσου εν έτει ΑΧΜΣΤ».

-Στα 1687 ο Ιερώνυμος Ρενιέρης μετέφερε στη Ζάκυνθο Πανώλη. Η νόσος επροξένησε μεγάλες συμφορές. Οι Ζακύνθιοι προσέτρεξαν στον Άγιο Γεώργιο. Η Νήσος απηλλάγη εκ της αρρώστειας εκείνης και εις ένδεξι ευγνωμοσύνης, ανήγειραν ναό εις μνήμην του Αγίου Γεωργίου επί οικοπέδου που παρεχώρησε η οικογένεια των Ευγενών Κομούτων και έναντι του αρχοντικού των, και εθέσπισαν λιτανεία της εικόνας του Αγίου, να γίνεται κάθε 30 Ιανουαρίου.

-Στα 1728 ο εμπειρικός γιατρός Ιερώνυμος Στράτης Πλακωτός ή Ππόρος, άριστος ζωγράφος – αγιογράφος, μετέφερε στη Ζάκυνθο από την Γαστούνη την Πανώλη, η οποία υπέβαλε σε τρομερή περιπέτεια τον πληθυσμό. Καθημερινώς ο λαός προσηύχετο στο Θεό για την κατάπαυση της νόσου. Κάποιος, παρουσιάστηκε στις Αρχές και ανέφερε, ότι είδε στον ύπνο του τον Άγιο Χαράλαμπο, που είχε παρά του Θεού τη χάρι να αποδώκη τη λοιμική εκείνη νόσο. Ο λαός έσπευσε και οικοδόμησε μεγαλοπρεπή ναό του Αγίου Χαράλάμπους στο άκρον της πόλεως (επί της νοτίου παραθαλασσίας πλευράς) – που δεσώθη από τους σεισμούς του 1953 – και ευθύς ως ήρχισε η ανοικοδόμησις, ο λοιμός κατέπαυσε. Η Κοινότης, τότε της Ζακύνθου, διάταξε να τελήται κάθε χρόνο, στις 10 Φεβρουαρίου ημέρα της μνήμης του Αγίου Χαράλάμπους, λιτανεία της εικόνας του, εις ένδεξι ευγνωμοσύνης προς τον θαυματουργό Άγιο, που έσωσε τη Νήσο, από την επάρατη εκείνη νόσο.

-Η Εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας στους Κήπους ανηγέρθη από ευγνωμοσύνη του λαού της Ζακύνθου προς την Αγία, που έσωσε κι αυτή την Νήσο, από την επιδημική αρρώστεια της Ευλογιάς.

Και εδώ κλείνουμε την παρένθεση.

Και προχωρούμε στον Θεόφιλο. Διαπνεόμενος από τα ιδανικά της ελευθερίας και της πίστewς, δεν εδίστασε, ευθύς ως αντελήφθη τα βαθύτερα αίτια του ξεσηκωμού των Ποπολάρων, να αφήση, προς στιγμίν, τη θάλασσα και να ρίψη τον εαυτό του στην περιπέτεια, την καλή. Και προσέφερε πολλά σ' εκείνο τον αγώνα. Η συμπαράστασή του ήτο πολύτιμη. Γιατί παρενέβανε οσάκις έβλεπε τον κίνδυνο της σφαγής να πλησιάζη τους ξεσηκωμένους Ποπολάρους και με την πειθώ τους συγκρατούσε, ενώ, παράλληλα, επεδίωκε και επετύγχανε την παρέμβαση των Ευγενών στις Αρχές της Βενετίας και έτσι, κατάφερε, το κακό να έχη πολύ λιγώτερο δυσάρεστα επακόλουθα στην τάξη των Ποπολάρων.

ΑΝΤΙΞΟΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

Ικανοποιημένος ότι εξετέλεσε ένα καθήκον, τόσο Ιερόν, άμα ως κατέπαυσε ο σάλος, που για την κατάπαυσή του ηγωνίσθη απεγνωσμένα ο Θεόφιλος, εστράφη πάλι προς τη θάλασσα.

Κρυφός πόθος των γονέων του ήτο να μπαρκάρη και να φύγη. Προς τούτο, προσεπάθησαν να εύρουν καϊκι, σαν κι εκείνο, που για πρώτη φορά τον ναυτολόγησαν. Αλλά το πράγμα, ήταν πολύ δύσκολο. Τα ταξείδια προς τη Ζάκυνθο, πολύ περιορισμένα. Και τα καϊκια, με Ελληνικό πλήρωμα, λιγοστά. Ερεύνησαν όσο μπόρεσαν και τέλος, τον παρέδωσαν σ' ένα πλοίαρχο που είχε Ελληνική καταγωγή και μάζεψαν γί αυτόν καλές πληροφορίες, αλλά το πλήρωμά του, ήταν ανάμικτο, από Έλληνες, Ενετούς και Μουσουλμάνους ναυτικούς. Έκαμαν το σταυρό τους, κι έμπασαν το παιδί τους στο καϊκι.

Εκεί μέσα ο Θεόφιλος εγνώρισε τις πρώτες αντιξοότητες της βιοπάλης και της ζωής. Η εργασία του ήταν ναύτης καταστρώματος. Αλλά, είχε την ατυχία να είναι ο νεώτερος, απ' όλους, του πληρώματος. Και άρχισε να πέφτη επάνω του η εκμετάλλευση. Τον χρησιμοποιούσαν όλοι, για όλα. Ο καπετάνιος, παρ' όλο που τον συμπαθούσε τον Θεόφιλο, δεν μπορούσε να επιβληθή στους ατίθασους εκείνους

ναυτικούς. Ακόμη και οι Έλληνες από ζήλεια τους, είχαν συμμαχήσει με τους άλλους εις βάρος του νεαρού ναυτικού, που ενώ τον φόρτωναν με δουλειά, και πολλές φορές επικίνδυνη εν ώρα τρικυμίας, εν τούτοις τον έβλεπαν αλύγιστο και ανθηρό, και πάντα πρόθυμο, αλλά και πάντα στη δουλειά του επάνω να προσεύχεται. Αυτό, το τελευταίο, ύστερα από καιρό, τους προξένησε την περιέργεια. Γιατί προσεύχεται; Και σε ποιόν προσεύχεται; Και τί λέει, σ' αυτόν που προσεύχεται; Ο Θεόφιλος, είχε αντιληφθή τα περίεργα βλέμματά των, αλλά άφηνε να έλθη η κατάλληλη στιγμή για να τους εξηγήση εμπράγματα, και να μπορέση να τους μεταβάλη σε ενδιαφέρον, την περιέργεια.

Οι άνθρωποι εκείνοι, ζούσαν χρόνια μακριά από τον Θεό. Ή μάλλον, δεν είχαν πλησιάσει ποτέ τους τον Θεό. Τον αγνοούσαν. Γί αυτούς, το παν ήτο η θάλασσα, που μέσα σ' εκείνη είχαν ζυμωθή, είχαν ακουμπήσει τις πίκρες τους και τις χαρές τους· και σαν την έβλεπαν να θυμώνη και να τους απειλή με βέβαιο πνιγμό, τότε ξεσπούσαν σε βλαστήμιες και βρυσιές του Θεού και των Αγίων του, που είχαν ακούσει άλλους, σε παρόμοιες στιγμές, να τους επικαλούνται και να τους παρακαλούν. Αυτό το Θεό και αυτούς τους Αγίους, πίστευε ο νεαρός σύντροφός τους; Και τόσο πολύ τους πίστευε, που δεν άφηνε στιγμή να φύγη από κοντά τους; Οι Έλληνες που ήσαν μέσα στο καΐκι, καταλάβαιναν βέβαια, περισσότερο από τους άλλους, τι πίστευε ο Θεόφιλος, αλλά, δεν ήσαν ποιότητος καλής. Ήσαν βρώμικοι τύποι, που πιο πολύ απ' όλους έσπρωχναν στις δοκιμασίες τον Θεόφιλο. Μα αυτός, δεν μνησικακούσε. Δεν παραπονιόταν και δεν εγόγγιζε. Τουναντίον, με κάθε τρόπο εξεδήλωνε την ευγνωμοσύνη του στο Θεό, για την ευκαρία που του έδνε, να απαλύνη την ψυχή του, με τις αντξοότητες, τις δοκιμασίες και τις περιπέτειες. Με τη στάσι του, προσπαθούσε να μεταδώση στους θαλασσοδαρμένους εκείνους ναυτικούς την γλυκύτητα του ουρανού και να τους φέρη κοντά σ' εκείνον που αγνοούσαν, που ενώ τον αγνοούσαν τον περκφρονούσαν και τον ύβριζαν.

Ο Θεόφιλος ένοιωθε, ότι μέσα σ' εκείνη την άθρησκη, αλλά και ασεβή κοινωνία, εκτελούσε ένα προορισμό. Ότι ο προορισμός του ήταν ιερός και ότι, έναντι της ιερότητος του προορισμού του, έφερε και την ανάλογη ευθύνη. Και δεν είναι ούτε λίγη, ούτε μικρή η ευθύνη του καλού Χριστιανού. Και η ευθύνη του γίνεται μεγαλύτερη, σαν βρεθή «εν μέσω όφεων και σκορπίων». Το είπε το αδιάψευστο στόμα του Μεγάλου Θεού προς τους Προφήτας Του και επισημοποίησε το θέσπισμα, το γλυκύτατο στόμα του Θεανθρώπου Ναζωραίου. «Ίδού, εγώ αποστέλλω υμάς εν μέσω όφεων και σκορπίων». Όφεις και σκορπιόί είναι οι άνθρωποι οι κακοί. Όλοι

εκείνοι, που ανεξάρτητα του που ευρίσκονται, του που ήτανται, του που ανήκουν, «ξέρουν κι ανοίγουν λάκκους μέσα σ' όποια πολυτεία», όπως λέει ο Παλαμάς, και κλείνουν εστθελικά, τα μάτια, και βουλώνουν τ' αυτά, ερμητικά, για να μην ιδούν και να μην ακούσουν, την μεγάλη αλήθεια, που «φωτίζει πάντα άνθρωπον ερχόμενον εις τον κόσμον». «Εν μέσω όφρων και σκορπίων» είχε πέσει ο Θεόφιλος. Αλλά, δεν τον εφόβιζε το πέσιμο. Τουναντίον, τον ευχαριστούσε, γιατί, έτσι, θα μπορούσε να προσφέρει, ότι του επεβάλετο να προσφέρει, σαν καλός Χριστιανός.

Και το πρόσφερε. Εδέχθη τα ειρωνικά γέλοια, την περιφρόνηση, τις βρισιές, τους χλευασμούς και αυτό το ξύλο ακόμη, εκοπίασε, εταλαιπωρήθη, επόνεσε, έκλαψε, εκνδύνευσε, αλλά εις το τέλος ολοκλήρωσε την προσφορά. Την προσφορά, της αγνής Ιεραποστολής. Το φως του Χριστού, που άσβηστο το διατηρούσε μέσα στην καρδιά του, στάθηκε ικανό, να φωτίση τα σκοτάδια που είχαν στις καρδιές τους οι θαλασσόλυκοι εκείνοι ναυτικοί. Ο Θεόφιλος έκαμε το θαύμα. Ο καλός Θεός του έδωσε τη δύναμι και του παρεχώρησε το δικαίωμα.

Άλλ' ας πλησιάσουμε στην προσπάθειά του το Θεόφιλο. Ας τον πλησιάσουμε, και ας παρακολουθήσουμε την Ιεραποστολική δραματική του πάλη με τις αντιξοότητες, με τις δοκιμασίες, με τις κακίες των ανθρώπων.

Στις βάρδιες του, εν πλω πάντοτε, γιατί αργούσαν να πιάσουνε λιμάνια, κάνει πολλές δουλειές μέσα στο καϊκι. Πότε πλένει το κατάστρωμα· πότε καθαρίζει τις άγκυρες· πότε σκαρφαλώνει στα ξάρτια· πότε προχωρεί για να δέση τους φλόκους· πότε ανάβει τη φωτιά για το μαγείρεμα· πότε κατεβαίνει στ' αμπάρια για ν' ασφαλίση τα εμπορεύματα, πότε εκτελεί χρέη ναύτη τιμονιού. Βοηθάει τους πάντας εκεί μέσα. Και σαν του μείνει λίγος καιρός, κάθεται σε καμμιά ακρούλα και απλώνοντας τα μάτια στην απέραντη Μεσόγειο, που είναι γεμάτη από Αλγερινούς πειρατές, ανοίγει ένα μικρό βιβλιάρκι και διαβάζει. Είναι το βιβλίο των βιβλίων· είναι ο πρύτανις των γνώσεων, είναι η Αγία Γραφή. Αφήνει την ψυχή του και την καρδιά του στις σελίδες του βιβλίου. Τον συναρπάζει. Ζει σ' άλλους κόσμους. Νοιώθει πως κάτι βγαίνει μέσα από το βιβλίο και αυτό και τον πλασιώνει. Και κάθε τόσο, σε κάθε μικρό διάλειμμα της μελέτης του, αισθάνεται κοντά του ζεστασιά ενός που τον θερμαίνει, που τον ενισχύει, που τον παρηγορεί. Αισθάνεται, σαν να βλέπη δίπλα του, την άγια μορφή του λατρευτού του Ηγουμένου και σαν να τον ακούη να του λέει: «ν' αγαπάς κι εκείνον, που, χωρίς να φαίνεται, στέκεται κοντά τους». Και ο Θεόφιλος μονολογεί: «Ναι τον αγαπώ, τον αγαπώ πολύ, πολύ· και αγαπώ και όλους αυτούς που στέκεται

κοντά τους, γιατί είναι πλάσματα δικά του και είναι πρόσταγμα δικό του, και ας με βρίζουν και ας με ταλαιπωρούν·δος μου Κύριε, τη δύναμι να σε φανερώσω στις καρδιές τους· συχώρεσέ τους όπως κι εγώ τους συγχωρώ». Αυτό γίνεται, και αυτό επαναλαμβάνει ο Θεόφιλος, σε κάθε ευκαιρία που θα βρη.

Σε μια απ' αυτές τις ευκαιρίες, καθισμένος επάνω σε μια μπάλα συρματοσχονα, εδιάβαζε και προσηύχετο. Και ξαφνικά, παρουσιάστηκε μπροστά του ένας Μουσουλμάνος του πληρώματος. Σταμάτησε κι εκύταξε ειρωνικά τον Θεόφιλο. Έσκυψε, και με μια απότομη κίνηση, του πήρε από τα χέρια το βιβλίο κι ετοιμάστηκε να το πετάξει στη θάλασσα. Ο Θεόφιλος ορθώθηκε και άρχισε να φωνάζει δυνατά: «Όχι, όχι, μη τον κάνης αυτό· δεν είναι καλό· το Θεό δεν πρέπει να τον πετάμε στη θάλασσα και να τον δώχνουμε από κοντά μας· ναι, είναι κοντά μας, να το ξέρης, και ας μη τον βλέπουμε· πονεί για μας· μας ξεκουράζει· δεν πρέπει, όχι, δεν θα σ' αφήσω· θα πέσω κι εγώ στη θάλασσα μαζί του»· και σαν λιοντάρι π' αγριεύει, ώρμησε επάνω του, τον άρπαξε από τα χέρια και προσεπάθησε να του αποσπάση το βιβλίο. Επάλαιψαν για λίγο, ως που, κατάφερε και του πήρε το βιβλίο και τόχωσε στη μπαλαμάνα του. Ο Μουσουλμάνος έβαλε τότε τις φωνές, ζητώντας βοήθεια και κατηγορώντας τον Θεόφιλο, ότι, χωρίς κανένα λόγο, τον χτύπησε στο κεφάλι όπως περνούσε από κοντά του. Έκαμε τον λιπόθυμο κι έπεσε κάτω στο κατάστρωμα. Στις φωνές έτρεξε όλο το πλήρωμα. Οι άγριοι εκείνοι άνθρωποι τάβαλαν με τον Θεόφιλο. Ξαγκιώθηκαν εναντίον του, τον άρπαξαν, τον άρχισαν στο ξύλο, και στη μανία τους επάνω, θα τον πετούσαν στη θάλασσα αν δεν παρενέβαινε ο καπετάνιος. Τον πήρε από τα χέρια τους κι άρχισε να τους βρίζη. Σταμάτησαν να τον χτυπούν, αλλά και έμειναν άναυδοι στις θέσεις τους, σαν γύρισαν και είδαν τον Θεόφιλο να έχη στο ματωμένο από τα χτυπήματα πρόσωπό του μια φωτοσκίαση τόσο ισχυρή, που τους θάμπωνε. Ο καπετάνιος τον κύταξε, και αυτός, καλά. Διέκρινε κάτι το άυλο να περιβάλλη το νεαρό εκείνο ναύτη και άρχισε να πιστεύη, πως το παιδί αυτό, περιβάλλεται από ανεξήγητες ιδιότητες. Και του γεννήθηκε η επιθυμία να εξακριβώση, εκείνη τη στιγμή, το είδος και τη μορφή που είχαν οι ανεξήγητες γι' αυτόν ιδιότητες του «μικρού», όπως τον έλεγαν.

Ο Θεόφιλος κατάλαβε. Έρριξε μια ματιά στους άλλους· τους είδε να τον κυτάζουν όλοι περιέργα και ερευνητικά, και σαν κάτι να ήθελαν ν' ακούσουν. Και βρήκε την ευκαιρία που από καιρό παρακαλούσε το Θεό να του την στείλη. Χωρίς να χάση ούτε μια στιγμή, έτσι ματωμένος όπως ήταν, άρχισε να τους λέει: «Γιατί δείχνετε κακία αδελφοί μου; όλους μας έπλασε ο ίδιος δημιουργός· ο αιώνιος και

ἀναρχος Θεός· και μας ἔδωσε τη δική του τη πνοή· μας πλούτισε με το μεγαλύτερο θησαυρό που υπάρχει στον κόσμο, με μια αθάνατη και ὀμορφη ψυχή. Ο καθένας μας, ἔχει κι από μια ψυχή που μοιάζει του δημιουργού της. Η ψυχή αυτή, είναι ξεχωριστή από το σώμα μας και προσωρινά είναι κρυμμένη μέσα σ' αυτό. Θα ἔλθη ἡμέρα, που θα φύγη από το σώμα μας και θα πετάξη ψηλά, στους ουρανοὺς, και θα παραδοθῆ σ' εκείνον που ουσιαστικά ανήκει. Στο Θεό. Στο Θεό, που στέκεται, κοντά σε κάθε ἄνθρωπο· γιατί, αφού κάθε ἄνθρωπος ἔχει μέσα του ψυχή που είναι η πνοή του Θεοῦ, θα πη, πως ο καθένας από μας ἔχει μέσα του το Θεό. Αν ξέραμε, ὅλοι μας, τι μας ἔχει χαρίσει ο Θεός και πόσο μας αγαπάει, δεν θα φεύγαμε στιγμή από κοντά του.

Νομίζετε πως δεν φαίνεται, αλλά να πως φαίνεται. Κυτάχτε γύρω σας· αυτή η θάλασσα η μεγάλη που βλέπετε, αυτός ο ἥλιος που μας φωτίζει και μας θερμαίνει, αυτός ο αέρας που αναπνέουμε και μας δροσιζει, αυτά τα ἄστρα της νύχτας και το φεγγάρι που μας φέγγουν, αυτή η ζωή που υπάρχει από κάτω από τη θάλασσα, επάνω στη γη και στους αἰθέρας, αυτή η λειτουργία του σώματός μας και αυτά τα διακριτικά που ἔχουμε στον οργανισμό μας, που τα λένε αισθήματα, που λείπουν από ὅλους τους ἄλλους οργανισμούς, των ψαριών της θάλασσας, των φυτῶν και των ζῶων της γης και των αἰθέρων, ὅλα ὅσα παίρνει το μάτι μας, ἔχουν κάποιο νουν που τα διευθύνει. Κάποιο νου που στέκεται κοντά τους, αφού αυτός ο νους τάφτιαξε, και αυτός ο νους τα παρακολουθεῖ, και αυτός ο νους ενδιαφέρεται γι' αυτά. Να γιατί ο νους αυτός είναι πανταχοῦ παρών· να γιατί ο νους αυτός, που ξεχωριστά σε μας τους ἄνθρώπους ἐχάρισε την πνοή του, που λέγεται ψυχή, είναι κάθε στιγμή κοντά μας και μας παρακολουθεῖ και μας βοηθάει, και μας προστατεύει, και μας παρηγορεῖ. Και αφού μας κάνει τόσα καλά, εμεῖς τον διώχνουμε από κοντά μας· προσπαθοῦμε να τον πετάξουμε στη θάλασσα, νομίζοντας, οι ἀνόητοι, ὅτι θα πνιγῆ, ὅτι θα χαθῆ. Αλλά, ο Θεός οὔτε πνίγεται, οὔτε χάνεται· εμεῖς πνιγόμαστε και εμεῖς χανόμεστε, ὅταν ξεφύγουμε από το Θεό. Πρέπει να εἴμαστε υπερήφανοι γιατί γεννηθήκαμε ἄνθρωποι, γιατί ἔχουμε μέσα μας το θείο δῶρο που λέγεται ψυχή. Και αυτό το δῶρο, θα πρέπει να το διατηροῦμε ὀμορφο, θα πρέπει να το κάνουμε ὀμορφο, θα πρέπει να το παραδώσουμε ὀμορφο μια μέρα. Και τότε, αν το παραδώσουμε ὀμορφο, θα εἴμαστε για πάντα ευτυχισμένοι. Δεν θα ἔχουμε τους κόπους που σήμερα περνάμε, θα εἴμαστε μέσα σ' ἓνα κόσμο, που σ' αυτόν θα βασιλεύη η χαρά. Αλλά, σταθεῖτε, είναι πολύ εὔκολος ο τρόπος να κάνουμε ὀμορφο το δῶρο. Μας το εἶπε ο ἴδιος ο

Θεός που κατέβηκε κάποτε στη γη και μας έδειξε με τη θυσία του εαυτού του, πως πρέπει να διατηρήσουμε όμορφο το δώρο· πως να κάνουμε όμορφη την ψυχή μας και να αισθανόμαστε με ασφάλεια τη ζωή μας. Η αγάπη στο συνάνθρωπό μας, αυτός είναι ο τρόπος. Να αγαπάμε ο ένας τον άλλο· να βοηθάμε ο ένας τον άλλο· να πονάμε ο ένας τον άλλο. Και τότε, σαν έχουμε αγάπη, και θαύματα μπορούμε να κάμουμε ακόμη...».

Εδώ, σταμάτησαν το Θεόφιλο. Η λέξις «θαύματα» τους κέντρισε πιο πολύ την περιέργεια και το ενδιαφέρον, αλλά και την αμφιβολία. Και άρχισαν να τον ρωτούν. Ο Θεόφιλος, με τις λίγες γνώσεις που απέκτησε διαβάζοντας την Αγία Γραφή, προσεπάθησε να τους εξηγήσει, αλλά εκείνοι δυσπιστούσαν. Για την ύπαρξη του Θεού, κοντά τους, άφησαν να εννοηθή, ότι επείσθησαν· και είπαν, και απεφάσισαν, να φτιάξουν τη ζωή τους, αλλά ήθελαν ν' ακούσουν και πάλι, και πάλι το Θεόφιλο. Για τα θαύματα όμως, έδειξαν πως δεν τα καταλάβαιναν.

Ο Θεόφιλος σταμάτησε. Το πρώτο του κήρυγμα απέδωσε πολλά. Ήλπιζε περισσότερα στα επόμενα. «Ο Θεός να βάλει το χέρι Του και θα σωθούν οι άνθρωποι αυτοί», έτσι εσκέπτετο.

Από την ημέρα εκείνη, μια σημαντική βελτίωση των όρων συμπεριφοράς, άρχισε να προβάλλει. Οι βλαστήμιες έπαυσαν να μολύνουν το περιβάλλον. Τα νεύρα κόπηκαν. Οι παρεξηγήσεις εξέλειψαν. Και οι Μουσουλμάνοι ακόμη, κι εκείνοι έδειχναν κάποια μεταστροφή. Έπαυσαν να είναι οι βίαιοι, οι απότομοι και οι απατητικοί. Και όλο το πλήρωμα, κύταζε με μάτι ευλαβικό το Θεόφιλο. Ως που, ο Θεός δεν άργησε να τους δείξει πως γίνονται τα θαύματα. Η Θεία Πρόνοια δεν άφησε ανυποστήρικτο, στην ηθική προσπάθειά του, το Θεόφιλο.

Μια χειμωνιάτικη νύχτα, ξέσπασε μεγάλη φουρτούνα στη θάλασσα. Τα κύματα, αγριεμένα, ανέβαζαν και κατέβαζαν το καϊκι. Νόμιζαν όλοι, πως από στιγμή σε στιγμή, θα το ρουφούσαν, θα το διαλούσαν. Η χιονοθύελλα, ο δυνατός αέρας, τ' αστροπελέκια κι οι βροντές πέφτανε με ορμή γύρω από το καϊκι, που προκαλούσαν τον τρόμο. Τα πανιά ατ ξέσχιζε όλα ο αέρας, πριν προλάβουν να τα μαζέψουν. Το τιμόνι έσπασε και έμειναν ακυβέρνητοι μέσα σ' εκείνο το πυκνό σκοτάδι, της καταγιδας και της κολάσεως. Από την κουβέρτα – το κατάστρωμα – τα πήρε όλα η θάλασσα, κάβους, άγκυρες, μπουκαπόρτες, βάρκες, τη γέφυρα με την πυξίδα και τα ξάρτια. Το καϊκι ήταν πλέον στη διάθεση της αφρισμένης θάλασσας. Ο καπετάνιος τάχασε και όλοι γαντζωμένοι σε διάφορα μέρη του καταστρώματος, έβλεπαν τον

αφανισμό να τους πλησιάσει. Επί ώρες επάλευαν με τα κύματα. Ελπίδα καμία δεν είχαν πια. Η ανθρωπινή αδυναμία ήταν ανίσχυρη να τους βοηθήσει. Όλοι έκλαιγαν, βλέποντας το χάρο με τα μάτια τους, κι εφώναζαν, ζητώντας βοήθεια.

Μα απ' όλους, ένας μόνο ήλπιζε στη σωτηρία· ο Θεόφιλος. Έχοντας αγκαλισμένο το δεύτερο άρμπουρο, που ήταν κι εκείνο κομμένο στη μέση, προσηύχετο. Ζητούσε από το Θεό ν' ανοίξει της ευσπλαχνίας του την πύλη. Και την άνοιξε διάπλατα ο καλός Θεός. Σε μια μεγάλη αστραπή, είδαν όλοι, μέσα στη λάμψη της, τη μορφή ενός γέρου Δεσπότη, που γονατιστός είχε απλωμένα τα χέρια του, το ένα προς τα άνω παρακαλώντας και το άλλο προς τα κάτω ευλογώντας. Ο Θεόφιλος δεν άργησε να γνωρίσει τη μορφή. Ήταν η τόσο προσφιλής του μορφή του Αγίου Ηγουμένου, που τον προστάτευε, και που τον έστειλε ο Θεός να τους βοηθήσει. Άρχισε να κλαίει από τη χαρά του. Τον είδε, ναι τον είδε, τον εγνώρισε, αλλά και οι άλλοι τον είδαν, χωρίς να τον γνωρίζουν. Και σαν έσβησε η αστραπή, και σαν έχασαν τη μορφή εκείνη την γλυκειά, τα στοιχεία της φύσεως ηρέμησαν. Η θάλασσα γαλήνεψε· ο αέρας σταμάτησε· η βροχή έπαυσε· τα σύννεφα, σαν κάποιο χέρι να τα τράβηξε, άφησαν κατακάθαρο τον ουρανό να ξεπροβάλλει, στολισμένο με τα πολύφωτα άστρα του και το όμορφο φεγγάρι του. Το καΐκι δεν δερνόταν πια. Είχε προσαράξει σ' ένα αρκετά μεγάλο κομμάτι στεριάς, που σαν θείο δώρο, του προσέφερε την ασφάλεια. Και οι άνθρωποι που ήσαν μέσα στο καΐκι, γονατιστοί, τώρα, μπροστά στο Θεόφιλο, τον φιλούσαν. «Μας έσωσε ο Θεός, του έλεγαν, τον ευχαριστούμε· είδαμε το θαύμα που μας έκαμε. Ας είναι δοξασμένο το άγιο όνομά του». Και εκείνη τη στιγμή, ανεβαπτίσθησαν όλοι στο Χριστό· και οι Μουσουλμάνοι, τον πίστεψαν κι εκείνοι. Όλα έφτιαξαν μέσα στο καΐκι. Έμψυχα και άψυχα αναμορφώθηκαν. Και η κοινωνία εκείνη «των όφρων και των σκορπίων», μετεβλήθη σε κοινωνία αγγέλων, όπως την πόθησε ο Θεόφιλος.

Μεγάλη, στ' αλήθεια, η προσφορά του! Ικανοποιημένος ο Θεόφιλος, έμεινε εκεί, κοντά στους ανθρώπους εκείνους, διάστημα αρκετό. Δεν τον άφηναν να τους αποχωρισθεί. Μα ο Θεόφιλος, πιστεύοντας πως ο προορισμός του τον καλούσε και κάπου αλλού, για να προσφέρει πιο πολλά ακόμη στο Θεό, μια που ήταν πεπεισμένος ότι η πίστις των ανθρώπων εκείνων ήταν καλά ριζωμένη μέσα στις καρδιές τους, απεφάσισε να ξεμπαρκάρη, για να ξεκουραστή για λίγο και να ιδή και τους γονείς του. Και σ' ένα ταξίδι του καϊκιού στη Ζάκυνθο, ξεμπάρκαρε.

Δεν έμενε πολύ στην πατρίδα του ο Θεόφιλος. Εκάθησε κοντά στους γονείς του περίπου ένα μήνα. Θα έμενε περισσότερο, αλλά κατέπλευσε στη Ζάκυνθο ένα καΐκι με Έλληνα ιδιοκτήτη και καπετάνιο από τη Χίο.

Το πλήρωμα ήταν ανάμικτο από Έλληνες και Αγαρηνούς. Υστερούσε όμως στη σύνθεσή του, γιατί του έλειπε ένας πεπειραμένος ναύτης. Ο καπετάνιος βγήκε στον αιγιαλό και ζήτησε να του συστήσουν κανένα για να τον πάρη. Όλοι του μίλησαν για το Θεόφιλο. Ήλθαν σ' επαφή και αφού του έδωσε πολλές καλές διαβεβαιώσεις, για το πλήρωμα, ότι είναι όλοι φιλήσυχοι και εργατικοί, δέχτηκε και μπάρκαρε ο Θεόφιλος. Με το καΐκι αυτό έκαμε πολλά ταξίδια. Γνώρισε καλά τους ανθρώπους που ζούσε κι εργαζότανε μαζί τους, τους χαρακτήρες τους, τις διαθέσεις τους, τις σκέψεις τους, τον εσωτερικό τους κόσμο, τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Δέκρνε, ότι ο καθένας είχε και κάτι το δικό του.

Δεν βρέθηκε προ μιας ομαδικής ομοιομόρφου και ταυτοσήμου ιδιοσυγκρασίας ατόμων, κινουμένων από τα ίδια κίνητρα, και εμφορουμένων από τις ίδιες αρχές σκληρότητας και ασεβείας. Ήταν ένα μωσαϊκό χαρακτήρων και ιδιοσυγκρασίας. Και στο σημείον αυτό, τα πράγματα εφαινόντο δύσκολα για το Θεόφιλο. Και όχι για τίποτε άλλο, όχι για το θέμα της συνεργασίας των στο καΐκι, γιατί τέτοιο ζήτημα ούτε ανέκυψε, ούτε αντιμετώπισε ποτέ ο φύσει εργατικός Θεόφιλος, αλλά, για το θέμα της Ιεραποστολικής του ιδιότητος. Ένοιωθε, ότι, και εκεί μέσα ο προορισμός του, ήταν ανώτερος και πολύ υπέρτερος των γηϊνων ενασχολήσεων.

Και έπρεπε, πάση θυσία, να επιβάλη τις Χριστιανικές αρχές του. Εζήτησε από το Θεό να τον βοηθήση. Και ο Θεός, δέχτηκε ευμενώς την αίτησή του.

Πόσο πρόθυμος είναι ο Θεός να απαντά, στις αγνές, στις ηθικές, στις λογικές απήσεις! Άλλως τε, τα απήματα του Θεόφιλου, είχε αποδεχθή, ότι είχαν πάρει μια ξεχωριστή θέση μέσα στην καρδιά του Θεού.

Προχώρησε λοιπόν με θάρρος, στο έργο του ο Θεόφιλος. Δεν βιάστηκε· καμιά φορά η βιασύνη φέρνει την αποτυχία. Εμελέτησε του καθενός τον εσωτερικό κόσμο και αφού επείσθη, ότι υπήρχε έδαφος, ανώμαλο βέβαια και ακανθώδες, προχώρησε με βήμα σημειωτόν εις την αρχή. Επροτίμησε τις μεμονωμένες κατηχήσεις. Και με τρόπο μάλιστα που θα εξησφάλιζε το αποτέλεσμα. Προς τούτο, εξεμεταλλεύετο τις ώρες της εργασίας. Σε κάθε βάρδια είχε κοντά του, πότε ένα και

πότε δύο συναδέλφους του. Τους άνοιγε συζήτηση γύρω από τα θέματα της τέχνης τους και κατέληγε στο φλέγον θέμα της πίστεως εις τον Θεόν. Όλα τα συνδύαζε και όλα τα έφερνε τόσο όμορφα, που, σιγά – σιγά άνοιγε τις κουρασμένες καρδιές των θαλασσοδαρμένων συντρόφων του. Αυτό το άνοιγμα των καρδιών των ανθρώπων εκείνων τον έθελγε. Είναι πολύ μεγάλο και πολύ δύσκολο, συγχρόνως πράγμα, το να επιχειρήσει κανείς, και πολύ περισσότερο το να επιτύχει, ν' ανοίξει κλεισμένες, από πολλά – πολλά χρόνια, καρδιές και μάλιστα καρδιές, που δεν μπήκε ποτέ μέσα σ' αυτές ούτε το παραμικρό ίχνος της Θεϊκής χαράς, γιατί αν είχε κάποτε εισχωρήσει, έστω και το ελάχιστο, τότε, όσο κλειστές και αν ήσαν, με το άνοιγμά τους, κάτι θα υπήρχε που θα τις έκανε να δεχθούν πιο εύκολα το φως. Τις καρδιές εκείνες, τις εύρισκε κενές ο Θεόφιλος. Τόσο κενές, όσο και ξένες προς τις Χριστιανικές επιταγές. Γί αυτό, οι άνθρωποι εκείνοι ζούσαν μακριά, πολύ μακριά, από τον Θεό. Δεν τον ε γνώριζαν και δεν ενδιεφέρθησαν ποτέ να τον γνωρίσουν, γιατί και ποτέ δεν είχε βρεθή κανείς να τους τον αποκαλύψει. Να τους τον φανερώσει, να τους τον δείξει, να τους κάμει να πεισθούν, ότι ο άνθρωπος ανήκει σε κάποια λατρεία, ότι εξαρτάται από κάποιο κέντρο, που η ύπαρξίς του είναι αναμφισβήτητη, ότι αυτό το κεντρικό σημείο της εξαρτήσεώς μας, είναι ο νους και η αγάπη του Θεού.

Αυτά όλα, τους τα απεκάλυψε ο Θεόφιλος και κατώρθωσε, εργαζόμενος έτσι ένα περίπου χρόνο, να δημιουργήσει μια Χριστιανική κοινωνία μέσα στο καϊκι. Η λατρεία του Θεού είχε φέρει τα αγαθά της αποτελέσματα. Άλλαξαν όλοι τη φόρμα της αγνοίας που φορούσαν και ντυθήκανε τη φόρμα του ηθικού μεγαλείου. Στα πρόσωπά των ήταν σκιαγραφημένη η ευχαρίστησις και η απαλότης της ψυχής που την προσδίδει η κατά Χριστόν αγωγή.

Ο καπετάνιος έβλεπε τη μεταστροφή και απορούσε για το πώς και το γιατί. Ήθελε να μάθει το πώς έγινε η μεταστροφή, αλλά και το γιατί έγινε, παρ' όλον ότι, απ' αυτό το γιατί, η επιχείρησίς του είχε βελτιωθή σημαντικά.

Το πλήρωμα, πιστεύοντας, τώρα, ότι η εργασία είναι προσευχή, δεν την έβλεπε την εργασία του σαν αγγαρία φορτική, αλλά σαν καθήκον που έπρεπε, οπωσδήποτε, να επιτελεσθή. Και έτσι, τα πράγματα πήγαιναν πολύ καλύτερα από πριν. Άλλος αν ήταν στη θέση του καπετάνιου, θα έπαιρνε το Θεόφιλο, σαν έμαθε το πώς και το γιατί, και θα τον ανεκήρυττε μεγάλο του ευεργέτη. Αλλά ο καπετάνιος εκείνος, έκρυβε μέσα του τον διάβολο. Τον έκρυβε συστηματικά, ή μάλλον, ο διάβολος κρυβόταν μέσα του, κατά τον τρόπο το δικό του. Και ο διάβολος, το

πονηρό και ακάθαρτο πνεύμα της κακίας, που έβλεπε τον Θεόφιλο να του αποσπά φίλους ιδικούς του, να τους αναβαπτίζει και να τους παραδίδη «εις Χριστόν» απεφάσισε να δράση βάζοντας σε δοκιμασίες τον Θεόφιλο. Και βρήκε το εκτελεστικό του όργανο, τον ιδιοκτήτη και καπετάνιο του καϊκιού, που ήταν αφιερωμένος στη λατρεία του σατανά, χωρίς να φαίνεται, για να θέση εις εφαρμογή το ψυχοφθόρο σχέδιό του.

Έτσι το πνεύμα του κακού βρίσκει πάντοτε τις ευκαιρίες για να δράση, δια μέσου των ανθρώπων του, που έχουν σ' αυτό παραδοθή.

Μια νύχτα που το καϊκι ταξίδευε προς τη Χίο, ο καπετάνιος εδοποίησε το Θεόφιλο πως τον θέλει. Ο Θεόφιλος πρόθυμος όπως ήταν, νομίζοντας πως τον ήθελε για να του αναθέση καμιά πρόσθετη εργασία, έτρεξε με ευχαρίστηση μεγάλη. Ο καπετάνιος όταν τον είδε έκλεισε την πόρτα της καμπίνας του και την κλείδωσε. Ο Θεόφιλος διερωτήθη, «γιατί αυτός κλειδώνει την πόρτα; Τι να θέλει άρα γε;» και τον άφησε να εκδηλωθή, παίρνοντας θέση ακριβώς απέναντί του. Και δείχνοντας πως δεν κατάλαβε την ενέργεια του καπετάνιου του, τον ερωτά: «Τι γυρεύεις καπετάνιε; Καμιά αγγαρία πάλι; Πές μου που να πάω;». Ο καπετάνιος δεν απήντησε, αλλά σε λίγο σηκώθηκε, πλησίασε το Θεόφιλο και άρχισε να τον χαιδεύη λέγοντάς του: «δεν γυρεύω αγγαρία, ούτε τίποτα άλλο που να σε κουράση· θέλω απόψε να μείνουμε μαζί εδώ μέσα. Θα κοιμηθούμε στο κρεβάτι.....».

Ο Θεόφιλος δεν τον άφησε να συνεχίση· με μια απότομη κίνηση του έκλεισε το στόμα με το χέρι του και με ύφος αυστηρό του είπε: «δεν ντρέπεσαι; Δεν φοβάσαι το Θεό; Αυτό που γυρεύεις δεν θα γίνη ποτέ· κρίμα που σε νόμιζα για άνθρωπο ηθικό· διώξε από κοντά σου το διάβολο που σε κάνει να σκέφτεσαι τόσο πονηρά· άνοιξε να φύγω, γιατί αν δεν ξεκλειδώσης θα την σπάσω αυτή την πόρτα». Ο καπετάνιος αγρίεψε και επετέθη, με πρόθεση να δαμάση το Θεόφιλο, αλλ' εκείνος αντεπετέθη· νέος γερός όπως ήταν, έβαλε κάτω τον καπετάνιο, του πήρε το κλειδί της πόρτας, την άνοιξε και βγήκε έξω στο κατάστρωμα.

Εγλύτωσε από τα δίχτυα του σατανά· τον πάταξε και ικανοποιημένος, αλλά στο έπακρο στενοχωρημένος, έτρεξε σε μια άκρη που δεν τον έβλεπε κανένας και μέσα στο σκοτάδι της νύχτας, γονάτισε και προσευχήθη. Στη θέση εκείνη και στη στάση της προσευχής τον βρήκε η ανατολή της ημέρας. Σηκώθηκε και πήγε στη

δουλειά του, χωρίς να πη τίποτα σε κανένα. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας το καΐκι έφθασε στη Χίο. Ο Θεόφιλος ξεμπάρκαρε και εγκατέλειψε τον τόπο εκείνο της φρικτής δοκιμασίας. Και ήταν πραγματικά φρικτή για τον Θεόφιλο εκείνη η δοκιμασία. Δεν την περίμενε ποτέ. Του ήλθε σαν κεραυνός, που παρ' ολίγο να τον έπληττε τον διεφύλαξε όμως ο Θεός. Γιατί τον Θεό εσκέφθη και τον Θεό επεκαλέσθη, στις δύσκολες εκείνες στιγμές. Έμεινε στη Χίο, για να βρή κανένα άλλο καΐκι να μπαρκάρη. Η περιοχή όμως ήταν Τουρκοκρατούμενη. Οι Χριστιανοί υπέφεραν πολύ. Γύριζε ο Θεόφιλος μόνος, ξένος μεταξύ ξένων και κανείς δεν τολμούσε να τον πλησιάσει, από τους Χριστιανούς. Φοβόντουσαν τους Τούρκους, γιατί ο καθένας δεν ήξερε την προέλευση και τον ρόλο που τυχόν έπαιζε ο Θεόφιλος γυρίζοντας κάτω στο λιμάνι.

Και άρχισε να υποφέρει. Τα λίγα χρήματα που είχε του σώθηκαν οι στερήσεις και η πείνα τον περιέσφυσαν. Εκείνος όμως, μέσα σ' αυτές υμνούσε και δοξολογούσε το Θεό, λέγοντάς του διαρκώς: «Είμαι έτοιμος να υποταχθώ στο θέλημά σου Κύριε, και να αποθάνω ακόμα χάριν του ονόματός σου του Αγίου».

Και μ' αυτή τη διαβεβαίωση, μ' αυτό τον ξεχωριστό, αλλά και εξαιρετικό τύπο λατρείας, έδνε θάρρος στον εαυτό του ο Θεόφιλος. Και αντλούσε και ηθική δύναμη τόση, όση του εχρειάζετο, δεδομένου ότι τον ψυχικό του κόσμο ήρχισαν να τον επισκιάζουν τεράστιοι μελανίες προβλέψεων και φόβων, ότι κάτι το πολύ δύσκολο και το πολύ τρομακτικό, με ιλιγγιώδη ταχύτητα, ερχότανε κοντά του.

Και περίμενε αυτό, το άγνωστο κακό, που το προμάντευε, προσευχόμενος και ελπίζων, ότι από το κακό αυτό, οποιοδήποτε και αν ήτο, θα έβγανε, αναμφισβήτητα, κάποιο καλό, που θα τον πλησίαζε στο κεντρικό σημείο των ωραίων πνευματικών ενατενίσεών του και θα τον έφερε, με βεβαιότητα, στην ασφαλή θριαμβική γαλήνη του ουρανού.

Και προετοιμάζετο για το κάθε τι που θα του συνέβαινε για να το αντιμετωπίσει με όλη τη δύναμη της ψυχής του, έστω και με θυσία του εαυτού του, χάριν της πίστεώς του στην αληθινή θρησκεία του γλυκυτάτου του Ναζωραίου, την οποία, έβλεπε, στη Χριστιανικώτατη εκείνη περιοχή, της μυροβόλου Χίου, να συμπιέζεται εξοντωτικά, υπό των απίστων Μωαμεθανών.

ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΘΛΗΣΗ

Τα προμαντεύματα δεν άργησαν να γίνουν πραγματικότητας. Το κακό, ποτέ δεν βρίσκει στο δρόμο του εμπόδια· και αν τα εύρη, έχει τη δύναμη, έστω και ακρωτηριασμένο, να φθάση εκεί που προορίζεται, και να βλάψη· ν' αφήση, λίγο ή πολύ, τα ίχνη του, που, οπωσδήποτε, είναι ίχνη τρομερά, ανεξάρτητα του εάν, σε κάθε κακό, κρύβεται και ένα καλό, όπως και αντιθέτως. Το κακό, είναι πάντα κακό. Αλλά, όσο κακό και αν είναι, πάντα θα φέρη και κάτι καλό. Είναι αξίωμα που έχει βγη μέσα από τη ζωή και που το ενεσάρκωσαν οι αθάνατοι πρόγονοί μας: «Ουδέν κακόν αμιγές καλού· και ουδέν καλόν αμιγές κακού».

Από το κακό της Σταυρώσεως του Θεανθρώπου, βγήκε το αφάνταστα μεγάλο καλό, το καλό της Αναστάσεως, αλλά και η Ανάστασις, χωρίς τη Σταύρωσι, δεν θα εγίνετο ποτέ, ούτε θα ήτο νοητή.

Ο Θεόφιλος, για να φθάση εκεί, στο φωτοβόλο ύψος της τελειότητας, έπρεπε να περάση από το ανηφορικό σταυροδρόμι της θλίψεως, έπρεπε να δοκιμάση το κακό, το τρομακτικό κακό, να το αντιμετωπίση, να αγωνισθή, να ματώση, να πονέση, και σαν φλογερός υπερασπιστής, να πέση επί των επάλξεων, μαχόμενος υπέρ των ιδανικών της Χριστιανικής πίστεώς του.

Και βλέπομεν τον νεαρό Θεόφιλο ν' ανεβαίνει το μαρτυρικό του Γολγοθά. Και να φθάνη μέχρι του σημείου που έφθασε Εκείνος, ο Μεγάλος Αναμορφωτής των καρδιών, και εκεί, να δέχεται τη δοκιμασία, και με χαρά του να προσφέρει τη μεγάλη θυσία.

Και βλέπομεν τον άσημο Ποπολάρο της Ζακύνθου, στις στιγμές της οδύνης και του πόνου του, στις στιγμές της φρικτής δοκιμασίας του, να δείχνη ότι περικοσμείται από τόσα αισθήματα αρχοντίας και ευγενείας, που όλοι μαζί οι παρόμοιοι κοσμικοί τίτλοι της πατρίδος του, δεν ήσαν ικανοί να φθάσουν αυτόν τον ένα και να αναμετρηθούν με το ύψος του ηθικού του μεγαλείου.

Και δεν είναι λίγες οι μορφές που κοσμούν το πάνθεον της παγκόσμιας προβολής, που ενώ εφαινόντο μικρές, ήσαν ουσιαστικά μεγάλες.

Πόσοι και πόσοι άσημοι, που εγεννήθησαν από τίμιους αλλά άσημους γονείς, και οι συνθήκες της ζωής τους ηνάγκασαν να παραμείνουν άσημοι, δεν είναι πλουτισμένοι από τη φύση με αριστοκρατία πνεύματος που ακτνοβολεί!

Σε πόσους και σε πόσους άξεστους, που οι κοινωνικοί όροι τους τοποθετούν στην άκρη του πεζοδρομίου της ζωής, δεν βρίσκει κανείς μεγάλες καρδιές, που χτυπούν για τους άλλους που πονούν!

Πόσοι και πόσοι δεν είναι εκείνοι, που ενώ ζουν μέσα στην ανέχεια και στη στέρηση, και δεν έχουν τίποτε άλλο να προσφέρουν, προσφέρουν στους πάσχοντα, τον ηρωισμό μιας συμπαραστάσεως ηθικής!

Μέσα στις «μορφές», μέσα στους «πόσους» και «πόσο», που κοσμούν το πάνθεον της παγκόσμιας προβολής, την πρώτη θέση, δικαιοματικά, κατέχει ο Ποπολάρος Θεόφιλος.

Γεννήθηκε άσημος, πτωχός, από άσημους και άξεστους γονείς. Έκρυβε όμως μέσα του, μια ολόκληρη αριστοκρατία ψυχής· μια αριστοκρατία πνεύματος, μια αριστοκρατία αισθημάτων, μια αρχοντιά, που την δέκρινε στο πρόσωπό του, ο μεγάλος του καθοδηγητής. Και της έδωσε σάρκα· και της χάρισε φτερά, ο ταπεινός Ηγούμενος της Αναφωνήτριας, ο κλεινός Ιεράρχης Διονύσιος ο Συγούρος.

Και στο σύντομο βίου του, ο Θεόφιλος, εκεί που η Θεία Πρόνοια τον έταξε, δεν εσταμάτησε ποτέ την προσφορά. Εδόξασε το Θεό και έφερε ψυχές χαμένες στο Θεό.

Και στις στιγμές της πικρής δοκιμασίας του, και του ηρωικού του τέλους, ανεδείχθη, ο άσημος εκείνος Ποπολάρος της Ζακύνθου, μέγας και θαυμαστός. Και μπήκε στις ακωνιότητες τις σφαίρες, με μια ψυχή, απαστράπτουσα και ακτινοβολούσα.

Δύο ήσαν οι σημαντικοί σταθμοί της ζωής του Θεόφιλου. Η Νήσος Ζάκυνθος και η Νήσος Χίος.

Στην πρώτη, είδε το φως της ζωής και εγνώρισε το αληθινό φως, που του εφώτισε του βίου τας λεωφόρους.

Στη δεύτερη, εγνώρισε τον πόνο, την οδύνη, τη δοκιμασία, τα φρικτά πάθη, αντιμετώπισε το μαρτύριο και το θάνατο, αλλά και ητύχησε να δεχθή από το χέρι του Θεού της δικαιοσύνης το στεφάνι και να ακούση από το ίδιο στόμα του Θεού, το «Εύ, δούλε αγαθέ και πιστέ! Επί ολίγα ής πιστός, επί πολλών σε καταστήσω· είσελθε εις την χαράν του κυρίου σου».

Αλλά, ας πλησιάσουμε τον Θεόφιλο, μαζί δε και το δράμα του, και ας τον παρακολουθήσουμε από κοντά, όσο μπορούμε περισσότερο κοντά.

Ευρίσκεται άστεγος και γυρίζει πενασμένος μέσα στους παραλιακούς δρόμους της Χίου. Ψάχνει και ζητεί Ελληνικό καϊκι για να μπαρκάρη.

Και ενώ ερευνά, ξάφνου παρουσιάζεται μπροστά του ένας ναυτικός Αγαρηνός. Του προσφέρει εργασία στο καϊκι του. Ο Θεόφιλος δεν δέχεται. Ο Αγαρηνός επιμένει και ο Θεόφιλος αρνείται. Δεν θέλει να εργασθή κοντά σε Αγαρηνούς. Είναι της κακής ώρας πειραταί. Είναι άσπονδοι εχθροί της Χριστιανικής πίστεώς του. Θυσιάζουν και καταστρέφουν τα πάντα. Όπου πατήσουν λεηλατούν και ερημώνουν· ίδια τα Ελληνικά νησιά και μοναστήρια, με τους Εκκλησιαστικούς τους θησαυρούς, είναι η μοναδική λεία των Αγαρηνών. Πώς ήτο δυνατόν ο Θεόφιλος να πάη κοντά τους; Αδύνατον· και αυτό το αδύνατον, το εδήλωσε κατηγορηματικά στον Αγαρηνό.

Ο βάρβαρος και άπιστος Αγαρηνός, μπροστά στην επίμονη άρνηση του Θεόφιλου, «εθυμώθη» μας λέει ο σύγχρονός του Ιστορικός, και ο ίδιος συνεχίζει: «και μη έχων τι άλλο να κάμη (ο Αγαρηνός) τον συκοφαντεί, πως εφόρει εις το κεφάλι του σκούφια των Αγαρηνών· ευρεθέντες δε άλλοι πολλοί Αγαρηνοί, ώρμησαν κατ' επάνω του, και σπρώχνοντες αυτόν και κτυπώντες, τον επήγαν εις τον Κριτήν, και εψευδομαρτύρησαν κατ' αυτού».

Εδώ προβάλλεται το πρώτον μέρος της δοκιμασίας του Θεόφιλου. Προβάλλεται και στηρίζεται επάνω σ' ένα ψέμμα, που απ' άκρου εις άκρον κυριαρχεί.

Το κακό ήλθε απρόσκλητο, γιατί έτσι πάντα έρχεται και έτσι, απροσδόκητα και εφιαλτικά, χτυπά τον αθώο και του ματώνει την καρδιά.

Ο Θεόφιλος κατηγορείται μπροστά στον Τούρκο Πασσά, που είναι εν ταυτώ και ο άνθρωπος που απομένει την κατά το γούστο τους δικαιοσύνη και που, συνεπεία τούτου, έχουν κάθε λόγο να πιστεύουν στην ... ορθή κρίση του οι Αγαρηνοί.

Κατηγορείται συκοφαντούμενος και στηρίζουν την κατηγορία οι άνθρωποι εκείνοι, συκοφαντούντες.

Ουσιαστικά, αδίκημα δεν υπήρχε, γιατί όλοι οι ναυτικοί της εποχής εκείνης φορούσαν «σκούφο» στο κεφάλι. Ακόμη, και αυτοί που δούλευαν στις Βενετσιάνικες και Τούρκικες γαλέρες «σκούφο» χρησιμοποιούσαν. Άλλ' ανεξάρτητα, ο Θεόφιλος,

όταν γύριζε στη Χίο, δεν έφερε «σκούφο». Περί τούτου, δεν χωρεί αμφιβολία. Γιατί, ο ίδιος ο ιστορικός που περιέγραψε το μαρτύριό του και εν συνεχεία ο σοφώτατος Χίος Γεώργιος ο Κορέσσιος που συνεκέντρωσε στοιχεία για τον Θεόφιλο και συνέθεσε «Ελληνιστί» εγκώμιο προς τον Μάρτυρα, καθώς και ο Χίος Ιερομόναχος Νικηφόρος, ο συντάκτης του Χακού Λειμωναρίου, με χωρίς καμιά επικύλαξη, ομιλούν περί καθαρής συκοφαντίας, «ότι εφόρει εις το κεφάλι του τον σκούφον των Αγαρηνών» και ψευδομαρτυρίας, «τον επήγαν εις τον Κρηήν και εψευδομαρτύρησαν κατ' αυτού».

Η πρώτη φάσις της δοκιμασίας του Θεόφιλου στηρίζεται στην αδικία.

Και ακολουθεί η δεύτερη φάσις της δοκιμασίας του Θεόφιλου, που σχετίζεται με την απόφαση του «Κρηή», και αυτή, στηρίζεται στην αδικία. Λέγει η απόφαση: «... μίαν φοράν οπού εφόρει σημείον Τούρκικον εις την κεφαλήν του, πρέπει να γίνη Τούρκος».

Τούρκος, ο Θεόφιλος! Κεραυνός εν αιθρία. Οτιδήποτε άλλο μπορούσε να περιμένη κανείς, αλλά όχι αυτό.

Μα και αυτό, για το Θεόφιλο, ήταν κάτι που είχε το θάρρος και τη δύναμη να το αντιμετωπίση.

Είχε γρανιπένια την πίστη του στο Χριστό και στην Ελλάδα. Καμμία επίδραση δεν ήτο ικανή να του επηρεάση της πίστεώς του τον γρανίτη.

Άτεγκτος, αδιάφθορος, ακλόνητος, σταθερός, αληθινός στρατιώτης Χριστού, άκουσε με ψυχραιμία την απόφαση.

Και ορθώνει το ανάστημά του, ο νεαρός Θεόφιλος, μπροστά στον άδικο «Κρηή», μπροστά στους συκοφάντες του, μπροστά στους ψευδομάρτυρες, μπροστά στο συρφετό των Αγαρηνών, που είχαν κατακλύσει το «κατ' ευφημισμόν» κρηήριο και τον είχαν κυκλωμένο, και με φωνή σταθερή που έδειχνε αποφασιστικότητα μεγάλη, τους λέγει: «Εγώ είμαι Ορθόδοξος Χριστιανός και Έλληνας. Εγώ δεν αρνούμαι τον Χριστό μου ποτέ, αυτόν πιστεύω και αυτόν ομολογώ. Ώ ναι, πιστέψατέ τον κι εσείς· είναι τόσο αληθινός Θεός και μεγάλος, είναι τόσο καλός, που θα ιδήτε το φως της πραγματικής ζωής· και θα σας συχωρέση, για την αδικία που μου κάνετε». Τον σταμάτησαν· τον κύτταξαν· κι απεφάσισαν να του δείξουν, προς στιγμήν, καλωσύνη, με την ελπίδα, μήπως έτσι τον κατάφερναν. Άφησαν τις

αγριότητες. Και προσεπάθησαν να τον πείσουν ν' αλλάξει θρησκεία κι εθνικότητα, με κολακειές και υποσχέσεις. Του έταζαν χίλια δού. Αξιώματα, δόξες, τίτλους, τιμές πλούτη, γυναίκες. Τον επέζαν με το καλό και άλλοι με το άγριο. Άλλ' ο Θεόφιλος, δεν εκάμπτετο. Εφώναζε διαρκώς: «Εγώ δεν αρνούμαι το Χριστό μου ποτέ· αυτόν πιστεύω και αυτόν ομολογώ». Και όσο τον εκολάκευαν, όσο τον επέζαν, όσο τον ηπείλουν, όσο τον εξεβίαζαν, τόσο και περισσότερο, ενισχύετο «εν τη πίστει». Ο γρανίτης εγίνετο σκληρότερος και η θέλησής του να ομολογήσει Χριστόν και να αποθάνη για τον Χριστό, τόσο και περισσότερο, καθίστατο σταθερότερη.

Εκείνες τις στιγμές, τις δύσκολες, τις τραγικές, τις φρικτές, τις στιγμές του εξαναγκασμού του να δεχθή ν' απαρνηθή την πίστη την αγία, ο Θεόφιλος τίποτε άλλο στον κόσμο δεν εσκέπετο, παρά Χριστόν «και τούτον Εσταυρωμένον». Ούτε πατέρα, ούτε μητέρα, ούτε άλλο τι που τον συνέδεε με τη ζωή, δεν έθετε προ των οφθαλμών του. Τα πάντα τα είχε ξεχάσει και τα πάντα τα είχε σβήσει. Ένα μόνον δεν είχε ξεχάσει· και ένα μόνον δεν άφησε από τη σκέψη του να σβήση: Την αγία μορφή του Δεσπότη και Ηγουμένου, που του έδειξε το δρόμο του Θεού και του εχάραξε στην καρδιά του τον Χριστό.

Αυτή τη μορφή έβλεπε και αυτή τη μορφή ποθούσε να τη συναντήσει το ταχύτερο, στους ουραμούς. Να την δη, να την αγκαλιάσει, να της δώσει τον εαυτό του, έτσι αγνό και ωραίο όπως τον διεφύλαξε, να τον πάρη, να τον πλησιάσει στο θρόνο του Θεού και να τον παραδώσει στην άπειρη ευσπλαχνία του και στις απέραντης μεγαλωσύνης του το έλεος.

Η τρίτη φάσις της δοκιμασίας του Θεόφλου είναι φρικτότερη. Ο «Κριτής» και το γύρω του πλήθος των Αγαρηνών, που επί ώρες ούρλιαζαν σαν τους σκύλους, αφού είδαν, ότι ο Θεόφιλος ηρνείτο και δεν ήθελε να συμμορφωθεί με την απόφαση, ώρμησαν επάνω του, τον άρπαξαν, άρχισαν να τον χτυπούν, τον έρριξαν κάτω, τον ξάπλωσαν στο δάπεδο του κρητηρίου, τον γύμνωσαν και, όπως αφηγείται ο σοφώτατος Χίος Γεώργιος ο Κορέσσιος, «περιέτεμνον αυτόν άκοντα». – Ενήργησαν επ' αυτού μια πράξι που την απαγορεύει η Χριστιανική Θρησκεία.

Με το άγιον Βάπτισμα, «ούτε περιτομή, ούτε ακροβυστία», αλλά «καινή κτίσις».

Οι βάρβαροι, μ' αυτό τον τρόπο, ηθέλησαν να ταλαιπωρήσουν ψυχικά και σωματικά τον Θεόφιλο. Να ξεφτελίσουν την θρησκεία του, να τον κάμουν να

πονέση, όσο μπορούσαν περισσότερο. Και πόνεσε ο Θεόφιλος πολύ. Ο ηθικός πόνος του τρύπησε βαθειά την καρδιά. Κι εκεί κάτω που βρισκόταν, αιμόφυρτος και γυμνωμένος, προσηύχето, και παρακαλούσε το Θεό να τους συχωρέση.

Το κρητήριο άδεασε. Οι Αγαρηνοί, κουράστηκαν να χτυπούν, κι έφυγαν. Ο Θεόφιλος έμεινε λιπόθυμος. Έχασε τις αισθήσεις του και περιέπεσε σε νάρκη. Έτσι, γυμνός και καταματωμένος, παρέμενε στη θέση εκείνη του μαρτυρίου του, επί αρκετές ώρες.

Σαν συνήλθε, είδε πως είχε αλλάξει περιβάλλον. «Τον επήρε μαζί του εις βασιλικός άνθρωπος, οπού έτυχεν εκεί, δια να τον υπάγη εις την Κωνσταντινούπολν, δια να του δώση δώρον του Βασιλέως, επειδή ήτο πολύ εύμορφος και νέος, έως δέκα οκτώ χρόνων», γράφει στο «Εγκώμιό του προς τον Μάρτυρα», ο σοφώτατος Κορέσιος.

Και εδώ, εισέρχεται στην τέταρτη φάσι της σκληρής δοκιμασίας του ο Θεόφιλος.

Τώρα, απειλείται και με έναν άλλο ακόμη, όλως πρωτότυπο κίνδυνο: έναν κίνδυνο, κατά πολύ τρομακτικώτερο των προηγουμένων.

«Εις βασιλικός άνθρωπος», δηλαδή, ένας επίσημος, εκπρόσωπος των ανακτόρων του μεγάλου Σουλτάνου της Πύλης, τον παίρνει από τα χέρια των δημίων του, όχι γιατί είχε την καλωσύνη να του σώση τη ζωή, αλλά, γιατί η διεφθαρμένη σκέψις του, του υπηγόρευσε κάτι άλλο: να εκμεταλλευθή την περίσταση: να την εκμεταλλευθή επ' ωφελεία ιδική του, και επί ζημιά του άτυχου νέου, που εσφάδαζε κάτω στο έδαφος και ήταν άξιος μόνον οίκτου και δακρύων.

Στην Αυλή του Σουλτάνου ωργιάζε η διαφθορά και η ακολασία. Νέοι και νέες, ως επί το πολύ Έλληνες και Ελληνίδες, που έλαμπαν με την ομορφιά τους και είχαν βία εγκλεισθή στα χαρέμια, κι είχαν ριφθή εκεί μέσα σαν βορά στην ικανοποίηση των κτηνωδών ορέξεων του μεγιστάνος, κατά τις εξαντλητικές εις όργια νύχτες των ανακτόρων.

Ο «βασιλικός άνθρωπος» βρήκε, ότι ο Θεόφιλος θα ήταν το καλύτερο «δώρο» που ήτο ποτέ δυνατόν στον «ασελγή» αφέντη του να προσφερθή.

Με το παράστημά του και την αρρενωπή ομορφιά του, θα προσέδιδε λάμψη και γοητεία μέσα στα χαρέμια, ο δε Σουλτάνος θα κατενθουσιάζετο από την τόση πετυχημένη δωρεά.

Ο κίνδυνος για το Θεόφιλο ήτο πολύ μεγάλος. Από την Σκύλλα θα έπεφτε στη Χάρυβδη.

Τί να έκανε; Πώς να εσώζετο; Ποίος θα τον βοηθούσε; Όλοι γύρω του ήσαν εχθροί, και μάλιστα θανάσιμοι. Τα πάντα τα έβλεπε σκοτενιά.

Αλλά μέσα όμως σ' εκείνα «τα πάντα», δέκρινε και κάτι που τα φώτιζε. Ήταν το φώς της ελπίδος του, το φως της πίστεώς του στο Θεό.

Και είχε πραγματικά στηρίξει επάνω στην πίστη την ελπίδα του ο Θεόφιλος.

Τι ωραιότερο υπάρχει στον οποιοδήποτε άνθρωπο, που απροσδόκητα πέφτει στην δυστυχία το κατώφλι, από το να στηρίξη επάνω στην πίστη και στην ελπίδα! Το λέει καθαρά κι ο εμπνευσμένος ποιητής:

«Μη φοβηθής αυτόν που στήριξε

πάνω στην πίστη, την ελπίδα·

τον είδα στη ζωή να χάνεται,

μα πάντα, ανίκητο τον είδα».

Ανίκητος έμεινε κι ο Θεόφιλος. Ουσιαστικά, ποτέ του δεν ηττήθηκε. Επολέμησε, έπεσε, αλλά δεν έπεσε ηττημένος· έπεσε νικητής και δοξασμένος.

Είναι πολλές οι μάχες που δίνει ο άνθρωπος μέσα στη ζωή· είναι πολλά εκείνα, που, σαν αντιξοότητες, σαν ανθρώπινες κακίες, σαν αδυναμίες, σαν συκοφαντίες, σαν ζηλοτυπίες, σαν μικρότητες, σαν εξοντωτικές μανίες των μικρανθρώπων, έστω και σαν καλωσύνες, παρουσιάζονται και κυκλώνουν τον καθένα, και πολλές φορές ασφυκτικά τον περισφύγγουν.

Είναι πολλά, τα υπέρ και τα κατά, που πλασιώνουν την έννοια της ζωής και που αντιμετωπίζει κατά γενικό κανόνα, ο ευτυχής και ο δυστυχής θνητός.

«Ευτυχής» και «δυστυχής»! πόσο μεγάλη είναι η απόσταση που χωρίζει τους δύο αυτούς όρους! αλλά και πόσο εύκολα συναντώνται μπροστά στον άλλο

όρο, προς τον οποίο φέρονται μοιραίως! Πόσο γρήγορα φθάνουν μπροστά στον όρο «θνητός»! και εκεί, κοντά σ' αυτόν, χάνουν την υπόστασή τους, το περιεχόμενό τους, την έννοιά τους, τη σημασία τους. «Ταύτα πάντα θάνατος διαδέχεται...».

Αλλά, πώς θα πρέπει ο θάνατος να τα διαδεχθή; Πώς θα πρέπει να δίνη ο άνθρωπος, τις μάχες μέσα στη ζωή; Τίμη τρόπο θα πρέπει να αντιμετωπίζει ο καθένας τα «πολλά εκείνα» που παρουσιάζονται, που κυκλώνουν, που περισφύγγουν; Καθώς «και οι λοιποί οι μη έχοντες ελπίδα;», που χάνονται και σβήνουν; Που συνθλιβονται; Που στροβιλίζονται; Που παρ' όλα αυτά, διαρκώς έρχεται κοντά τους, σαν σωσίβιο σωτηρίας, η μαγική φωνή «ολιγόπιστε εις τί εδίττασας;».

Κάθε μάχη για να κερδηθή θέλει θάρρος· και το θάρρος, αντλείται μόνο από την πίστη. Από τη σταθερή πίστη στο Χριστό. Με τον ενθουσιώδη σαλπικτήριο παϊάνα του, ενισχύει, ο Χριστός, σε κάθε αγώνα, σε κάθε μάχη, σε κάθε δύσκολη στιγμή της ζωής: «Θαρσείτε».

Αυτό το «θαρσείτε», υπήρξε για το Θεόφιλο, το μεγάλο του ξύπνημα, το μοναδική σημείο, που, σαν όραμα φωτεινό, το έβλεπε μέσα στα σκοτάδια της σκληρής δοκιμασίας του, της απεγνωσμένης πάλης του με τα στοιχεία τα τρομερά, που τον εκύκλωναν, που τον περιέσφυγγαν, που του απειλούσαν την ηθική υπόστασή του, και αυτή ακόμη τη ζωή του.

Κλεισμένος τώρα, μέσα σ' ένα δωμάτιο του σπιτιού του «βασιλικού ανθρώπου», του διεφθαρμένου δωρητή, γονατιστός προσεύχεται στο Θεό και τον παρακαλεί, τον ικετεύει να τον σώση από τη νέα του περιπέτεια. Και ο καλός Θεός, δεν αργεί να φανερωθή στον Θεόφιλο. Τις τραγικές, αλλά και ιερές εκείνες στιγμές, τις προβάλλει παραστατικώτατα, στο «εγκώμιόν» του, ο βιογράφος του Κορρέσιος. Και γράφει: «Ο ευλογημένος Θεόφιλος, παρεκάλει τον Θεόν μετά πολλών δακρύων, να τον λυτρώση από τας χείρας των και να του δείξη δρόμον να φύγη και την βαρβαρότητα εκείνων, και τον ψυχικόν κίνδυνον εις ον ευρίσκετο, ο δε Θεός ο ποιών το θέλημα των φοβουμένων αυτόν, εισήκουσε παρευθύς της δεήσεως του δούλου του Θεόφιλου. Και την εσπέραν εκείνην οπού επήγαν οι Αγαρηνοί να προσκυνήσουν, κατά την συνήθειάν των, και άφησαν τον Μάρτυρα μόνον εις το οσπήτιον, τον εφώτισεν ο Θεός και αρματώνων τον εαυτόν του με το σημείον του Σταυρού, έφυγεν εκείθεν. Και εκρύβη εις τόπον, οπού δεν ήξευρε κανείς. Ελθόντες δε εκείνοι από το προσκύνημά των και μη ευρόντες αυτόν, ήναψαν φώτα και τον εγύρευαν εις τα οσπήτια των Χριστιανών. Άλλ' ο Θεός τον εσκέπαζε και δεν τον εύρον. Ών δε

κεκρυμμένος τρεις ημέρας και τρεις νύκτας, επείνασεν ο ευλογημένος, όθεν εβγήκεν το μεσονύκτιον και επήγεν εις το οσπήτιον του καπετάνιου του και του έδωκαν και έφαγε. Και πάλιν ποιήσας εις τον εαυτόν του το σημείον του Σταυρού, έφυγε κρυφίως και επήγεν εις μίαν Εκκλησίαν και εσφαλίσθη, έως ότου ηύρεν ευκαιρίαν και επήγεν εις την Σάμον....».

Στη Σάμο ο Θεόφιλος βρήκε ψυχική ξεκούραση. Οι εκεί Χριστιανοί τον περιέβαλαν. Σαν δε έμαθαν τα της περιπετειάς του, τον περιέβαλαν με ευλαβική προσήλωση. Έμεινε κάμποσο καιρό κοντά τους. Περίπου τρεις μήνες. Σ' όλο αυτό το διάστημα, εξήρθη στο ύψος μιας, στο έπακρο αποδοτικής Ιεραποστολικής εργασίας.

Οι Σάμιοι ζούσαν κι εκείνοι κάτω από τη σκληρή Τουρκική κυριαρχία. Ο βάρβαρος κατακτητής ούτε ανεγνώριζε, ούτε παρείχε κανένα δικαίωμα ελευθερίας εκδηλώσεως των της λατρείας των. Ευρίσκοντο υπό την διαρκή απειλή του διωγμού και υπό την συνεχή επιβολή εξαντλητικών καταναγκαστικών απασχολήσεων, με διαφορομόρφους δυσβάσταχτες αγγαρίες, με τις οποίες, οι Τούρκοι δύο πράγματα επεδίωκαν. Πρώτον, να μην έχουν οι Χριστιανοί στη διάθεσή τους, έστω και τον ελάχιστο στο διάστημα της ημέρας χρόνο, για να τον αφιερώσουν στο Θεό και δεύτερον, να γίνονται οι δουλειές τους και να εκτελούνται τα έργα τους και εκείνοι να απολαμβάνουν, καθήμενοι, τους κόπους των Γκιαουρίδων. Μ' αυτά τα μέσα που μετρήχοντο, φαινομενικά είχαν κατορθώσει εκείνο που επεδίωκαν.

Αλλά είχαν ξεχάσει οι ανόητοι, κάτι άλλο. Ότι ο Έλληνας και Χριστιανός (και εκείνη την εποχή όλοι ήσαν γνήσιοι Χριστιανοί και Έλληνες) οπουδήποτε και να βρεθή και με οποιοσδήποτε συνθήκες ζωής, πάντα βρίσκει τρόπο να κάψει το λιβάνι της προσευχής. Όταν δεν μπορεί να πράξει άλλως, το καίει μέσα στα βάθη της ψυχής. Και αναπτερώνεται τότε και ενισχύεται τότε και γιγαντώνεται τότε και τότε, αναγεννάται και θαυματουργεί.

Ο Θεόφιλος, ήταν για τους υπόδουλους Σαμιώτες, ο καλύτερος δαυλός, που άναβε στα βάθη των ψυχών τους το λιβάνι της προσευχής. Μιας προσευχής, που έμοιζε με ιεροτελεστία μυστική, ευλαβική, που συνήρπαζε όλων τις καρδιές.

Και επέτυχε ο Θεόφιλος, με το ζωντανό παράδειγμά του, και με το πρακτικό του κήρυγμα, που το έκανε μέσα στις νύκτας το σκοτάδι, να μιλούν οι καρδιές των Χριστιανών με τον Θεό. Και είχαν όλοι καταλάβει, πως μέσα στον καθένα υπάρχει ζωντανή η μορφή του Θεού.

«Αυτός ο Θεός, που χαρίζει στον άνθρωπο την καρδιά του, όταν ο άνθρωπος, ειλικρινά, του δώσει τη δική του», έτσι τους έλεγε ο Θεόφιλος και έτσι οι υπόδουλοι ένοιωθαν της καρδιάς τους την προσφορά.

Και έλαμπε «φως Χριστού τοις πάσι».

Πόσο αποτελεσματικά, διαλύει το σκοτάδι της σκλαβιάς το φως του Χριστού! Με πόση θαυματουργική δύναμη, αυτό το φως του Χριστού, δέλυσε τα σκοτάδια των τετρακοσίων χρόνων σκλαβιάς των Ελλήνων!

Ο Θεόφιλος, που γεννήθηκε κι αυτός μέσα σε σκλαβωμένη Ελληνική περιοχή, υπό άλλης όμως μορφής κατακτητή, και που ζούσε, τώρα, και δοκίμαζε τα δεινά της σκλαβιάς του υπόλοιπου Ελληνισμού, σαν έβλεπε το φως του Χριστού να φωτίζει τις σκέψεις και να ζωογονεί τις καρδιές των σκλαβωμένων, ένοιωθε βαθειά ικανοποίηση για τη συμβολή του. Και εδόξαζε το όνομα του Θεού και εξεδήλωνε την ευγνωμοσύνη του στο Θεό, όχι μόνο για τον εαυτό του, αλλά και για τους άλλους πικραμένους Έλληνες αδελφούς του.

Και εκείνοι, ελάτρευαν τον Θεόφιλο, που τους κρατούσε τη δάδα της πίστεως και τους ενίσχυε με την ευτολία του.

Αλλά, δεν άργησε να έλθει, ανεπιθύμητη και απρόσκλητη, όπως πάντα, η κακή ώρα. Ένας μεγάλος κατασκότεινος μελανίας φάνηκε στον ορίζοντα και εξαπέλυε τη θύελλά του, επάνω στον Θεόφιλο.

Οι Τούρκοι που τον γύρευαν, γιατί είχαν πάρει διαταγές από τη Χίο να τον συλλάβουν, βρέθηκαν ξαφνικά επί τα ίχνη του. Και άρχισε ο άγριος διωγμός του. Τελικά δεν κατώρθωσαν να τον πιάσουν. Οι Χριστιανοί βρήκαν ένα περαστικό καϊκι με Έλληνα καπετάνιο και ιδιοκτήτη, και τα κατάφεραν να μπαρκάρη σ' αυτό ο Θεόφιλος. Σε μια απόμερη ακτή της Σάμου, κάποια πολύ χειμωνιάτικη νύχτα, που όλα της φύσεως τα στοιχεία ήσαν ξεσηκωμένα, επεβίβασθη στο καϊκι ο Θεόφιλος. Έπιασε αμέσως δουλειά και σε λίγο έφευγε, από τη φιλόξενη και τόσο Χριστιανική Σάμο.

Ο καπετάνιος τον διαβεβαίωσε, πως δεν θα έπανε στη Χίο, γιατί δεν είχε εμπόρευμα για κει. Αυτό, ιδιαίτερα ευχαρίστησε το Θεόφιλο. Και με ακράτητο ενθουσιασμό, ρίχτηκε στην εργασία.

Εκείνη τη νύχτα, κανένας από το πλήρωμα δεν ησύχαζε. Όλοι ευρίσκοντο επί ποδός, γιατί η φουρτούνα ήταν πολύ μεγάλη και η θύελλα ισχυρή. Πάλευαν ώρες

με τα κύματα. Είχε καλά ξημερώσει και αρκετά η ημέρα προχωρήσει, όταν ο καπετάνιος έβαλε, αναγκαστικά, πλώρη για τη Χίο. Δεν μπορούσε να κάμη αλλιώς. Η κακοκαιρία εμείνετο και όσο η ημέρα προχωρούσε προς τη δύση της, τόσο και οι κίνδυνοι για το καΐκι και το πλήρωμα μεγάλωναν.

Ο Θεόφιλος το κατάλαβε και εδοκίμασε απογοήτευση. Διεπίστωσε, όμως κι αυτός το αδιέδοξο: κι έτσι δεν μπόρεσε ούτε να παρακαλέση, ούτε αντίρρηση να φέρη: άλλ' ούτε και αν έφερνε, θα είχε αποτέλεσμα. Γιατί όλοι επέμεναν να πλευρίσουν τη Χίο, για να γλυτώσουν τον πνιγμό.

Και χωρίς να εκφράση τον παραμικρό γογγυσμό, γονάτισε και προσηυχήθη. Εδήλωσε υποταγή στο θέλημα του Θεού.

ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΘΥΣΙΑ, ΤΟ ΘΡΙΑΜΒΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΟΞΑ

Το καΐκι, ύστερα από πολλούς κλεδωνισμούς, προσήγγισε στη Χίο. Εκεί, κοντά σε μια βραχώδη ακτή, έρριξε τις άγκυρες και εξησφαλίσθη.

Ο καπετάνιος, αφού διεπίστωσε τις ζημιές που είχε πάθει το καΐκι, εδήλωσε στο πλήρωμα, ότι θα έμενε εκεί για να κάνη τις επιδιορθώσεις. Η περιοχή δεν απείχε πολύ από την πόλι της Χίου. Ο Θεόφιλος δεν ησθάνετο τον εαυτό του ασφαλή αν έμενε στο καΐκι, γιατί κάπου εκεί κοντά, ήταν το Τούρκικο φυλάκιο και οπωσδήποτε θα τον έπικαναν. Απεφάσισε να φύγη κρυφά τη νύχτα και να πάη να ζητήση άσυλο στο σπίτι του πρώτου Χιώτου καπετάνιου του με τον οποίο είχε παρεξηγηθή. Η οικογένειά του ήταν πολύ Χριστιανική και καλή οικογένεια, που και πάλιν τον είχε περιθάψει. Έφυγε λοιπόν, αφού ευχαρίστησε τον καπετάνιο και τον διαβεβαίωσε, ότι αν παρέμενε ζωντανός, θα ξαναγύριζε να εργασθή κοντά του στο καΐκι. Υπό βροχή περιπλανήθηκε ώρες μέσα στην πόλι της Χίου, ψάχνοντας να βρη το σπίτι. Άλλ' εκεί όμως που γύριζε, έπεσε σε μια ομάδα Αγαρηνών που περιπολούσε και τον γνώρισαν. Τα περαιτέρω τα εξιστορεί ο ιστορικός Κορέσσιος.

«Ωρμησαν κατεπάνω του, γράφει, και αρπάζοντες αυτόν, τον επήγαν εις το κρητήριο, και εμαρτύρησαν μεθ' όρκου, ότι έγινεν Αγαρηνός, ο δε Μάρτυς εφώναζε: «Όχι! Χριστιανός είμαι και Χριστιανός θέλω να αποθάνω».

Ήταν το ίδιο το κρητήριο, που σ' αυτό είχε γνωρίσει την πρώτη του φρικτή δοκιμασία ο Θεόφιλος. Άλλ' ήταν και ο ίδιος ο «κρητής» που τη φορά εκείνη, τόσο σκληρά του φέρθηκε και τόσο άδικα τον κατεδίκασε.

Τί να έκανε όμως; Έβλεπε πως είχε πέσει στα χέρια των ίδιων σκοτεινών ανθρώπων και ποτέ του δεν περίμενε πως θα γλύτωνε απ' αυτούς. Και πολύ περισσότερο, που εκείνοι, σαν οχυρό τους, κρατούσαν την αρχική απόφαση του «κρητή», που διάτασσε «να γίνη Τούρκος» και επέμεναν στην εκτέλεσή της. Μα ο Θεόφιλος, από το άλλο μέρος, επέμενε στην άρνησή του και με θάρρος και παρρησία ομολογούσε τον Χριστό.

Το κρητήριο είχε πλημμυρίσει πάλι από Αγαρηνούς, οι οποίοι με ασυγκράτητες χειρονομίες και με άγριες φωνές, ζητούσαν από τον «Κρητή» να επικυρώση την προηγούμενη απόφασή του και να καταδικάση παραδειγματικά, για την άρνησί του, τον Θεόφιλο.

«Ο δε παράνομος κρητής, γράφει ο Κορέσσιος, δέχεται την μαρτυρία των ασεβών εκείνων και με βίαν μεγάλην βάζει τον ευλογημένον Θεόφιλον να μένη εις την θρησκείαν των, την οποίαν τάχα εδέχθη πρότερον· ο Θεόφιλος όμως αντέλεγε: «μη μοι γένοιο τούτο ποτέ, δεν αφήνω, την πίστην μου, οπού είναι φως, και να δεχθώ την ιδικήν σας μαράν και ψευδή θρησκείαν, οπού είναι σκότος, αλλά Χριστιανός είμαι και Χριστιανός θέλω να αποθάνω», και πολλά ακόμη ειπών υπέρ της Χριστιανικής θρησκείας, όχι ωςάν ένας ναύτης αγράμματος, αλλά ωςάν εις θεολόγος ήναψε τον θυμόν του τυράννου, και να λυσσάξη τον έκαμε κατ' αυτού· όθεν τον έστειλε παρευθύς εις την σκοτεινήν φυλακήν εις την οποίαν έμενε κεκλεισμένος τρία ημερονύκτια...».

Εκεί, στη φυλακή του, ο νεαρός Θεόφιλος, ούτε για μια στιγμή δεν έχασε το θάρρος του. Τα τρία ημερόνυχτα που δέρρευσαν, τα πέρασε προσευχόμενος.

Και ήταν η προσευχή του εκείνη ανάτασις της ψυχής του Θεόφιλου προς τον Θεόν· ήταν μια στενή επαφή, μια ζωντανή επικοινωνία, μια ειλικρινής εξομολόγησις, μια εγκάρδια συνομιλία του, με τον υπέρτατο Δημιουργό.

Στις στιγμές εκείνες, ο Θεόφιλος, δεν είχε για τίποτε άλλο να παρακαλέση τον Θεό, ει μη για να τον ενισχύση να παραμείνη ακλόνητος στην πίστη και σταθερός στις Χριστιανικές γραμμές του, μέχρι τις τελευταίες του στιγμές. Για να δεχθή, σαν θυμίαμα εύοσμο, τη θυσία του και να ευλογήση, σαν δώρο τίμιο, της ψυχής του την

προσφορά. Με δάκρυα κέτευε το Θεό και για τη συχώρεση και τη σωτηρία των εχθρών του, των Αγαρηνών. Όλων εκείνων που τον απειλούσαν, που εντός ολίγου θα τον εκτελούσαν, κατ' άγνωστο σ' αυτόν, αλλά κατά πολύ τραγικό τρόπο.

Και βγήκε πάνοπλος σε ηθική δύναμη, από την προσευχή του ο Θεόφιλος. Ο καλός Θεός άνοιξε διάπλατα τη στοργική του αγκάλη, για να τον υποδεχθή σαν ήρωα, σαν Μάρτυρα της Πίστεως, σαν ευθαρσή ομολογητή, για να ανταμείψη τη θυσία του και να στολίση την ψυχή του, με το φωτισμένο της αγιότητας.

Και απλώθηκε στο αγνό νεανικό πρόσωπο του Θεόφιλου, η γαλήνη. Η γαλήνη της ψυχής του, της όμορφης ψυχής του, που την αναβάπτισε στα νάματα τα θεία της προσευχής.

Την είχε πανέτοιμη. Τίποτα δεν εφοβείτο πια. Ούτε τους δημίους του, ούτε τις κολακείες των, ούτε τις απειλές των, ούτε την οργή των, ούτε την υλική δύναμή των. Ο Κύριος των δυνάμεων, ήτο κοντά του· πολύ κοντά του· τον έβλεπε, τον ησθάνετο, τον έπιανε με τα χέρια του, τον κρατούσε σφιχτά, τόσο σφιχτά, που ήταν σαν να ήτο ένας με τον εαυτό του.

Πόσο μεγάλη είναι η δύναμις της πίστεως! Πόσο μεγάλα είναι τα κατορθώματά της! Και πόσο μικροί είναι εκείνοι, που είτε από αμέλεια, είτε ηθελημένα απομακρύνονται απ' αυτή! Από την πανίσχυρη δύναμη, που παρέχει την ασφάλεια, που δίνει την σιγουριά, που με βεβαιότητα ηθικοποιεί!

Και μ' αυτή την πανοπλία, με την πανοπλία της ηθικής δυνάμεως περιζωσμένος ο Θεόφιλος, με ανυπομονησία περίμενε την ευλογημένη στιγμή που θα αντιμετώπιζε, αλλά και που θα εκμηδένιζε την υλική βία των προαιώνιων εχθρών της Ελληνικής Φυλής και της Χριστιανικής Θρησκείας.

Και ενώ ο μικρός σε ηλικία Θεόφιλος, σαν άλλος Δαυΐδ, περίμενε να δώσει τη μάχη με τον ασύγκριτα ισχυρότερό του Γολιάθ (το πλήθος των απίστων, ο Γολιάθ εκείνος – ο εκπρόσωπος του ασύνταχτου πλήθους «Κρητής», που τον είχε τρία μερόνυχτα κλεισμένο στη σκοτεινή φυλακή, ανέστειλε τη μάχη. Την ανέστειλε, έχοντας τη ψευδαίσθηση, ότι υπήρχαν ακόμη περιθώρια ελπίδος, για να μεταπεισθή ο Θεόφιλος.

«Νέος είναι, τί θα κάμη; Θα φοβηθή και θα καμφθή ὕστερα, μας χρειάζεται». Ἔτσι εσκέπτετο.

Αλλά, πόσο απείχε από την πραγματικότητα! Από τις υγιείς σκέψεις του Θεόφιλου!

Και μ' αυτή τη ψευδαίσθηση κινούμενος, διέταξε να του φέρουν για δεύτερη φορά το Θεόφιλο στο κρητήριο.

Τον έφεραν. Ο κρητής, «και πάλιν – ως εξιστορεί ο Κορέσσιος – τας αυτὰς φλυαρίας του προβάλλει να μένη δηλαδή εις την θρησκείαν των, και με κολακείας τον κατέπεισεν εις τούτο και με φοβερισμούς τον εβίαζεν».

Ο Θεόφιλος στη φαινομενική ειρηνική επίθεση του τρομερού Γολιάθ, αντιπροβάλλει την μαχητική διάθεσή του. Με τη ρομφαία της πίστεως που κρατούσε, του επιτίθεται. Δίνει μια μάχη μέτωπο προς μέτωπο. «Δεν φοβούμαι, τους λέγει, ούτε σας, ούτε τον πρόσκαιρον τούτον θάνατον που θα μου επιβάλλεται, διότι μου προξενεί ζωήν αιώνιον ὄυτω μοι υπόσχεται ο Χριστός μου: «ο πιστεύων εις εμέ, καν αποθάνη ζήσεται».

Η σθεναρή αντεπίθεση του Θεόφιλου «κατέπληξε τον τύραννο, τους άλλους τους συγκαθημένους και τους συμπαραεστώτας εκεί». Ἦσαν δε πολλοί οι συμπαραεστώτες. Ἦταν, ὄλο το πλήθος των απίστων Αγαρηνών. Και το πλήθος εκείνο, δεν μπόρεσε να συγκρατήση τη μανία του. Στην αρχή, εστράφη κατά των ὄσων υπέρ της Χριστιανικής Πίστεως τους έλεγε ο Θεόφιλος. Και ήρχισαν ὄλοι να υβρίζουν και να βλασφημοῦν τον αληθινὸ Θεὸ των Ελλήνων. Αλλά ο Θεόφιλος, δεν συγκρατήθηκε και αυτός. Τους αποστόμωσε.

Μόνος, εν μέσω εκατοντάδων εχθρών, που θανάσιμα τον μισούσαν και ούρλιαζαν, ὕψωσε τη φωνή του και «ήλεγξε την ανοησία των», χαρακτηριστικά γράφει ο υμνωδός του. Την ήλεγξε και τους καυτηρίασε, με λίγα λόγια, που έλεγαν πολλά.

«Δεν είσθε σεις εκείνοι, τους φωνάζει, ὄπως και κάθε άλλος θνητός, που έχετε την ικανότητα και το δικαίωμα, να υψώνετε το χαμηλό ανάστημά σας και να υβρίζετε τον αληθινὸ Θεό. Μωροί και τυφλοί, σταματήστε ὄ είναι καιρός ακόμη ν' ανοίξετε τα μάτια σας και να ἴδητε το φως ὄ να αναβλέψετε ὄ να φωτισθήτε ὄ να πετάξετε την ψεύτικη θρησκεία σας και να γίνετε άνθρωποι ὄ να παύσητε να είσθε

κτήνοι· δούλοι των παθών και των ανθρώπων· αποκτήσατε την ελευθερία σας· την χαρίζει εις όλους ο Χριστός· ναι, εκείνος, μόνον εκείνος και κανένας άλλος· ελάτε κοντά μας, κοντά εις τους Χριστιανούς, για να γνωρίσετε την πραγματική χαρά· τη χαρά την ιδική μας· ελάτε για να μάθετε να αγωνίζεσθε, όχι για να εξοντώσετε τους άλλους, τους συνανθρώπους σας, αλλά για τα ιδανικά μιας πίστεως αληθινής...». Δεν τον άφησαν να προχωρήσει. «Ωργίσθησαν εκείνοι, γράφει ο Κορέσσιος, και ηγρώθησαν ως θηρία».

Έβλεπαν ότι χάνουν τη μάχη και παραμέρισαν τα λόγια. Έπεσαν επάνω του και άρχισαν να τον χτυπούν. «Του έδωκαν πολλούς και σκληρούς δαρμούς, και μετά τους δαρμούς, πάλιν τον εφυλάκισαν».

Στην ίδια σκοτεινή φυλακή τον κράτησαν, χωρίς φαγητό και νερό, ένα ολόκληρο εικοσιπεντάωρο. Τους το επέβαλε ο «Κρητής» εξακολουθών να έχει την ψευδαίσθηση, ότι τελικά θα κέρδιζε τη μάχη.

Στη φυλακή, δόθηκε η ευκαιρία στο Θεόφιλο, για τελευταία φορά να προσευχηθεί. Και η προσευχή του εκείνη ήταν η ωραιότερή του εκδήλωσης αφοσίωσης και λατρείας προς το Θεό· ήταν το κύκνειο άσμα του, που το τραγούδησε κάτω από τα σίδηρα της φυλακής του, που τα λύγισε με την ψυχική δύναμή του και τα έσπασε με την επίμονη σταθερότητά του, στις Ελληνο-Χριστιανικές γραμμές του.

Δεν πεινούσε πια, ούτε διψούσε ο Θεόφιλος, άλλ' ούτε και πονούσε από τους «σκληρούς δαρμούς του».

Ένοκωθε τον εαυτό του τόσο ασφαλή, τόσο καλά, όσο ποτέ άλλοτε. Με θάρρος προχώρησε και πάλι στο Κρητήριο. «Εκβάλλοντες αυτόν εκ της φυλακής τον παρέστησαν έμπροσθεν του Κρητού εις τρίτην εξέτασιν».

Για τελευταία φορά ο «Κρητής» θα έκανε την προσπάθεια να μεταπείση τον Θεόφιλο. Του υπεσχέθη πολλά· τον εκολάκευσε· του έδωσε διαβεβαιώσεις ρητές, ότι θα του παρείχε όλα τα μέσα για μια άνετη ζωή, γεμάτη πλούτη και απολαύσεις. Άλλ' ο Θεόφιλος αντέταξε τη σταθερή άρνησή του, λέγοντάς του: «Μη ματαιοπονής· δεν με μεταπείθεις· εγώ Χριστιανός και Έλληνας εγεννήθηκα και Χριστιανός και Έλληνας θέλω να αποθάνω· μην επανέλθεις άλλο· η ευτυχία εις τον άνθρωπο, δεν έρχεται ούτε με τα πλούτη, ούτε με τας απολαύσεις, ούτε με τη δόξα, ούτε με τας τιμάς, αλλά με την αγάπη του στον αληθινό Θεό. Εκείνος μοιράζει τη

χαρά, εκείνος παρέχει την ευτυχία, εκείνος υπόσχεται την αιώνια ζωή. Προχώραί ο Κύριος μου και ο Θεός μου, με περιμένει».

Και ο απαίσιος άνθρωπος, ο σκοτενός «κρηής» δεν εδίστασε να προχωρήσει. Έχασε τη μάχη, κι έβγαλε την οριστική απόφασή του. Μια απόφαση, που και στο άκουσμά της ακόμη, είναι τρομακτικό.

Απεφάσισε και διέταξε: «Ν α κ α ή ζ ω ν τ α ν ό ς»!.

Το πλήθος των Τουρκο-Αγαρηνών με άγριες φωνές και με αλλαλαγμούς, επεδοκίμασε την απόφαση του Κρητή.

Ο Θεόφιλος, την δέχτηκε με ψυχραιμία και στωϊκότητα. Με ένα «δόξα σοι ο Θεός», που βγήκε από τα αθώα και μαραμμένα νεανικά του χείλη, έδωσε την απάντηση στο αλλαλάζον πλήθος.

Ο μεγάλος υμνωδός του, σοφώτατος Χίος Κορέσσιος, εξιστορεί: «Ο δε γενναίος και ακατάπληκτος του Κυρίου Μάρτυς, έτρεχεν εις ένα τοιούτον φρικτόν θάνατον, με πολλή χαράν και αγαλίαν της ψυχής του, ωσάν να ήτον εις καμμίαν βασιλικήν τράπεζαν προσκεκλημένος και παντελώς δεν εφοβείτο την υλικήν φλόγα, επειδή είχεν αναμμένην μέσα εις την καρδίαν του την άυλον φλόγα και το νοητόν πυρ της του Χριστού αγάπης».

Οι Τουρκο – Αγαρηνοί δεν είχαν καιρό για χάσιμο. Ο «Κρηής», απεχώρησε από το Κρητήριο εκείνο της ανθρωποκτόνου αδικίας, αφήσας στα χέρια του μαινομένου πλήθους τον αθώο κατάδικο.

Δέκα έξι εκατονταετηρίδες πριν, σε μια γωνία της μακρυνής Ιουδαίας, μέσα σ' ένα άλλο παράνομο κρητήριο, ένα μεγάλο θύμα της Ιδέας, μετά από μια παράτυπη διδασκαλία και ύστερα από μια άδικη καταδικαστική απόφαση ενός δειλού δικαστού – ηγεμόνος, έπεφτε στα λερωμένα χέρια του ασύνταχτου πλήθους. Και το πλήθος εκείνο, με κραυγές τρομακτικές, το έσυρε μέχρι της ανωτάτης βαθμίδος της ανθρώπινης κακίας.

Και το εξετέλεσε. Και ικανοποίησε πλήρως το πάθος του, το κτηνώδες.

Αθώο ήταν το θύμα εκείνο. Αθώο είναι και αυτό, που μετά τόσους αιώνες, σ' ένα εξ ίσου αμαρτωλό κρητήριο, όλως παράτυπα, δικάζεται από έναν σκοτενό «κρηή», και καταδικάζεται.

Τα πάντα παρόμοια στις λεπτομέρειες, δίκης και καταδίκης. Αλλά και παρόμοια τα κίνητρα της θυσίας. Και τα δύο θύματα, ξεκίνησαν από την αρχή της θυσίας. Της θυσίας, χάριν της αγάπης προς τον Θεόν και προς τον πλησίον. Τίποτε δεν εχώριζε τα ιδανικά των· ούτε η απόσταση του χρόνου, ούτε η μόρφωσις, ούτε η ηλικία, ούτε οι συνθήκες, ούτε ο τρόπος, ούτε ο τόπος της καταγωγής, ούτε τα ηθικά αναστήματα των θυμάτων. Ένα μόνον τα εχώριζε, εκείνο ακριβώς που τα ένωνε· εκείνο, που το Πρώτο προσείλκυσε το δεύτερο· εκείνο, που το δεύτερο, ανεγνώρισε στο Πρώτο. Ότι το Πρώτο ήταν αυτός ούτος ο δημιουργός της Ιδέας, ότι ήταν «ο υιός ο αγαπητός» του άναρχου Πατρός, ότι ήταν ο ενσαρκωμένος Λόγος του ίδιου του Θεού. και το δεύτερο, πιστός τηρητής του «μιμηταί μου γίνεσθε» του Πρώτου, έγινε μιμητής του, με μία εκούσια θυσία, από αγάπη και αφοσίωση προς αυτόν.

Ο Θεόφιλος, το δεύτερο θύμα της κακίας των ανθρώπων, έχει πέσει και αυτό τώρα, στα λερωμένα χέρια των απίστων. Το ασύνταχτο εκείνο πλήθος των Αγαρηνών, κυρίαρχο πλέον, ύστερα από την απόφαση που τους χάρισε ο «κρηής», συνωθείται γύρω από το αθώο θύμα και σπεύδει να το παραλάβη για να ικανοποιήσει το ταχύτερο, τα κακούργα ένστικτά του.

Το παραλαμβάνουν. Φωνάζουν, υβρίζουν, βλασφημούν το Θεό των Χριστιανών, σπρώχνουν τον Θεόφιλο, τον κλωτσούν με τ' ακάθαρτά των πόδια, τον κτυπούν με ρόπαλα και ξύλα, ημίγυμνο τον γυρίζουν μέσα στους δρόμους της Χίου, ώρες ολόκληρες τον διαπομπεύουν και τον ταλαιπωρούν και καταλήγουν σ' ένα μικρό λοφίσκο, που εκεί κοντά είναι ένα Χριστιανικό Ορθόδοξο γυναικείο Μοναστήρι και ένας «Ναός του αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου».

Βρήκαν οι σκληροί και αδυσώπητοι εκείνοι κτηνάνθρωποι, την κατάλληλη θέση που ζητούσαν. Για να εκτελέσουν τον αθώο, που τον μισούσαν, γιατί δεν ήθελε ν' αλλάξη εθνικότητα και πίστη, γιατί δεν έστεργε να γίνη δικός τους, να γίνη προδότης της πατρίδος του, της υπόδουλης και λατρεμένης του Ελλάδος· γιατί δεν δέχτηκε εκείνα που του πρόσφεραν εκείνοι, και δέχτηκε ό,τι του πρόσφερε ο αληθινός Θεός του.

Εκεί, θα άναβαν τη φωτιά για να τον κάψουν. Για να τον κάψουν ζωντανό, σύμφωνα με την απόφαση του «κρηή» και με την επιθυμία τη δική τους.

Αλλά, έλλειπαν τα ξύλα. Η φλόγα έπρεπε να είναι μεγάλη και τα ξύλα να ήσαν πολλά. Σε μια μικρή απόσταση υπήρχε λόγγος. Έτρεξαν προς τα εκεί.

Σπρώχνοντας έσυραν και το Θεόφιλο, όχι γιατί φοβόντουσαν μη τους φύγη, αλλά γιατί ήθελαν να τον τυραννήσουν πριν τον εκτελέσουν. Ανέβηκαν στα δέντρα και έκοψαν τα ξύλα. Συνεκέντρωσαν την ποσότητα που τους εχρειάζετο και ύστερα, «με σκληρότητας και απανθρωπίας υπερβολήν, γράφει ο Κορέσσιος, αυτόν τον ίδιον Μάρτυρα Θεόφιλον, επρόσταξαν να φέρη εις τον ώμον του τα ξύλα και να κάμη μεγάλην φλόγα, με την οποίαν έμελλε να καή αυτός ο ίδιος. Και αυτός ο γενναίος, υπήκουσε μετά χαράς και με πολλήν προθυμίαν τα έφερε. Ώ της ανδρείας σου, Μεγαλομάρτυς του Χριστού Θεόφιλε! Ώ της διακαούς και διαπύρου σου αγάπης προς τον Χριστόν! Ώντως Θεόφιλος εφάνης, καθώς και το όνομά σου το φανερώνει».

Ο Θεόφιλος, μέσα στον καυστικό ήλιο του Ιουλίου (είχε ο μήνας 24) μετέφερε όλα τα ξύλα που έκοψαν οι Αγαρηνοί. Τον έβαλαν και τα τοποθέτησε εκείνος, το ένα πάνω στο άλλο και έφτιαξε μια ωραία πυραμίδα με ένα άνοιγμα στο μέσον, τόσο, όσο θα έφθανε για να εισχωρήση στο κενό της πυραμίδας.

Όλα ήσαν πια έτοιμα. Το πλήθος των Αγαρηνών περίσσεψε. Έτρεξαν προς τα εκεί απ' όλα τα γεπονικά χωριά και από την πόλι της Χίου, για ν' απολαύσουν το θέαμα και να εκδικηθούν το νεαρό Χριστιανό και Έλληνα, που τους τα πέταξε όλα και τους περικρόνησε.

Ο Θεόφιλος, ημίγυμνος, εξηντλημένος, περιλουσμένος από ιδρώτα, με ματωμένα τα πόδια από τ' αγκάθια, στεκόταν όρθιος, μπροστά στην είσοδο της πυραμίδας, και περίμενε. Περίμενε, με αγωνιώδη χαρά, το σύνθημα που θα του έδμαν, ν' ανάψη ο ίδιος τη φωτιά και να εισχωρήση μόνος του μέσα στην τρύπα της καιομένης πυραμίδας.

Ο Χίος Ιερομόναχος Νικηφόρος προβάλλει την τραγική συνέχεια: «Αφού δε συνήχθη εκεί πλήθος πολύ Αγαρηνών, με πολλές φωνάς και θόρυβον πολύν, έγινε δε κα μεγάλη πυρά δια να τον ρίψουν μέσα, έκαμεν ο Μάρτυς την προσευχήν του και τον σταυρόν του και λέγων «εις χείρας σου Χριστέ μου παραδίδω την ψυχήν μου», εμβήκε μόνος του εις εκείνην την πυράν και έψαλλεν ο γενναίος καιόμενος και με ύμνους ευχαριστηρίους εδόξασε τον Θεόν, οπού τον ηξίωσε να μαρτυρήση υπέρ του Παναγίου Του ονόματος....».

Σε λίγα λεπτά μέσα, ο ωραίος, ο αρρενωπός, ο ευθυτενής, ο γλυκύτατος στη μορφή και ισχυρότατος στο φρόνημα Ζακυνθινός νέος, των 20 χρόνων, δεν υπήρχε πια· είχε αποτεφρωθή.

Η όμορφη ψυχή του, σαν ολόλευκο περιστέρι, βγήκε άτρωτη μέσα από τις φλόγες και πέταξε προς τα άνω, προς τους ουραμούς, πέταξε προς την γαλήνια των πνευμάτων περιοχή. Την δέχτηκε ο Θεός. Την παρέλαβε, έτσι αμόλυντη και αγνή, όπως ο καλός νέος την διεφύλαξε στη ζωή. Το φωτοστέφανο του μαρτυρίου και της δόξης, την κατεκόσμησε. Ο Θεόφιλος, με την χάρη της Αγιότητας περιβεβλημένος, εισήλθε «δια παντός», «εις την χαράν του Κυρίου».

Ο μικρός Ποπολάρος της Ζακύνθου, κατέστη ισχυρός και μεγάλος. Από το σκοτάδι της εφήμερης ζωής, μετεπήδησε στο ανέσπερο φως της ακωνιότητας.

Ο σύντομος αλλά πολυκύμανος βίος του, θα προβάλλη σαν αυτόφωτος αστερισμός σταθερότητας.

Εν όσω θα υπάρχει ζωή, η θυσία του θα φεγγοβολή. Το όνομά του, θα συμβολίζει, πάντοτε, το υψηλόν, το ευγενές, το ωραίον.

Η Ζάκυνθος και η Χίος, δικαιοματικά, θα σεμνύνονται.

Η «χάρις της Αγιότητας» του Θεόφιλου, δεν άργησε να φανερωθή.

Ενώ ακόμη οι τυφλοί και μωροί εκτελεσταί του, «κύκλω εσώτε, απεθαύμαζον την λάμψιν της καιομένης πυραμίδος», και το πάθος της εκδικήσεως τους είχε μεθυσμένους, από χαρά και ικανοποίηση, ότι μέσα σ' αυτήν την πυραμίδα υπήρχε και εκαίετο εκείνος, ενώ με αγωνία περίμεναν να φθάση κοντά τους η δυσοσμία της καιομένης σάρκας του Θεόφιλου – και δεν υπάρχει χειρότερη δυσοσμία από εκείνη που βγάζει, σαν καίεται, η ανθρωπίνη σάρκα – για να κορεσθούν, ξαφνικά είδαν, με τα μάτια τους, τους μαύρους καπνούς, να μεταβάλλονται σε λευκούς, να υψώνονται σαν στήλη προς τα άνω, και μέσα απ' αυτή τη στήλη να βγαίνει όχι δυσοσμία, αλλά ευωδία ευχάριστη, γλυκειά, μια ευωδία μοσχοβολισμένου λιβανιού, που όσο η στήλη του καπνού μεγάλωνε, τόσο και το άρωμά της περίσσευσε, τόσο και πιο πολύ απλωνόταν στην περιοχή.

Οι Χριστιανοί που με θρήνους και λυγμούς παρακολουθούσαν το δράμα από απόσταση μεγάλη, γιατί τους είχαν απαγορεύσει να πλησιάσουν, οι καλόγριες του Μοναστηριού που πίσω απ' αυτό, με τόση απανθρωπία, συνετελείτο ένα από τα μεγαλύτερα εγκλήματα των αιώνων, σαν είδαν από τη μαυρίλα εκείνη των καιομένων ξύλων να βγαίνει η λευκή στήλη του καπνού που τόσο μοσχοβολούσε, κατάλαβαν το θαύμα. Κατάλαβαν, ότι εκείνες τις στιγμές, ο Θεόφιλος περιεβάλετο την αγιότητα, ότι

το άρωμα εκείνο, που τόσο πλούσια ξεχυνόταν, δεν ήταν κατασκεύασμα γήϊνου λιβανιού, άλλ' ήταν απαύγασμα μιας υπερκόσμιας αρμονίας, μιας Θεϊκής χαράς, ενός μεϊδιάματος του ουρανού.

«Δί' όλους τους δυστυχείς, έχει ένα μεϊδιάμα ο ουρανός». Και το μεϊδιάμα του ουρανού, είναι τόσο γλυκό, είναι τόσο αρωματισμένο, είναι τόσο ευχάριστο, που πραγματικά «μεταρσιό!».

Αυτή την ανύψωση ησθάνθησαν οι υπόδουλοι και τρομοκρατημένοι Έλληνες Χριστιανοί της περιοχής σαν πλησίασε κι αυτούς, το μεϊδιάμα εκείνο του ουρανού.

Ανεπερώθησαν. Γονάτισαν. Σήκωσαν τα χέρια προς τον ουρανό που μεϊδιούσε και με δάκρυα ευγνωμοσύνης, ευχαρίστησαν το Θεό για το θαύμα που τους αξίωσε να ιδούν, για τον καινούργιο Άγιο που τους χάρισε, για την τόσο φανερή παρουσία του, για την τόσο άμεση και δυνατή παρέμβασί του. Και συγκεκριμένοι, ανεβόησαν:

«Μέγας ει Κύριε και θαυμαστά τα έργα σου».

Το πλήθος των Αγαρηνών που έβλεπε άλλα, από εκείνα που περίμενε, θαμπωμένο από την έκπληξι και μεθυσμένο από τη μανία της εκδικήσεως, μιας εκδικήσεως προσωπικής προς τον Θεόφιλο και γενικής προς το άγνωστό τους κάτι που τον ξεσήκωνε πιο ψηλά από τον ανθρώπινο πόνο και από το πάθος το δικό τους, σκέφτηκε να διαστρεβλώση τα γενόμενα, και να μολύνη την αλήθεια.

Δεν ήτο δυνατόν ποτέ το πλήθος εκείνο των απίστων, που εστήριζε τα πάντα στη δύναμη της υλικής βίας, να επιτρέψη τη συνέχιση μιας τέτοιας προβολής που τους καθήλωνε.

Πόσο νοσηρή ήταν η φαντασία τους! Πόσο ηλίθια εσκέπτοντο! Και πόσο μωροί και μικροί απεδεικνύοντο!

Γιατί, ποιός είναι εκείνος, ή ποιός θα είναι εκείνος, άπιστος ή πιστός, όσο ψηλά και αν στέκεται, όση δύναμη και αν έχει, που θα μπορέση ποτέ, να αντπαχθή στο θέλημα του Παντοδύναμου Θεού;

Και εσκέφθησαν οι ανόητοι, πώς θα μπορούσαν να αντιστρατευθούν ἴ σαν εκείνους τους άλλους μωρούς, που δέκα ἕξη εκατονταετηρίδες πριν, εσκέφθησαν «συκοφαντήσαι Χριστοῦ την Ανάστασιν».

Και συνετρίωσαν και αυτοί, ὅπως συνετρίβησαν και εκείνοι.

Τί εσκέφθησαν λοιπόν οι δῆμιοι του Θεόφιλου; Και πώς συνετρίβησαν;

Μας τα λέγουν καθαρά και με ζωηρότατα χρώματα μας τα σκιαγραφούν ο Χίος Ιερομόναχος Νικηφόρος στον «Συναξαριστή» και ο σοφός Χίος ο Κορέσσιος στο «Εγκώμιό του» προς τον Μάρτυρα. Τα ἴδια προβάλλουν και οι δύο.

Ας παρακολουθήσουμε την τόσο ενδιαφέρουσα ακροτελεύτια προβολή τους: «... Ο Θεός ο δοξάζων τους αυτόν αντιδοξάζοντας, εδόξασεν αυτόν, ου μόνον εν ουρανῶ, αλλά και εν γη. Ὅτι καιομένου του σώματός του, μεγάλη και θαυμαστή ευωδία ἐξήρχετο ἀπό την πυράν, η οποία τους μεν πιστούς επαρηγόρει και εχαροποιεί, τους δε ἀπίστους ἐλύπει και κατήσχυνεν. Ὅθεν δια να μην είναι καθαρά η ουράνιος εκείνη ευωδία εις αισχύνην και εντροπήν των, και δια την ατιμίαν και καταφρόνησιν του Μάρτυρος, ἔρριψαν μέσα εις την πυράν ἕνα χοῖρον να καίηται μαζί με το μαρτυρικόν σῶμα, δια να ακούηται η βρώμα του κρέατος και ὄχι η ευωδία του Αγίου λειψάνου. Ἄλλ' ἐματαιώθησαν εν τοις διαλογισμοῖς αυτών. Ὅτι ευθύς οπού ἤρπασε και ἔκαυσεν η φλόγα τα δεσμά, οπού εἶχον τα πόδια του ζώου δεδεμένα, ἔτρεξε εκείνο και ἔφυγε, και ἔμεινε πάλιν η προτέρα ευωδία καθαρά και ανεπίμικτος, και μάλιστα περισσότερο ηύξησεν, εις δόξαν του Μάρτυρος και αισχύνη των Αγαρηνῶν...».

Το δρᾶμα ἐφθασε στο τέλος του. Τα ξύλα ἐκάησαν και μαζί τους και ο Θεόφιλος. Η φωτιά ἐσβησε. Οι Αγαρηνοὶ ὅμως, δεν ἐφευγαν ἀπό εκεί. Περίμεναν μια νέα ευκαιρία που θα τους ικανοποιούσε και το ἄλλο κτηνώδες πάθος τους, την πλεονεξία. Εσκέφθησαν να ἐμπορευθῶν «την τιμὴν του τετιμημένου». Να ἐκμεταλλευθῶν τις αγωνιώδεις στιγμές που περνούσαν οι πτωχοὶ Χριστιανοὶ της περιοχής.

Τους ἐπέτρεψαν να πλησιάσουν ἴ τους ἔδωσαν την ἄδεια που ζήτησαν, να ψάξουν μέσα στις στάχτες μήπως εὔρουν ἀκαυστα οστά του Θεόφιλου. Και εὔρον «μερικά», αλλά οι Αγαρηνοὶ τους ἠμποδίσαν να τα πάρουν. Και τότε μόνον τους το ἐπέτρεψαν, ὅταν τους πλήρωσαν ἀκριβά. «Τα ἠγόρασαν με ἄσπρα πολλά» γράφει ο Συναξαριστής.

Οι ευσεβείς Χριστιανοί της εποχής εκείνης, μ' ευλάβεια και συντριβή, μέρος τούτων εναπέθεσαν στον παραπλεύρωσ του τόπου του μαρτυρίου ναό του Αγίου Γεωργίου, «μέρος εις τον Ναόν του Τιμίου Προδρόμου εις Ατζικήν, και μέρος εις το Μοναστήριον του Αγίου Μηνά».

Η ποσότης των οστών, που ανευρέθησαν, ήταν μικρά. Ο Συναξαριστής περι μερικών ομιλεί, «ευρόντες μερικά άκαυστα» λέγει. Ευνόητον όμως είναι, ότι ύστερα από τα τόσα στάδια δοκιμασιών που πέρασε ο Χριστιανικός πληθυσμός της Ελληνικωτάτης Χίου, από 24 Ιουλίου 1635 ημέρας που εμαρτύρησε ο Θεόφιλος, μέχρι της οριστικής απελευθερώσεώς της (11 Νοεμβρίου 1912) – (όπως ήτο εκείνη του 1822 καθ' ήν η Νήσος υπέστη ολοσχερή καταστροφή υπό των Τούρκων και εκ των 100.000 κατοίκων της διεσώθησαν οι 15.000), τα τίμια οστά του Θεόφιλου, θα πέρασαν και αυτά τα ίδια στάδια και θα παρεσύρθησαν τελικά, μέσα στων φρικτών εκείνων δοκιμασιών τη δίνη.

Ανεξάρτητα όμως τούτου, του εάν δηλαδή σώζονται ή όχι μερικά από τα οστά του Θεόφιλου, το γεγονός δεν μεταβάλλει την αρχική μορφή του.

Ο Θεόφιλος υπήρξε νέος. Ίσως, με στέλειες, σαν άνθρωπος, και αδυναμίες. Κανείς δεν είναι τέλειος και κανείς δεν γεννιέται δυνατός. Όλοι περνούν από τον Ρουβίκωνα της ζωής. Όλοι μπαίνουν μέσα στο ίδιο στάδιο, για να αγωνισθούν. Ο αγώνας των όμως διαφέρει. Και το αποτέλεσμα του καθενός αγώνος, είναι άνισο εν πολλοίς. Ευτυχής εκείνος που θα αγωνισθή τον τίμιο αγώνα μέσα στη ζωή.

Ο αγώνας, για νάναι τίμιος δεν χρειάζεται κοσμικά διακριτικά σημεία. Οι κοινωνικές τάξεις, διαφέρουν μεταξύ των. Όλες, όμως, προσφέρουν το γήπεδό τους, τα μέσα τους, τον τρόπο τους, και όλες καλούν για τον αγώνα. Το να αναδειχθή κανείς εις τον αγώνα, και εύκολο είναι και δύσκολο συνάμα. Και έρχεται το εύκολο, σαν θελήση να αντλήση δυνάμεις ηθικές, από την ακένωτη πηγή, που λέγεται Χριστός. Και το δύσκολο, σαν πέση κανείς εις τον αγώνα, με χωρίς της πίστεως την πανοπλία.

Και παρουσιάζεται το φαινόμενο, οι εκάστοτε νικηταί του αγώνος, να ανήκουν σε ξεχωριστές κοινωνικές τάξεις.

«Ο της δικαιοσύνης στέφανος», στεφανώνει, πάντα, εκείνον, που τίμια αγωνίστηκε, ανεξάρτητα το που κοινωνικώς ανήκε.

Ο Θεόφιλος δεν προήρχετο από προνομιούχο κοινωνική τάξη· ήταν ένας άσημος νέος του όχλου, του λαού, του υπόδουλου και περικερνημένου λαού της Επτανήσου, ήταν ένας Ποπολάρος, που η κοινωνική του τάξη, του έδωσε το γήπεδο της για να αγωνισθή. Ήταν πτωχό το γήπεδο, όπως πτωχός ήτανε και εκείνος.

Μα, όμως, δεν αρνήθηκε τον αγώνα· δεν τον φοβήθηκε. Έπεσε σ' αυτόν, με θάρρος, αφού πρώτα ήντλησε ηθικές δυνάμεις, από Εκείνον που πλούσια τις παρέχει.

Και υπήρξε ο νικητής του αγώνος· του μεγάλου αγώνος· του άνισου και δύσκολου αγώνος· του δυσανάλογου αγώνος, του αγώνος με το τραγικό τέλος, αλλά και το τόσο ηρωικό και δοξασμένο.

Ο Θεόφιλος υπήρξε ο Ποπολάρος με τα μεγάλα αισθήματα, με την φιλάνθρωπη και γενναία Χριστιανική καρδιά, με τον ευγενή και σταθερό χαρακτήρα, με την ακλόνητη πίστη στα ιδανικά της πίστεως και της πατρίδος, ο εργατικός νέος, που γεννήθηκε, που έζησε και που πέθανε για να αγαπά τον Θεό και τον συνάνθρωπο.

Ο Ποπολάρος που βραβεύθηκε με της αγιότητος τη χάρη.

Ο Θεόφιλος, δια μέσου των αιώνων, θα προβάλλεται, θα ακτινοβολή και θα προσφέρει.

Η/Υ επιμέλεια Σοφίας Μερκούρη.